

1. POŁOŻENIE GMINY

Gmina Zielona Góra położona jest w centralnej części województwa lubuskiego. Posiada kształt odwróconej litery C okalając od północy, wschodu i południa miasto Zieloną Górę.

Ponadto gmina graniczy:

- od północy z gminą Sulechów (powiat zielonogórski)
- od wschodu z gminą Zabór (powiat zielonogórski)
- od południa z gminami Otyń i Kozuchów (powiat nowosolski) oraz Nowogród Bobrzański (powiat zielonogórski)
- od zachodu z gminami Czerwieńsk i Świdnica (powiat zielonogórski).

Przeważająca część granicy administracyjnej gminy nie posiada charakteru naturalnego. Naturalną część stanowią:

- rzeka Odra, północny odcinek granicy o długości ok. 4 km
- oraz rzeka Czarna Struga, południowy odcinek granicy o długości ok. 5 km.

Administracyjnie gmina należy do powiatu zielonogórskiego.

Gmina położona jest w obrębie 5 jednostek geomorfologicznych, tzw. mezoregionów:

- Wał Zielonogórski (tworzący wraz z Wysoczyzną Czerwieńską Wzniesienia Zielonogórskie), obejmujący część gminy położoną na południe od Zielonej Góry - rejon Ochli i Kiełpina oraz na wschód od Zielonej Góry - rejon Starego Kisielina, Nowego Kisielina, Raculi, Drzonkowa, Sucheja i Ługowa
- Wysoczyzna Czerwieńska (tworząca wraz z Wałem Zielonogórskim Wzniesienia Zielonogórskie), obejmująca część gminy położoną na północ od Zielonej Góry - rejon Przylepu, Łężycy, Krepy i Zawady
- Dolina Środkowej Odry, obejmująca część gminy położoną na północ od Krepy i Zawady
- Kotlina Kargowska, obejmująca północno - wschodnią część gminy - rejon wsi Jany i przysiółka Stożne
- Obniżenie Nowosolskie, obejmujące południową część gminy - rejon Jeloniowa, Jarogniewic, Zatonia, Barcikowic oraz na południe od wsi Sucha.

Przez teren gminy na osi południowy wschód - północny zachód przebiega linia kolejowa o znaczeniu magistralnym, łącząca Śląsk ze Szczecinem.

Bardzo ważne znaczenie w obsłudze komunikacyjnej gminy posiada droga ekspresowa S3 Świnoujście - Szczecin - Gorzów Wlkp. - Zielona Góra - Praga, przebiegająca przez wschodnią część gminy. Ponadto, ważną rolę w tej obsłudze spełniają drogi wojewódzkie, zapewniające powiązanie obszaru gminy z Zieloną Górą oraz łączące układ komunikacyjny gminy z układem dróg krajowych. Układ dróg stwarza korzystne powiązanie komunikacyjne we wszystkich kierunkach.

Bezpośrednie sąsiedztwo gminy z Zieloną Górą czyni z gminy obszar podmiejski bardzo ściśle powiązany z miastem. Więzy społeczno - gospodarcze oddziałują tu w obu kierunkach.

Z gospodarczego punktu widzenia położenie gminy jest korzystne, a istniejąca sieć dróg powiązana z drogami o znaczeniu krajowym i regionalnym jest elementem sprzyjającym w obsłudze transportowej.

2. FUNKCJE GMINY

Gmina należy do grupy największych jednostek administracyjnych województwa lubuskiego. W planie zagospodarowania przestrzennego województwa gmina zaliczona została do grupy gmin o znaczeniu ponadregionalnym, w hierarchii obejmującej gminy o randze ponadregionalnej, regionalnej i lokalnej. Wraz z miastem Zielona Góra znajduje się w paśmie przyspieszonego rozwoju.

Obszar gminy wynosi: ok. 22 000 ha (22 000,1644 ha), 220 km² w tym:

- użytki rolne 7 798,1102 ha, ok. 35,4 % obszaru gminy
- lasy 12 540,4052 ha, ok. 57,0 % obszaru gminy
- pozostałe grunty 1 661,6490 ha, ok. 7,6 % obszaru gminy

Ludność gminy wynosi – *18 832 OSÓB*, (mieszkańcy zameldowani na pobyt stały, stan na 2013 r.), a gęstość zaludnienia - *84,8 OSOBY/KM²*.

Siedzibą władz gminy jest miasto Zielona Góra.

Gmina jako jednostka administracyjno - gospodarcza stanowi obszar o charakterze wielofunkcyjnym. Jej funkcje są następujące:

- funkcje podstawowe: przemysł, rolnictwo i leśnictwo oraz mieszkalnictwo na rzecz miasta Zielona Góra
- funkcje uzupełniające: rekreacja oraz usługi na rzecz miejscowej ludności.

Głównym bogactwem naturalnym gminy są lasy zajmujące ok. 57% jej powierzchni. Gmina należy do najbardziej zalesionych w województwie.

Funkcja przemysłowa skupia się głównie w następujących miejscowościach: Przylep, Jeleniów, Stary Kisielin, Racula, Sucha, Kiełpin i Krępa.

Rolnictwo i leśnictwo obejmuje obszar całej gminy. Najbardziej sprzyjające warunki dla rozwoju funkcji rolniczej istnieją w północnej części gminy - rejon wsi: Krępa, Zawada i Jany, gdzie znajdują się gleby o wysokich klasach bonitacyjnych, przeważnie III i IV-tej klasy.

Funkcję mieszkaniową na rzecz miasta Zielonej Góry pełnią miejscowości położone najbliżej miasta. Są to: Racula i Drzonków, Ochla, Przylep, Stary Kisielin i Nowy Kisielin, Łężyca oraz Zawada. W miejscowościach tych funkcja rolnicza ulega stopniowemu coraz bardziej wyraźnemu zanikowi.

Funkcje techniczne związane z miastem Zielona Góra rozmieszczone są:

- w Zawadzie i Janach, ujecie wody oraz zakład uzdatniania wody
- w Łężycy, miejska oczyszczalnia ścieków

Składowisko odpadów znajduje się w granicach miasta Zielona Góra, w sąsiedztwie wsi Racula.

Wielofunkcyjna struktura gospodarcza gminy opiera się na ugruntowanych podstawach, co przesądza o dalszym rozwoju wymienionych wyżej funkcji, choć ich wzajemne relacje mogą w przyszłości ulegać zmianom. Przewiduje się, że nastąpi wzrost znaczenia funkcji przemysłowej i rekreacyjnej oraz stopniowe obniżanie się zatrudnienia w rolnictwie.

Znajdujące się na wyczerpaniu tereny rozwojowe miasta Zielona Góra w jego granicach administracyjnych spowodują dalszą ekspansję funkcji miejskich na obszar gminy, która już obecnie w znacznej mierze stała się obszarem zurbanizowanym. Obszar ten obejmuje przede wszystkim następujące miejscowości: Racula i Drzonków, Stary Kisielin, Ochla oraz Przylep. Pozostałą część gminy, oprócz terenów położonych na północ od miejscowości Krępa, Zawada i Jany zakwalifikować można jako obszar urbanizujący się.

3. SIEĆ OSADNICZA

Sieć osadniczą gminy tworzy 17 sołectw. Podział na sołectwa jest następujący:

1. Barcikowice, powierzchnia ogólna	-	518,8549 ha
2. Drzonków, powierzchnia ogólna	-	1 569,0084 ha
3. Jany, powierzchnia ogólna (Stożne-przysiółek)	-	1 711,6152 ha
4. Jarogniewice, powierzchnia ogólna	-	1 528,7944 ha
5. Jeleniów, powierzchnia ogólna	-	632,4056 ha
6. Kiełpin, powierzchnia ogólna	-	944,0534 ha
7. Krępa, powierzchnia ogólna	-	2 108,2654 ha
8. Łężyca, powierzchnia ogólna	-	1 618,5594 ha
9. Ługowo, powierzchnia ogólna	-	620,7960 ha
10. Nowy Kisielin, powierzchnia ogólna	-	1 277,7065 ha
11. Ochła, powierzchnia ogólna	-	2 454,6811 ha
12. Przylep, powierzchnia ogólna	-	1 487,8931 ha
13. Racula, powierzchnia ogólna	-	721,3718 ha
14. Stary Kisielin, powierzchnia ogólna	-	642,0214 ha
15. Sucha, powierzchnia ogólna	-	1 766,6753 ha
16. Zatonie, powierzchnia ogólna (Marzęcin - przysiółek)	-	1 016,7639 ha
17. Zawada, powierzchnia ogólna	-	1 380,6986 ha
Razem powierzchnia ogólna gminy		- 22 200,1644 ha

CHARAKTERYSTYKA SIECI OSADNICZEJ POD WZGLĘDEM ZALUDNIENIA (MIESZKAŃCY ZAMELDOWANI NA POBYT STAŁY - STAN NA 2013 R.)

- wsie powyżej 2000 osób	Przylep	<i>3 026 MIESZKAŃCÓW</i>
	Racula	<i>2 383 MIESZKAŃCÓW</i>
	Łężyca	<i>2 123 MIESZKAŃCÓW</i>
- wsie powyżej 1000 osób	Zawada	<i>1 678 MIESZKAŃCÓW</i>
	Ochła	<i>1 952 MIESZKAŃCÓW</i>
	Stary Kisielin	<i>1 719 MIESZKAŃCÓW</i>
	Drzonków	<i>1 583 MIESZKAŃCÓW</i>
	Nowy Kisielin	<i>1 228 MIESZKAŃCÓW</i>
- wsie powyżej 500 osób	Krępa	<i>689 MIESZKAŃCÓW</i>
	Zatonie	<i>587 MIESZKAŃCÓW</i>
- wsie powyżej 300 osób	Jany	<i>326 MIESZKAŃCÓW</i>
	Jarogniewice	<i>321 MIESZKAŃCÓW</i>
	Sucha	<i>331 MIESZKAŃCÓW</i>
wsie powyżej 100 osób	Barcikowice	<i>210 MIESZKAŃCÓW</i>
	Jeleniów	<i>181 MIESZKAŃCÓW</i>
	Kiełpin	<i>154 MIESZKAŃCÓW</i>

	Marzęcin	<i>119 MIESZKAŃCÓW</i>
	Ługowo	<i>125 MIESZKAŃCÓW</i>
- wsie poniżej 100 osób	Stożne	<i>98 MIESZKAŃCÓW</i>

Z powyższego zestawienia wynika, że w strukturze sieci osadniczej wyodrębnić można 3 grupy wsi.

Grupa 1-sza – wsie największe pod względem zaludnienia, liczące powyżej 1000 mieszkańców każda. Grupę tę tworzy 8 wsi: Przylep, Racula, Drzonków, Stary i Nowy Kisielin, Zawada, Ochla i Łężyca. Mieszkańcy tych miejscowości stanowią *83,38%* ogółu ludności gminy. Wsie te stanowią bezpośrednią strefę podmiejską Zielonej Góry, o ścisłych powiązaniach społeczno - gospodarczych z miastem. Funkcja mieszkaniowa na rzecz miasta osiągnęła tutaj dominujące rozmiary.

Grupa 2-ga – wsie o zaludnieniu średnim od ok. 300 do 700 mieszkańców. Grupę tę tworzy 5 wsi: Krępa, Zatonie, Sucha, Jany i Jarogniewice. Łączna liczba mieszkańców tej grupy wsi stanowi *11,97%* ogółu mieszkańców gminy. We wsiach tych przeważającą funkcją jest rolnictwo.

Grupa 3-cia – wsie o zaludnieniu poniżej 300 osób każda. Grupę tę tworzą 4 wsie: Barcikowice, Jeleniów, Kiełpin i Ługowo oraz 2 przysiółki: Marzęcin (sołectwo Zatonie) i Stożne (sołectwo Jany). Łączna liczba mieszkańców tej grupy stanowi *4,65%* ogółu mieszkańców gminy. Podobnie jak w poprzedniej grupie dominuje tutaj funkcja rolnicza.

Wyposażenie wsi w usługi jest w zasadzie elementarne. Stanowi je przeważnie: kościół, sklep (w większych wsiach pawilon handlowy), świetlica, biblioteka i obiekt gastronomiczny (w niektórych wsiach) oraz remiza p. poż. i boisko sportowe. We wsiach grupy 1-szej (największych) zakres usług jest szerszy. Występują tutaj: gimnazja, szkoły podstawowe, przedszkola i ośrodki zdrowia. Szczegółowo, wyposażenie wsi w usługi omówione zostało w p-kcie 4-tym „Uwarunkowania społeczno-gospodarcze”, podpunkt 4.3. „Infrastruktura społeczna”.

Bliska odległość do miasta Zielona Góra oraz dobra dostępność komunikacyjna do miasta, umożliwiają pod tym względem prawidłową obsługę wszystkich jednostek osadniczych w granicach gminy.

4. UWARUNKOWANIA SPOŁECZNO-GOSPODARCZE

4.1. Podstawowe informacje o gminie

- powierzchnia gminy – 22200 ha
- liczba wsi – 17 oraz 2 przysiółki
- liczba ludności pobytu stałego – *18 832 (WG DANYCH GMINY W 2013 R.)*
- gęstość zaludnienia - *84,8* osoby/km²
- saldo migracji stałej w osobach – *295*
- udział użytków rolnych w powierzchni ogólnej gminy – 35,4%
- udział gleb III i IV klasy w ogólnej powierzchni gruntów ornych – 33,38%
- lesistość gminy – 57,0%
- liczba podmiotów gospodarczych w gminie – *1493*
- drogi gminne w km – *130*, w tym o nawierzchni twardej – *30 KM*
- liczba publicznych szkół podstawowych – 5
- liczba gimnazjów – 2

4.2. Ludność i rynek pracy

W sytuacji gminy „podmiejskiej” jaką jest gmina Zielona Góra ważną sprawą jest analiza procesów demograficznych jakie miały tu miejsce w okresie kilku ostatnich a nawet kilkunastu lat. Jej wyniki wskażą bowiem na kierunki i dynamikę zachodzących nie tylko zmian społecznych, lecz także na wynikające z tego zmiany w przekształcaniu układów i struktur przestrzennych.

Ludność gminy w latach 1985 – 2013

- 1985 r.	-	13 807 (dane z roczników statystycznych)
- 1990 r.	-	12 551
- 2000 r.	-	13 932
- 2003 r.	-	14 978 (dane UG Zielona Góra)
- 2004 r.	-	15 436
- 2005 r.	-	15 737
- 2006 r.	-	16 048
- 2007 r.	-	16 448
- 2008 r.	-	16 888
- 2009 r.	-	17 322
- 2010 r.	-	17 719
- 2011 r.	-	18 108
- 2012 R.	-	<i>18 537</i>
- 2013 R.	-	<i>18 832</i>

Od kilkunastu lat liczba ludności gminy ma stałą tendencję wzrostową, wyższą aniżeli pozostałe tereny wiejskie z obszaru województwa lubuskiego. Wyjaśnienie tego zjawiska jest proste, wynika bowiem z faktu osiedlania się w strefie podmiejskiej mieszkańców miasta Zielonej Góry, którzy znajdują w tej strefie wolne tereny pod zabudowę mieszkaniową. Stały wzrost liczby mieszkańców gminy odbywa się mimo malejącego przyrostu naturalnego ludności.

Tendencja malejąca przyrostu naturalnego jest zjawiskiem powszechnym w skali kraju. Dlatego też głównym stymulatorem wzrostu liczby ludności w gminie jest dodatnie saldo migracji zewnętrznej (przewaga zameldowań nad wymeldowaniami).

Przebieg procesów demograficznych na obszarze gminy, analizowanych na tle regionu lubuskiego, kształtował się w ostatnim dziesięcioleciu nieco odmiennie. Tylko w jednym elemencie występuje zbieżność kształtowania się wskaźników, tzn. odnoszącym się do przyrostu naturalnego ludności, który zarówno w gminie jak i regionie ma tendencję spadkową, zbliżając się do zera. Stąd też wiele gmin wiejskich, a także i miast wykazuje stagnację, względnie nawet spadek liczby stałych mieszkańców w okresie ostatnich kilku lub kilkunastu lat. *Np. w ZIELONEJ GÓRZE W ROKU 2011 NASTĄPIŁ SPADEK LICZBY LUDNOŚCI O 268 OSÓB, W ROKU 2012 O 393 OSOBY. NATOMIAST W GMINIE ZIELONA GÓRA NASTĘPUJE PRZYROST LICZBY LUDNOŚCI - W ROKU 2011 O 389 OSÓB, W ROKU 2012 O 429, A W ROKU 2013 O 295.*

W przestrzennym rozmieszczeniu ludności na obszarze gminy rysuje się zdecydowana jej koncentracja w najbliższym otoczeniu miasta Zielonej Góry. Tereny dalej położone (na obrzeżu) charakteryzują się zdecydowanie niższym zaludnieniem i słabszą dynamiką rozwoju, lub też stagnacją. Problem ten doskonale ilustruje rozwój ludności w gminie wg poszczególnych miejscowości.

Rozmieszczenie ludności miejscowościami w latach 2006 - 2013

LP.	MIEJSCOWOŚCI	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1.	PRZYLEP	2772	2778	2787	2855	2877	2960	2 985	3026
2.	ŁĘŻYCA	1090	1211	1297	1587	1721	1869	2 039	2123
3.	ZAWADA	1647	1675	1683	1690	1689	1684	1 689	1678
4.	STARY KISIELIN	1626	1630	1628	1664	1696	1693	1 711	1719
5.	NOWY KISIELIN	1115	1140	1140	1161	1181	1194	1 216	1228
6.	RACULA	2005	2075	2111	2153	2235	2297	2 331	2383
7.	DRZONKÓW	1366	1420	1426	1489	1514	1523	1558	1582
8.	OCHLA	1648	1695	1726	1806	1849	1871	1 928	1952
9.	JANY	311	308	307	317	315	319	328	326
10.	KRĘPA	661	655	663	682	693	693	688	689
11.	SUCHA	294	305	304	301	294	297	299	331
12.	ŁUGOWO	92	100	101	101	101	112	122	125
13.	ZATONIE	397	425	435	470	496	521	572	587
14.	KIĘLPIN	152	145	140	140	141	142	150	154
15.	JELENIÓW	163	166	161	168	173	180	185	181
16.	JAROGNIEWICE	304	307	309	309	310	314	318	321
17.	BARCIKOWICE	171	181	182	185	186	192	197	210
18.	STOŻNE	81	84	83	86	89	90	95	98
19.	MARZĘCIN	146	150	150	158	159	157	126	119
OGÓŁEM		16048	16450	16633	17322	17719	18108	18 537	18832

Przestrzenny układ jednostek osadniczych wskazuje, na silną koncentrację zaludnienia w najbliższym otoczeniu miasta Zielonej Góry. Osiem miejscowości położonych w najbliższej strefie miasta skupia na swoim terenie aż **83,38%** ludności gminy. Na pozostałe 11 miejscowości przypada tylko **16,62%** ogólnego zaludnienia.

Dla sytuacji społeczno-gospodarczej gminy bardzo istotne znaczenie ma struktura wieku jej mieszkańców w podziale na podstawowe grupy funkcjonalne (wiek przedprodukcyjny 0-17 lat, wiek produkcyjny 18-59/65 lat i wiek poprodukcyjny powyżej 60/65 lat) oraz zmiany jakie nastąpią w tych relacjach w kolejnych, bliższych i dalszych latach. Analiza zmian, jakie zachodzą w strukturze wieku ludności z ostatnich kilku lat wskazuje na kształtowanie się pewnych tendencji, zmierzających do:

- spadku udziału dzieci i młodzieży w wieku 0-17 lat w ogólnej liczbie ludności gminy. Mimo to liczebność tej grupy wieku utrzymuje się jednak na wysokim poziomie, co ma pozytywne znaczenie dla funkcjonowania i utrzymania dotychczasowej sieci szkół
- znaczącego wzrostu udziału grupy ludności wieku produkcyjnego, co stwarza trudną sytuację na rynku pracy (wejście wyżu demograficznego w wiek zdolności do pracy oraz napływ ludności z zewnątrz, głównie w tym właśnie przedziale wieku).

Rynek pracy.

Specyfika miejscowego rynku pracy kształtowana jest w decydującym stopniu przez ośrodek gospodarczy, jakim jest Zielona Góra, stanowiąca miejsce pracy przynajmniej dla ok. 50% ludności czynnej zawodowo w gminie. Stan taki będzie się pogłębiał z uwagi na nasiloną ekspansję mieszkańców Zielonej Góry na tereny budowlane położone w gminie.

Liczba *PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH ZAEWIDENCJONOWANYCH NA DZIEŃ 10.07.2013 R. W CEIDG* na terenie gminy Zielona Góra w poszczególnych miejscowościach:

<i>BARCIKOWICE</i>	- 7
<i>DRZONKÓW</i>	- 94
<i>JANY</i>	- 5
<i>JAROGNIEWICE</i>	- 7
<i>JELENIÓW</i>	- 5
<i>KIELPIN</i>	- 11
<i>KRĘPA</i>	- 14
<i>ŁĘŻYCA</i>	- 139
<i>NOWY KISIELIN</i>	- 56
<i>OCHLA</i>	- 173
<i>PRZYLEP</i>	- 272
<i>RACULA</i>	- 333
<i>STARY KISIELIN</i>	- 175
<i>SUCHA</i>	- 9
<i>ZATONIE</i>	- 27
<i>ZAWADA</i>	- 159
<i>ŁUGOWO</i>	- 7

4.3. Infrastruktura społeczna

Oświata i wychowanie.

Na terenie gminy funkcjonuje:

- 5 szkół podstawowych, położonych w miejscowościach: Przylep, Drzonków, Stary Kisielin, Zawada i Ochla. Szkoły Podstawowe w Drzonkowie i Przylepie mają nowoczesne, wybudowane obiekty, w pozostałych szkołach gmina przeprowadziła gruntowne, połączone z przebudową remonty.
- 2 gimnazja, w Przylepie i Drzonkowie.

Gmina dysponuje własnym autobusem (gimbussem) dowożącym dzieci do szkół. Pewien odsetek dzieci uczęszcza do szkół podstawowych i gimnazjalnych położonych w Zielonej Górze.

Wychowaniem przedszkolnym w gminie zajmuje się 6 placówek: Ochla, Przylep, Racula, Nowy Kisielin, Zawada i *ZATONIE*.

Kultura

Działalność kulturalną na terenie gminy prowadzi 9 placówek bibliotecznych. Biblioteka gminna w Zawadzie posiada 5 filii tj. Krępa, Racula, Przylep, Łężycyca i Stary Kisielin oraz 3 punkty biblioteczne w: Janach, Jeleniowie i Kiełpinie. Księgozbiór biblioteczny liczy 42,7 tys. woluminów ponad 2 tysiące stałych czytelników. Biblioteka w Zawadzie oraz filie w Raculi, *ŁĘŻYCY I PRZYLEPIE* oferują swoim czytelnikom dostęp do Internetu. Placówki biblioteczne oprócz swoich działań statutowych prowadzą pracę z dziećmi, organizując wystawy ich prac, prowadzą ścisłą współpracę ze szkołami i radami sołectkimi.

Na jedną placówkę biblioteczną przypada 1980 mieszkańców gminy. Większość wsi wyposażona jest także w sale wiejskie (świetlice).

Ponadregionalne znaczenie pełni położone w Ochli Muzeum Etnograficzne – Skansen.

Kościóły i kaplice.

Istniejące na terenie gminy kościoły należą do wyznania rzymsko-katolickiego i występują w miejscowościach: Przylep, Łężycyca, Zawada, Jany – kaplica, Stary Kisielin, Nowy Kisielin, Racula, Drzonków, Zatonie, Ochla, Jarogniewice, Sucha i Krępa.

Cmentarze

Obiekty cmentarne, na których odbywają się pochówki, położone są w miejscowościach: Przylep, Zawada, Stary Kisielin, Racula, Drzonków, Zatonie, Ochla, Jarogniewice, Nowy Kisielin, Łężycyca i Sucha.

Ochrona Zdrowia.

Społeczne placówki opieki zdrowotnej reprezentowane są tylko przez dwa ośrodki – praktyki lekarza rodzinnego w Starym Kisielinie, Zawadzie i *DRZONKOWIE*. Wynika z tego, że większość mieszkańców gminy korzysta z placówek i gabinetów służby zdrowia prowadzących usługi lekarskie w Zielonej Górze.

Sport i rekreacja.

Baza sportowo-rekreacyjna w obszarze gminy dysponuje kilkoma obiektami, których ranga wykracza ponad poziom regionalny. Czołową pozycję zajmuje w tej klasyfikacji Wojewódzki Ośrodek Sportu i Rekreacji w Drzonkowie, którego podstawowym profilem

działania są kompleksowe warunki do treningu konkurencji składających się na uprawianie pięcioboju nowoczesnego. Na co dzień z obiektów ośrodka korzystają nie tylko sportowcy, ale również mieszkańcy gminy i miasta Zielonej Góry, a Lubuskie Centrum Targowe BIS organizuje na jego terenie różnorodne targi i wystawy.

W miejscowości Przylep zlokalizowane jest lotnisko sportowe należące do Aeroklubu Ziemi Lubuskiej z bazą hotelowo-gastronomiczną oraz stadniną koni, a Zielonogórski Klub Jeździecki prowadzi programy terapeutyczne w oparciu o hippikę dla osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem niepełnosprawnych dzieci.

Z liczących się obiektów na uwagę zasługuje autodrom w Starym Kisielinie.

W gminie działa także wiele stowarzyszeń sportowych, których podstawową bazą są istniejące boiska sportowe do piłki nożnej.

4.4. Zasoby mieszkaniowe.

Stan zasobów mieszkaniowych gminy na koniec 2012 r. wynosił:

- mieszkania gminne	- 144
- izby	- 396
- powierzchnia użytkowa mieszkań	- 6536,45 m ²

Obecną sytuację w mieszkalnictwie na obszarze gminy charakteryzuje:

- zdecydowana przewaga zabudowy jednorodzinnej wolnostojącej i zagrodowej. Budynki wielorodzinne występują jedynie w kilku miejscowościach, jako zabudowa i pozostałość po byłych Państwowych Gospodarstwach Rolnych;
- według przybliżonych szacunków, ok. 57% mieszkań powstało przed 1945 r. i charakteryzuje się dużym stopniem zużycia. Zasoby te wymagają znacznych środków finansowych na inwestycje odtworzeniowe i modernizację, celem dostosowania ich do aktualnego poziomu cywilizacyjnego;
- warunki zamieszkania ludności na terenie gminy uległy w ostatnich kilkunastu latach znacznej poprawie, głównie za sprawą rozwoju budownictwa, dzięki czemu podstawowe wskaźniki określające poziom zamieszkania ulegają szybszej poprawie w stosunku do innych rejonów powiatu czy województwa. W ostatnim okresie powstało kilka znaczących osiedli mieszkaniowych w miejscowościach: Przylep, Racula - Drzonków, Stary i Nowy Kisielin, Zawadzie, Ochli, a w realizacji jest największy plac budowy, osiedle Łężyca-Czarkowo.
- Gmina przygotowana jest od strony planistycznej na dalszy rozwój budownictwa mieszkaniowego. Poważnym mankamentem są jednak opóźnienia w budowie infrastruktury technicznej, w szczególności uzbrojenia terenów budowlanych w urządzenia sieciowe, jak wodę, kanalizację oraz drogi.

4.5. Działalność produkcyjna, przemysł.

Działalność wytwórcza i usługowa na terenie gminy uległa w okresie transformacji ustrojowej dość zasadniczym zmianom. Wystarczy wspomnieć, że likwidacji uległ największy zakład produkcyjny jakim były Zakłady Mięsne w Przylepie, a także najstarsza na tym terenie fabryka tektury w Krępie. Obecnie na terenach po byłych zakładach mięsnych ulokowały się firmy o bardzo zróżnicowanym profilu działania np. producent chemii gospodarczej, narzędziownia, baza transportowa, zakład recyklingu aluminium, hurtownia, hotel, obsługa pojazdów samochodowych i inne.

NIEKTÓRE BRANŻE, GODNE ODNOTOWANIA:

Jeleniów	-	ZAKŁAD DRZEWNY
Sucha	-	STOLARNIA, ZAKŁAD OGÓLNOBUDOWLANY
Kiełpin	-	ZAKŁAD DRZEWNY;
Ochla	-	KOWALSTWO ARTYSTYCZNE, PRODUCENCI OWOCÓW I WARZYW,
Łężyca	-	TARTAK, ZAKŁAD BETONIARSKI,
Zawada	-	PIEKARNIA;
Jany	-	TARTAK;
Nowy Kisielin	-	PIEKARNIA;
Stary Kisielin		TARTAK, ZAKŁAD PRODUKCJI URZĄDZEŃ GASTRONOMICZNYCH,
Racula	-	PRZEDSIĘBIORSTWO ELEKTROMETALOWE, PRZETWÓRNIA DROBIU, TARTAK, STOLARNIA, HURTOWNIE BAZA MATERIAŁOWA GDDKIA;
Drzonków	-	ZAKŁAD PRODUKCJI MASZYN, TARTAK.

Poza wymienionymi jednostkami jest wiele warsztatów, głównie mechaniki pojazdowej, stolarni, warsztatów elektroniczno-mechanicznych, budowlanych, instalatorskich i innych. Niezagospodarowana dotychczas pozostaje część terenu po byłej fabryce elementów budowlanych w Starym Kisielinie.

4.6. Rolnictwo

Stan i rozwój rolnictwa na terenie gminy zdeterminowany jest przez następujące czynniki:

- warunki przyrodnicze, które przekładają się na:
 - a) wielkość powierzchni użytków rolnych,
 - b) jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej;
- warunki ekonomiczne dla rozwoju produkcji rolnej
- położenie w określonym regionie gospodarczym-podregion zielonogórski.

Użytki rolne sklasyfikowane pod względem bonitacyjnym:

- Powierzchnia ogólna	- 22000,1644 ha	100,0 %
- Grunty orne	- 5031,4659 HA	22,9 %
- Łąki	- 1624,5739 HA	7,4 %
- Pastwiska	- 467,4024 HA	2,1 %
Razem użytki rolne	- 7123,4422 HA (w 2006 r. 7318,217 ha)	32,4% (33,3 %)

Bonitacja gruntów:

- Klasa II	- 5,3361 HA	- 0,1 %
- Klasa III	- 860,1947 HA	- 12,0 %
- Klasa IV	- 2438,4246 HA	- 34,2 %
- Klasa V	- 2223,9207 HA	- 31,3 %
- Klasa VI	- 1594,5661 HA	- 22,4 %
Razem	- 7123,4422 HA	-100,0%

Pod względem ogólnej powierzchni gmina Zielona Góra zalicza się do gmin średniej wielkości w skali województwa lubuskiego. Z uwagi jednak na wyższy niż średni stopień zalesienia (57,0 %) – powierzchnia użytków rolnych jest stosunkowo niewielka, wynosi bowiem tylko 7123,4422 HA, co stanowi 32,4 % jej ogólnej powierzchni, a powierzchnia gruntów ornych już tylko 22,9%. Waloryzacja tych gruntów pod względem ich przydatności do produkcji rolnej wskazuje na niską jakość tych zasobów, czego potwierdzeniem jest bonitacja geodezyjna użytków rolnych, w wykazie której brak jest gruntów klasy I i II i zdecydowaną przewagę posiadają grunty najłabsze V i VI klasy, łącznie - 53,7 % ogólnej powierzchni użytków rolnych. Grunty te, w obecnych warunkach ekonomicznych są nieopłacalne, by mogły być rolniczo użytkowane. Z tego też względu indywidualne gospodarstwa rolne, położone w obrębach gdzie przeważają grunty najłabsze, uległy likwidacji. Wsie mające swoje grunty w dolinie Odry, takie jak: Krępa, Zawada, Jany, Stożne, Nowy Kisielin – mają najlepsze warunki glebowe dla prowadzenia gospodarki rolnej i funkcja rolnicza winna tu pozostać dominującą. *NA TERENIE GMINY W ROKU 2013 OK. 200 GOSPODARSTW ROLNYCH ZAJMOWAŁO SIĘ UPRAWĄ ZBOŻA, OK. 80 GOSPODARSTW – UPRAWĄ ZIEMNIAKÓW I OK. 10 – UPRAWĄ WARZYW.*

Niewielkie znaczenie ma również hodowla bydła i trzody chlewnej. Wg *INFORMACJI UG Z ROKU 2013* pogłowie bydła w gminie wynosiło ogółem tylko 675 sztuk, w tym krowy – 362 oraz trzoda chlewna – 384 SZT. (*MACIORY – 20*).

Z uwagi na lokalizację kilku ferm na terenie gminy korzystniej kształtuje się pogłowie drobiu kurzego – 280 TYS. (*NIOSKI 80 TYS.*) oraz indyków – 75 tys. sztuk.

Reasumując, potwierdza się, że funkcja rolnictwa ma w gminie coraz mniejsze znaczenie. Konsekwencją tego stanu jest malejąca liczba ludności, dla której rolnictwo pozostało podstawowym źródłem utrzymania. Zdecydowanie ograniczona została także rolnicza przestrzeń produkcyjna. Grunty najłabsze, stanowiące 2/3 powierzchni użytków rolnych nie są uprawiane. W miejsce upraw rolnych część tych gruntów pozostaje niezagospodarowana, a w części przekwalifikowana jest na tereny budowlane, mieszkaniowe. Jest to główny kierunek przekształceń przestrzennego zagospodarowania gminy.

4.7. Leśnictwo

W zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego znajduje się większa część gminy, zajmująca powierzchnię 12635,0 ha, w związku z czym wskaźnik zalesienia jest bardzo wysoki, wynoszący - 57,0 % (woj. lubuskie – 49,2 %). Grunty leśne nie stanowiące własności Skarbu Państwa zajmują niewielki obszar – 130,5 ha.

Administracyjnie lasy należą do trzech nadleśnictw:

- Przytok - ok. 63 % lasów w gminie
- Zielona Góra - ok. 27 %
- Nowa Sól - ok. 10 %

W Nadleśnictwie Przytok przeważają siedliska boru świeżego – 47 % i boru mieszanego świeżego – 26 %. Pozostałą część obszaru zajmują lasy łęgowe, lasy mieszane świeże oraz lasy i bory mieszane wilgotne. W drzewostanie lasów dominuje sosna – 83 %, a przeciętny wiek drzewostanu wynosi 60 lat.

Dominującymi siedliskami w Nadleśnictwie Zielona Góra jest bór świeży – 21,5 % i bór mieszany świeży – 21,5 %. Udział sosny jest wyższy, wynosi – 90,2 %, a przeciętny wiek drzewostanu osiągnął 56 lat.

Nadleśnictwo Nowa Sól ma w gminie najmniejszą powierzchnię leśną, z przewagą siedlisk boru świeżego, z dominującym gatunkiem upraw jaką jest sosna i przeciętnym wiekiem drzewostanu ok. 53 lat.

Uogólniając, na obszarze gminy przeważają siedliska borowe, z udziałem sosny min. 80 %. Dominacja tego gatunku zwiększa zagrożenie pożarowe, a także przyczynia się do zmniejszenia odporności lasów na ataki szkodników. Wśród różnych siedlisk borowych (bór suchy, świeży, wilgotny, mieszany) największe obszary zajmują bory świeże oraz świeże mieszane. Zdecydowanie przeważają tu drzewostany zaliczone do młodszych klas wieku, do 60 lat. Przeciętny roczny przyrost masy drzewnej wynoszący ok. 3 m³/ha jest znacznie niższy niż przeciętnie w Polsce (3,63 m³/ha/rok), co spowodowane jest głównie ubogimi siedliskami, na których rosną lasy.

Duża część lasów na obszarze gminy, położonych w odległości do 10 km od granic administracyjnych miasta, zaliczona została do grupy lasów typu ochronnego, którego głównymi funkcjami są glebochronne, wodochronne, ochrony krajobrazu i przyrody, a także lasy strefy zieleni wysokiej przeznaczone do masowego wypoczynku ludności (w obszarze Wycieczny Lubuskiej)

Na terenie lasów należących do gminy utworzone zostały ścieżki dydaktyczne, mianowicie:

- ścieżka przyrodniczo leśna „Do wieży”, w Nadleśnictwie Zielona Góra;
- ścieżka dydaktyczno-przyrodnicza mająca swój początek przy leśniczówce w Starym Kisielinie, przy której można obejrzeć schronisko dla dziko żyjących zwierząt.

Kongres Leśników Polskich jaki odbył się w 1997 r. pod hasłem „Las-człowiek-przyszłość” zaakceptował koncepcję trwale zrównoważonego rozwoju wielofunkcyjnego modelu gospodarstwa leśnego ukierunkowanego na wykorzystanie terenów leśnych w taki sposób, aby zachowały różnorodność biologiczną, produkcyjną i potencjał regeneracyjny zapewniający spełnianie ważnych funkcji ochronnych, gospodarczych i socjalnych. W tym celu szczegółowe sposoby postępowania w gospodarowaniu lasami winny obejmować takie zadania jak: ograniczenie gospodarki zrębowej, rozszerzenie zakresu rębni złożonych, rozszerzenie zakresu stosowania odnowienia naturalnego, odbudowę małej retencji w lasach, zagospodarowanie obrzeży lasów i inne.

4.8. Turystyka i wypoczynek.

Gmina dysponuje stosunkowo bogatą i zróżnicowaną bazą (ofertą), pozwalającą na realizację turystyki i wypoczynku, zarówno dla mieszkańców gminy i miasta Zielonej Góry oraz turystów przybywających z zewnątrz.

Funkcję turystyczno-wypoczynkową spełniają następujące obiekty:

- Muzeum Etnograficzne Skansen w Ochli. Na obszarze ok. 13 ha, w naturalny krajobraz przyrodniczy (sąsiedztwo lasów, pastwisk i pól oraz stawów) wkomponowane zostały różne obiekty budownictwa wiejskiego z zachodniej Wielkopolski, Dolnego Śląska, wschodnich Łużyc oraz regionu środkowo-lubuskiego. Muzeum jest organizatorem wielu wystaw, imprez plenerowych i zajęć edukacyjnych związanych z życiem wsi XVIII-XX wiecznej, jnp. garncarstwo, wycinanka, pisanki wielkanocne, obróbka lnu, plener rzeźbiarski, żniwowanie, święto miodu, winobranie.
- Wojewódzki Ośrodek Sportu i Rekreacji – Drzonków, który poza główną funkcją ośrodka sportowego z bazą treningową i hotelowo -gastronomiczną, spełnia także funkcje centrum wypoczynkowego dla młodzieży i mieszkańców gminy i miasta. Ośrodek udostępnia swoje obiekty - pływalnię, boiska sportowe, hale treningową, ujeżdżalnię, prowadzi naukę jazdy i powożenia, organizuje rajdy konne i jeździeckie obozy młodzieżowe. Dysponuje także sauną, prowadzi odnowę biologiczną oraz rehabilitację pourazową.
- Stadnina Koni przy Aeroklubie Ziemi Lubuskiej, gdzie Zielonogórski Klub Jeździecki prowadzi naukę jazdy konnej, rajdy i wędrowki jeździeckie.

Bogate walory przyrodniczo-kulturowe gminy poznawać można poprzez wędrowki piesze i rowerowe wytyczonymi i oznakowanymi szlakami turystycznymi. Przez obszar gminy

przebiegają 4 szlaki piesze, które równocześnie nadają się do uprawiania turystyki rowerowej. Są to :

- Szlak niebieski na trasie: Zielona Góra-Wieża Wilkanowska-Ochla-Kiełpin-Zatonie-Niedoradz-Otyń-Bobrowniki-Milsko-Zabór-Przytok- Zielona Góra, długość 64 km.
- Szlak zielony na trasie: Zielona Góra - Wieża Wilkanowska - Ochla- Drzonków –Racula - Raculka-Zielona Góra, długość 24 km.
- Szlak żółty na trasie: Zawada-Krępa-Wysokie-Czerwieńsk-Nietków-Ciemnice-Krosno Odrz., długość 41 km.
- Szlak czarny na trasie: Nowa Sól – Czasław – Barcikowice – Zatonie - Drzonków, długość 22 km.

Niezwykłą atrakcją przyrodniczo-krajobrazową jest też Las Odrzański w Krępie. Jest to teren przyrodniczo bardzo urozmaicony, porośnięty starodrzewem dębowym w dolinie Odry, z licznymi bagienkami, stawami i pagórkami. Na przełomie XIX i XX wieku był to teren świątecznego wypoczynku mieszkańców Zielonej Góry, obecnie zaniedbany, odwiedzany głównie przez wędkarzy.

5. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE. EKOFIZJOGRAFIA

5.1. Rzeźba terenu. Budowa geologiczna.

Rzeźba terenu gminy jest bardzo urozmaicona, co wiąże się z położeniem tego obszaru w obrębie różnych jednostek morfogenetycznych. Na obszarze gminy wydzielić można następujące jednostki morfogenetyczne:

- **Pradolina Warszawsko - Berlińska**, w obrębie której znajdują się:
 - **Dolina Środkowej Odry** obejmująca północną część gminy, tereny położone na północ od wsi Krępa i Zawada
 - **Kotlina Kargowska** obejmująca północno - wschodnią część gminy, tereny położone na północ od wsi Jany w rejonie przysiółka Stożne.
- **Wzniesienia Zielonogórskie**, w obrębie których znajdują się:
 - **Wysoczyzna Czerwieńska** (zwana również **Wysoczyzną Zielonogórską**) obejmująca północno - zachodnią część gminy. Wydzielić tutaj można dwie subjednostki :
 - Niecka Płotowska** - tereny położone w rejonie wsi Przylep i Łężyca
 - Terasa Kemowa** - tereny położone na południowy - zachód od wsi Krępa i Zawada
 - **Wał Zielonogórski** obejmujący tereny położone na południe i na wschód od Zielonej Góry, w rejonie wsi: Ochla, Kiełpin, Racula, Drzonków, Stary Kisielin, Nowy Kisielin, Sucha i Ługowo.
- **Pradolina Barycko - Głogowska**, w obrębie której znajduje się kolejny mezoregion:
 - **Obniżenie Nowosolskie** obejmujące południową część gminy, tereny położone na południe od Ochli, w rejonie wsi: Jeleniów, Jarogniewice, Kiełpin, Zatonie, Barcikowice oraz na południe od Suchej.

Charakterystyka rzeźby terenu

- **Pradolina Warszawsko - Berlińska** obejmująca 2 mezoregiony: **Dolinę Środkowej Odry i Kotlinę Kargowską**

Wydzielić tutaj można 2 formy genetyczne, tj. terasę zalewową i terasę nadzalewową.

Terasa zalewowa obejmuje 95% całego obszaru. Jest to równina lekko nachylona w kierunku północno - zachodnim i wyniesiona na rzędnych 52,3 - 48,4 m npm. Terasa zalewowa jest porożcinana systemem rowów i niecek o głębokości nie przekraczającej 1,5 m.

Terasa nadzalewowa przylega wąską półką na linii wschód - zachód do wsi Krępa i Zawada, rozszerzając się do szerokości ok. 1 km w rejonie wsi Jany.

- **Wysoczyzna Czerwieńska, lub Zielonogórka** obejmująca: **Nieckę Płotowską i Terasę Kemową.**

Niecka Płotowska charakteryzuje się bardzo dużą różnorodnością form o skomplikowanej genezie. Wydzielić tutaj można formy dodatnie - pagóry kemowe i sandry oraz formy ujemne - doliny Łączy, (Złotego Potoku) i Myszki Gęśnika. Kem Łężycy wznosi się na wysokość 122,6 m npm przy otaczającym terenie 76,7 m npm, a sandr Przylepu na wysokość 88,7 m npm przy otaczającym terenie 72,0 m npm. Doliny wyniesione są na rzędnych: dolina Łączy - 68,5 m npm i Myszki Gęśnika - 66,5 do 59,5 m npm. Poza wymienionymi formami powierzchnię podstawową stanowi morena denna falista, wyniesiona na rzędnych 77 i 80 m npm. Jak sama nazwa wskazuje subjednostka jest niecką zamkniętą wyższymi poziomami od północy i południa.

Terasa Kemowa obejmuje obszary leśne położone na południowy - zachód od Krępy i Zawady. Jest to lekko nachylona w kierunku północno - wschodnim równina wyniesiona na rzędnych 75 - 70 m npm.

- **Wał Zielonogórski** jest formą dominującą na obszarze gminy zarówno pod względem wysokości jak i rozległości. Podstawa wału na południu przebiega na rzędnych 76 - 90 m npm, natomiast na północy na rzędnych 70 - 90 m npm. Jego wysokości bezwzględne zamykają się w przedziale 110 - 222 m npm, przy czym kulminacje znajdują się w rejonie Starego Kisielina i sięgają 163 m npm oraz w Zielonej Górze - 222 m npm. Rzeźba terenu jest bardzo urozmaicona, a największe jej zróżnicowanie występuje w okolicy Starego i Nowego Kisielina, Raculi i Drzonkowa oraz Ługowa. Spadki terenu są bardzo różne i wynoszą od kilku procent na obszarach o spokojniejszej rzeźbie, do ponad 25% na obszarach o rzeźbie bardzo urozmaiconej. Wzdłuż drogi Stary Kisielin - Nowy Kisielin znajduje się obniżenie (101m npm) rozdzielające Wał na dwa skrzydła: Stary Kisielin - Przytok i Racula - Ługowo.
- **Obniżenie Nowosolskie** stanowiące fragment **Pradoliny Barycko - Głogowskiej**. Jest to forma dolinna wyniesiona na rzędnych 75,5 m npm w części zachodniej do rzędnych 69 m npm w części wschodniej. Na obszarze tym wydzielić można 3 jednostki morfogenetyczne:
 - terasa zalewowa
 - terasa nadzalewowa
 - terasa wysoka.

Terasa zalewowa obejmuje 85% powierzchni całego obszaru i stanowi monotonną równinę lekko nachyloną w kierunku wschodnim, porozcinaną ciekami wód powierzchniowych. Formami urozmaicającymi monotonię rzeźby terenu są ciągi wydmy zlokalizowane na zachód od wsi Jeleniów, na południowy zachód i na południowy wschód od wsi Jarogniewice oraz na linii Barcikowice Duże - Barcikowice Małe. Ich wysokości względne w stosunku do terenu otaczającego wynoszą 8 - 12 m.

Terasa nadzalewowa przylega półką o szerokości ok. 1 km do Wału Zielonogórskiego na linii Ochla - Sucha. Jest to teren wyniesiony średnio o ok. 10 m wyżej w stosunku do terasy zalewowej i nachylony w kierunku południowym. Rzeźba terenu monotonna, sporadycznie porozcinana dolinkami cieków powierzchniowych.

Terasa wysoka położona jest na południowy wschód od wsi Sucha i odcina się w rzeźbie wyraźnym progiem o wysokości bezwzględnej 81 - 84 m npm. Jest nachylona w kierunku południowym i charakteryzuje się dość monotonną rzeźbą.

Budowa geologiczna

- **Pradolina Warszawsko - Berlińska** obejmująca **Dolinę Środkowej Odry** i **Kotlinę Kargowską**

Jednostka ukształtowana została w okresie recesji lądolodu bałtyckiego z fazy maksymalnego zasięgu. W budowie geologicznej biorą udział osady piaszczysto - żwirowe pochodzenia fluwioglacjalnego. Są to piaski, żwiry i pospółki, zdeponowane poziomo. Na obszarze terasy zalewowej w partii przypowierzchniowej występuje seria glin pylastych i glin piaszczystych, a w obniżeniach bezodpływowych niewielkiej miąższości złoża torfów (5-6 m). Na obszarze terasy nadzalewowej występują osady piaszczysto - żwirowe grubych frakcji, a strop terenu jest wolny od osadów zastoiskowych typu gliny czy torfy.

- **Niecka Płotowska**. W budowie geologicznej tej subjednostki biorą udział utwory czwartorzędowe pochodzenia fluwioglacjalnego i glacialnego. Do osadów pochodzenia fluwioglacjalnego zaliczyć należy osady piaszczysto - żwirowe w dolinach potoków Łączy

(Złoty Potok) i Myszki Gęśnika, przy czym w stropie terenu mogą tutaj być zdeponowane osady zastoiskowe typu gliny pylaste torfy i namuły. W obrębie pagórów kemowych i pagórów sandrowych występują osady piaszczysto – żwirowe z przewarstwieniami glin i otoczek. Do osadów pochodzenia glacialnego zalicza się osady gliniaste moreny dennej występujące między formami dodatnimi i ujemnymi. Są to gliny piaszczyste i pylaste z otoczekami i przewarstwieniami piasków.

- **Terasa Kemowa.** W budowie geologicznej tej subjednostki biorą udział prawie wyłącznie osady piaszczysto - żwirowe pochodzenia fluwioglacjalnego.
- **Wał Zielonogórski.** Jest to forma dodatnia w kształcie wału, stanowiąca czołową morenę spiętrzoną, zaburzoną glacitektonicznie. W budowie geologicznej biorą udział osady czwartorzędowe i trzeciorzędowe. Czwartorzęd reprezentowany jest przez osady pochodzenia fluwioglacjalnego i glacialnego w formie osadów piaszczysto - żwirowych oraz pokładów glin, pyłów i pyłów piaszczystych. Starsze osady czwartorzędowe pochodzenia glacialnego zafałdowane są z osadami trzeciorzędowymi, czasami wypiętrzonymi do powierzchni. Trzeciorzęd reprezentowany jest przez formacje wykształcone w postaci iłów oraz węgla brunatnego z przewarstwieniami piasków. Formacje trzeciorzędowe dotyczą kulminacji wału na obszarze wsi Stary i Nowy Kisielin oraz Racula i Drzonków (część północna).
- **Obniżenie Nowosolskie** stanowiące fragment **Pradoliny Barycko - Głogowskiej** jest jednostką geologiczną o najmniej skomplikowanej budowie geologicznej. Jest to obszar zbudowany z osadów czwartorzędowych, plejstocenijskich wykształconych w postaci piasków i żwirów. Na obszarze terasy zalewowej występują piaski drobno i średnioziarniste. Lokalnie mogą pojawiać się przewarstwienia kilkudziesięciocentymetrowej miąższości zbudowane z glin pylastych. Na obszarze terasy nadzalewowej występują piaski i żwiry. Terasa wysoka jest zbudowana podobnie jak terasa nadzalewowa z piasków i żwirów. Odrębną formacją są ciągi wydmy zbudowane z dobrze wyselekcjonowanych piasków drobnoziarnistych.

5.2. Warunki wodne

Wody powierzchniowe

Na terenie gminy występuje dość dobrze rozwinięta sieć hydrograficzna, koncentrująca się w części północnej - dolina rzeki Odry oraz w części południowej - dolina Śląskiej Ochli i Czarnej Strugi. W systemie hydrograficznym, w zależności od wielkości i znaczenia rozróżniono następujące kolektory wód płynących:

- kolektory 1-szego rzędu - rzeka Odra, stanowiąca północną granicę gminy na odcinku ok. 4 km,
- kolektory 2-go rzędu - Śląska Ochla, Czarna Struga, Zimny Potok Łacza (Złoty Potok) stanowiące dopływy Odry (kolektor 1-szego rzędu),
- kolektory 3-go rzędu - pozostałe ciekły występujące w poszczególnych zlewniach i stanowiące dopływy bezpośrednie i pośrednie do kolektorów 2 - go rzędu.

Na obszarze gminy zostały wydzielone 4 zlewnie wód powierzchniowych:

- zlewnia rzeki Odry - północna część gminy
- zlewnia jeziora Zabór - wschodnia część gminy
- zlewnia Śląskiej Ochli - południowa część gminy
- zlewnia Czarnej Strugi - południowa część gminy

Zlewnia rzeki Odry

Najważniejsze kolektory wód powierzchniowych tej zlewni to:

- Zimny Potok (Zimna Woda) wraz z licznymi dopływami, biorący początek w dolinie Odry w rejonie przysiółka Stożne
- Łącza (Złoty Potok) z mniej rozbudowanym systemem dopływów, biorący swój początek na terenie miasta Zielona Góra.

Ponadto na terenie zlewni występują takie ciekі jak: Myszka Gęśnik, dopływ Łączy ze słabo rozbudowanym systemem rowów oraz ciekі zanikające w osadach terasy kemowej w okolicach Przylepu.

Podstawowy wododział zlewni przebiega po północnej stronie wsi Stary Kisielin i Nowy Kisielin, grzbietem wzniesień moreny czołowej - Wału Zielonogórskiego.

Rzeka Odra posiada obwałowania. W okresie bardzo dużych wezbrań stanowi zagrożenie powodziowe dla terenów położonych na północ od wsi: Krępa, Zawada i Jany (obszar terasy zalewowej).

Zlewnia jeziora Zabór

Granice tej zlewni stanowią: od północy wododział zlewni Odry, a od południa północno-wschodni wododział Śląskiej Ochli. Najważniejszym kolektorem 3-go rzędu jest Zaborski Potok (Śmiga) biorący początek na południe od Nowego Kisielina. Znaczenie tej zlewni z punktu widzenia hydrograficznego nie jest duże, natomiast posiada ona wpływ na mikroklimat i uprawy rolne.

Zlewnia Śląskiej Ochli

Główną osią hydrograficzną tej największej na obszarze gminy zlewni jest rzeka Śląska Ochla z systemem naturalnych cieków i rowów melioracyjnych, stanowiących wyłącznie lewobrzeżne dopływy. Północna granica wododziału zlewni przebiega pasmem wzgórz morenowych (Wał Zielonogórski), usytuowanych na północny-wschód od linii Racula - Ługowo natomiast granica południowa po linii wydm na osi wsi Czasław - Barcikowice - Jeleniów.

Dopływy Śląskiej Ochli stanowią dwie grupy:

- 1-sza, to dopływy naturalne nie wysychające, biorące początek u podnóża pagórków morenowych Wału Zielonogórskiego
- 2-ga, to dopływy w postaci cieków i rowów melioracyjnych uzależnionych od poziomu wód gruntowych.

Śląska Ochla nie stanowi zagrożenia powodziowego ze względu na stosunkowo małe przepływy jednostkowe i bardzo rozwinięty system dopływów (cofki przy wysokich stanach wód). Zlewnia posiada swoisty ekosystem i wywiera wpływ na mikroklimat doliny.

Zlewnia Czarnej Strugi

Granice zlewni od północy stanowi wododział pasma wydm tworzący południową granicę zlewni Śląskiej Ochli. Od południa, granica znajduje się poza obszarem gminy i przebiega wzdłuż wzgórz morenowych na linii wsi Urzuty - Broniszów - Miocin Dolny. Czarna Struga stanowi fragment południowej granicy gminy. Zasilana jest systemem cieków naturalnych i rowów melioracyjnych.

Podobnie jak Śląska Ochla, rzeka Czarna Struga nie stanowi zagrożenia powodziowego.

Zbiorniki powierzchniowe

Na terenie gminy istnieją nieliczne i niewielkie zbiorniki wód powierzchniowych. Największe znajdują się w bezpośrednim sąsiedztwie Odry i są to storozeczka. Ponadto stawy i oczka wodne znajdują się w rejonie wsi Krępa, Ochla oraz Racula i Drzonków (glinianki).

Czystość wód powierzchniowych

Okresowa kontrola stanu czystości rzek na obszarze gminy wykazuje wyraźną poprawę jakości wód pod względem fizyko - chemicznym. Zdecydowanie uległa zmniejszeniu zawartość substancji organicznych, zawiesiny i innych zanieczyszczeń. Problemem pozostaje nadal zanieczyszczenie bakteriologiczne i nadmierna zawartość związków biogenych. Zanieczyszczenie bakteriologiczne wód wiąże się z wprowadzeniem do nich nieoczyszczonych ścieków. Źródłem skażenia wód powierzchniowych są również spływy powierzchniowe z pól i zanieczyszczone opady atmosferyczne.

Stan sanitarny cieków zlewni Śląskiej Ochli i Czarnej Strugi jest zadowalający i odpowiada II i III klasie czystości. Stan sanitarny cieków zlewni Odry odpowiada w niewielkim stopniu III klasie czystości. Większość z nich wraz z rzeką Odrą posiada wody bardziej zanieczyszczone. W ostatnich latach obserwuje się poprawę zarówno w zakresie zanieczyszczenia substancjami organicznymi, związkami biogenymi, jak i pod względem bakteriologicznym. Związane to jest z przekazywaniem do eksploatacji kolejnych oczyszczalni ścieków.

Wody podziemne

Występowanie wód podziemnych wiąże się ściśle z budową geologiczną terenu, stąd ich omówienie w nawiązaniu do występujących na obszarze gminy jednostek geomorfologicznych.

- **Pradolina Warszawsko - Berlińska.** Zwierciadło wody stabilizuje się na głębokości:
 - **terasa zalewowa** 1,0 - 1,5 m ppt
 - **terasa nadzalewowa** 6,0 - 6,5 m ppt.

W zależności od stanów wody w Odrze poziom zwierciadła wody może ulegać okresowym wahaniom o +/- 1,5 m.

Poziom wód użytkowych nie posiada od góry warstwy izolacyjnej. Powoduje to możliwość ich skażenia i ma wpływ na ich jakość. Wody opisywanego poziomu charakteryzują się ponadnormatywną zawartością związków żelaza i manganu.

- **Niecka Płotowska.** Na obszarach dolin poziom wody zalega na głębokości 1,5 - 2,0 m ppt. i charakteryzuje się statycznym zwierciadłem ulegającym okresowym wahaniom +/- 0,5 m w zależności od pory roku. Ze względu na infiltrację w głąb poziomu ścieków komunalnych, na terenie dolin Złotego Potoku i Strugi Przylepskiej wody te są zanieczyszczone bakteriologicznie. Na obszarach pagórów kemowych i sandrowych wód podziemnych nie stwierdzono. Na obszarze równiny dennomorenowej poziom wód występuje w przewarstwieniach sródoglinowych i charakteryzuje się średnią zasobnością, fragmentarycznym występowaniem warstwy izolacyjnej oraz ponadnormatywną zawartością związków żelaza i manganu. Z tego poziomu zaopatrywane jest ujście wody dla Aeroklubu w Przylepie.
- **Terasa Kemowa.** Poziom wód podziemnych na tym terenie występuje na głębokości kilkunastu do kilkudziesięciu metrów i nie posiada warstwy izolacyjnej od góry. Ze względu na zalesienie obszaru wody te nie są narażone na skażenie bakteriologicznie.
- **Wał Zielonogórski.** Obszar ten stanowi jedną z najbardziej skomplikowanych jednostek pod względem budowy geologicznej i hydrogeologicznej. Poziom wód użytkowych bardzo zróżnicowanych pod względem zasobów i jakości wody występuje na głębokości od kilkunastu do kilkudziesięciu metrów.

- **Pradolina Barycko - Głogowska.** Poziom wód podziemnych zalega na głębokości 1,0 - 1,5 m ppt i charakteryzuje się statycznym zwierciadłem ulegającym okresowym wahaniom +/- 0,7 m. Poziom ten posiada dużą zasobność i nie posiada warstwy izolującej w stropie. Wody charakteryzują się ponadnormatywną zawartością związków żelaza i manganu.

5.3. Główne zbiorniki wód podziemnych (GZWP)

W granicach gminy znajdują się dwa Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (GZWP), gromadzące wody w czwartorzędowych utworach porowych:

- GZWP 150 „Pradolina Warszawa - Berlin” obejmujący północną część gminy
- GZWP 301 „Pradolina Zasięki - Nowa Sól” obejmujący południową część gminy.

5.4. Surowce mineralne

Na obszarze gminy brak jest udokumentowanych złóż surowców mineralnych do eksploatacji na skalę przemysłową.

W PÓŁNOCNEJ CZĘŚCI GMINY W GRANICACH WSI KRĘPA I ZAWADA UTWORZONY ZOSTAŁ OBSZAR I TEREN GÓRNICZY „CZERWIEŃSK”. EKSPLOATACJA ZŁOŻA ROPY NAFTOWEJ „CZERWIEŃSK” ZOSTAŁA ZAKOŃCZONA, A ZASOBY ROZLICZONE. ZGODNIE Z ZAWIADOMIENIEM MINISTRA ŚRODOWISKA O PRZYJĘCIU DODATKU DO DOKUMENTACJI GEOLOGICZNEJ ZŁOŻA ROPY NAFTOWEJ „CZERWIEŃSK” ZNAK: DGiKGKZK-4741-37/7897/1337/09/AW z DNIA 20.11.2009 R. ZŁOŻE ZOSTAŁO SKREŚLONE Z KRAJOWEGO BILANSU ZASOBÓW ZŁOŻ KOPALIN.

Występujące złoża kruszywa naturalnego przedstawiają się następująco:

- złożo Przylep (złożo zaniechane) zasoby bilansowe - 472 tys. Mg., wydobyte - 0
- złożo Racula (złożo zaniechane) zasoby bilansowe - 513 tys. Mg., wydobyte - 0

5.5. Warunki budowlane

Warunki budowlane wiążą się ściśle z budową geologiczną terenu, omówione zatem zostaną w nawiązaniu do występujących na obszarze gminy jednostek geomorfologicznych.

• Pradolina Warszawko - Berlińska

Na obszarze **terasy zalewowej** w podłożu występują grunty piaszczyste oraz pylasto-gliniaste. Lokalnie mogą pojawiać się grunty organiczne typu namulów organicznych lub torfów, charakteryzujące się niekorzystnymi parametrami geotechnicznymi. Poziom wody gruntowej występuje na głębokości 1,0 - 1,5 m i może podlegać wahaniom w granicach +/- 1,5 m. Są to obszary zalewowe, niekorzystne dla lokalizacji zabudowy, zatem winny być wyłączone z działalności inwestycyjnej. W okresie powodzi narażone będą na zalanie lub podtapianie w wyniku infiltracji.

Na obszarze **terasy nadzalewowej** w podłożu występują grunty piaszczysto - żwirowe o bardzo dobrych parametrach geotechnicznych. Poziom wody gruntowej zalega na głębokości 5,0 - 6,5 m. Warunki dla lokalizacji zabudowy zaliczyć należy do korzystnych.

• Niecka Płotowska

Na obszarze dolin cieków powierzchniowych (Łącza, Myszka Gęśnik) zdeponowane są grunty piaszczysto-żwirowe o dobrych parametrach geotechnicznych, lecz z płytko występującym poziomem wody gruntowej 1,0 - 1,5 m ppt. Poziom ten może ulegać okresowym wahaniom w granicach +/- 0,5 m. Tereny te należy uznać za niekorzystne dla potrzeb budownictwa, ze względu na płytko występujący poziom wody gruntowej.

Na obszarze pagórów kemowych i sandrowych występują grunty piaszczysto-żwirowe z dodatkiem głazów oraz wkładek osadów spoistych o bardzo dobrych parametrach geotechnicznych. Poziom wody gruntowej występuje bardzo głęboko i nie będzie miał wpływu na posadowienie budynków. Tereny te należy uznać za bardzo korzystne dla potrzeb budownictwa.

Na obszarze moreny dennej w podłożu występują gliny i osady piaszczysto-żwirowe o dobrych parametrach geotechnicznych. Poziom wody gruntowej występuje głęboko, poniżej 5 m ppt. Tereny te należy uznać za korzystne dla potrzeb budownictwa.

- **Terasa Kemowa**

W podłożu znajdują się osady piaszczysto-żwirowe o bardzo dobrych parametrach geotechnicznych i głęboko występującym poziomem wody gruntowej (poniżej 10 m ppt.). Tereny na tym obszarze należy uznać za bardzo korzystne dla potrzeb budownictwa.

- **Wał Zielonogórski**

W strefie Wału Zielonogórskiego warunki gruntowo-wodne są zróżnicowane. Wiąże to się z różnorodnością występowania form litologicznych. Na podstawie dotychczasowego rozpoznania można stwierdzić, że w podłożu występują wszystkie możliwe typy litologiczne osadów i w różnej konfiguracji. Wyjątek stanowi południowy stok Wału, gdzie występują głównie osady piaszczyste i pylaste o korzystnych cechach geotechnicznych. Poziom wody gruntowej występuje z reguły głęboko i nie ma wpływu na posadowienie budynków. Tereny na obszarze Wału Zielonogórskiego w aspekcie przydatności dla potrzeb budownictwa znajdują się w przedziale od niekorzystnych do bardzo korzystnych.

- **Pradolina Barycko – Głogowska**

Na obszarze **terasy zalewowej** występują osady piaszczysto-żwirowe o dobrych cechach geotechnicznych. Poziom wody gruntowej występuje płytko na głębokości 1,0 - 1,5 m i może podlegać okresowym wahaniom w granicach +/- 0,7 m. Tereny te należy uznać za mało korzystne dla lokalizacji zabudowy, głównie z powodu wysokiego poziomu wody gruntowej. Wyjątek stanowią ciągi wydm, zbudowanych z piasków drobnoziarnistych o dobrych parametrach geotechnicznych i głęboko występującym poziomem wody gruntowej.

Na obszarze **terasy nadzalewowej** i **terasy wysokiej** występują grunty piaszczysto-żwirowe z głębokim poziomem wody gruntowej, poniżej 5 m ppt. Tereny te są bardzo korzystne dla lokalizacji zabudowy.

Reasumując, warunki gruntowo-wodne (budowlane) na obszarze gminy są zróżnicowane. Na obszarach będących miejscem intensywnych procesów inwestycyjnych są korzystne, natomiast na obszarach gdzie dominującą funkcją jest rolnictwo - niekorzystne.

5.6. Klimat

Położenie geograficzne gminy, ukształtowanie terenu i jego wysokość 50-160 m n.p.m. powoduje, że gmina charakteryzuje się klimatem przejściowym o cechach oceanicznych, czego skutkiem są:

- małe ilości opadów w roku hydrologicznym
- stosunkowo małe roczne amplitudy temperatury powietrza
- wczesna wiosna, rezultatem czego jest długie lato (95 dni)
- łagodna i krótka zima (60 dni), z krótko zalegającą pokrywą śnieżną (50 dni)
- późne przymrozki (ostatnie przymrozki wiosenne występują na początku maja, natomiast przymrozki jesienne występują już w 2-giej dekadzie października)

- przewaga wiatrów zachodnich.

Okres wegetacyjny rozpoczyna się wcześniej w porównaniu z centralną i wschodnią Polską i trwa 223 dni. Średnia roczna temperatura kształtuje się w przedziale 8,8 - 9,5°C. Wielkość opadów wynosi ok. 690 mm na obszarze Wału Zielonogórskiego i Wysoczyzny Czerwieńskiej do 600 mm na obszarze pradolin, a liczba dni z opadami w przedziale 13-17 w miesiącach jesiennych i zimowych. Średnia roczna wartość usłonecznienia wynosi 4,21 godz./dobę i jest mniejsza w porównaniu z centralną i wschodnią Polską.

Na terenie gminy występuje znaczna przewaga wiatrów z kierunku zachodniego, północno i południowo-zachodniego -52,6% we wszystkich porach roku. Najmniejszą częstotliwość wykazują wiatry z kierunków północnego i północno-wschodniego.

Na obszarze gminy można wydzielić klimaty lokalne. W obrębie Wału Zielonogórskiego i Wysoczyzny Czerwieńskiej panuje klimat charakteryzujący się dobrym przewietrzaniem oraz brakiem warunków do tworzenia się zastoisk chłodnego powietrza (inwersji termicznych). W obrębie pradolin panuje klimat o nieco gorszych warunkach, charakteryzujący się wpływem w doliny zimnego powietrza z terenów wyżej położonych (inwersjami termicznymi).

5.7. Higiena atmosfery

Zanieczyszczenie atmosfery.

Monitoring powietrza atmosferycznego prowadzony na terenie gminy wskazuje, że jego zanieczyszczenie stanowią głównie następujące substancje i ich odmiany:

- dwutlenek siarki SO₂
- dwutlenek azotu NO₂
- oraz dwutlenek węgla CO₂

Emisję zanieczyszczeń można podzielić na:

- przemysłową, pochodzącą z zakładów przemysłowych i elektrociepłowni
- komunikacyjną (tzw. liniowe źródła emisji), której źródłem są środki transportu
- oraz niską, pochodzącą z lokalnych kotłowni i palenisk domowych.

Emisja zanieczyszczeń w 2003 r. na terenie gminy wynosiła:

- emisja zanieczyszczeń pyłowych - 2,412 Mg/rok, co stanowi 0,011 Mg/rok/1km²
- emisja zanieczyszczeń gazowych, takich jak: dwutlenek siarki, dwutlenek azotu, dwutlenek i tlenek węgla - 2302,10 Mg/rok, co stanowi 10,44 Mg/rok/1 km²

Są to wielkości nie przekraczające norm dopuszczalnych.

Na stan powietrza na obszarze gminy mają również wpływ:

- elektrownie i elektrociepłownie zlokalizowane w okolicach Cottbus (Niemcy)
- oraz huta miedzi w Głogowie.

Głównym źródłem emisji komunikacyjnej jest przebiegająca przez gminę droga ekspresowa S3.

Hałas

Stan akustyczny środowiska w decydującym stopniu zależy od jego urbanizacji.

Na klimat akustyczny ma wpływ rodzaj emitowanego hałasu, mianowicie:

- hałas komunikacyjny od dróg i torowisk, który rozprzestrzenia się na odległe obszary, przy czym największy udział w nasileniu tego hałasu mają samochody ciężarowe
- hałas przemysłowy powodowany przez zakłady prowadzące działalność gospodarczą, obejmujący swym zasięgiem najbliższe otoczenie.

Z przeprowadzonych badań wynika, że emitowany przez pojazdy samochodowe hałas nie powoduje przekroczeń poziomów progowych. Podobnie można stwierdzić, że na obszarze gminy nie występuje problem hałasu przemysłowego.

5.8. Szata roślinna i świat zwierzęcy

Ekosystem roślinny i zwierzęcy gminy charakteryzuje się dużą różnorodnością elementów. Głównym elementem tego ekosystemu są lasy zajmujące 57% powierzchni gminy.

Wszystkie lasy zaliczone są do grupy lasów ochronnych. Jeśli chodzi o typy siedliskowe, lasy na terenie gminy generalnie podzielić można:

- na bór suchy i bór świeży, znajdujące się w obrębie terenów wyniesionych (Wał Zielonogórski, Wysoczyzna Czerwieńska)
- oraz na las wilgotny i las łąkowy, znajdujące się na obszarze obydwu pradolin.

W tutejszych lasach rośnie wiele drzew obcego pochodzenia. Do najciekawszych należą: tulipanowiec amerykański, kasztan jadalny, przeorzech pięciolistkowy oraz sosna kłująca. Można tu również spotkać wiele rzadkich gatunków roślin i zwierząt, z których część zagrożona jest wyginięciem w skali europejskiej.

Występujące na tym terenie gatunki ginące i zagrożone można sklasyfikować wg następujących kategorii:

1. Gatunki skrajnie zagrożone i ginące, o niewielkiej liczebności, których uratowanie możliwe jest tylko przez aktywną ochronę i usunięcie przyczyn zaniku. Zwierzęta i ptaki: sokół wędrowny, zółw błotny, łosoś. Rośliny: gałuszka kulecznica, nabrzeżyca nadrzeczna, kaldejsza dziewięciornikowa.
2. Gatunki narażone na wyginięcie, o niewielkiej liczebności, wśród których dalsze działanie czynników powodujących zanik spowoduje skrajne zagrożenie. Zwierzęta i ptaki: nocek Bechsteina, bąk, różaniec, błotniak zbożowy, błotniak łąkowy, rybołów, kropiatka, zielonka, siweczka obroźna, batalion, kulik wielki, rybitwa biało-czelna, sowa błotna, rudogłówa, minog rzeczny, jelonek rogacz, koziróg. Rośliny: nadwodnik sześciopręcikowy, pajęcznica liliowata, ostnica Jana, przygiełka brunatna.
3. Gatunki rzadkie o dużym ryzyku wyginięcia. Zwierzęta i ptaki: wilk, wydra, ohar, bielik, orlik krzykliwy, puchacz, wodniczka, ciosa. Rośliny: ponikło wielołądogowe.
4. Gatunki wydobyte z niebezpieczeństwa w wyniku zastosowania aktywnej ochrony. Zwierzęta i ptaki: bóbr europejski, kormoran czarny, gągoł, kania rdzawa. Rośliny: brak.

5.9. Obszary i obiekty prawnie chronione

Natura 2000

Obszary i elementy chronione w trybie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2009 r. Nr 151 poz.1220 ze zm.) tj. obszar specjalnej ochrony ptaków Dolina Środkowej Odry PLB080004, obszary mające znaczenie dla Wspólnoty Kargowskie Zakola Odry PLH080012 i [ZIMNA WODA PLH080062](#).

Obszary chronionego krajobrazu

Obszary chronionego krajobrazu obejmują wyróżniające się krajobrazowo tereny o różnych typach ekosystemów. Działalność gospodarcza na tych terenach podlega niewielkim ograniczeniom, polegającym na zakazie lokalizowania obiektów uciążliwych dla środowiska i stosowania niszczących form użytkowania przyrody. Powierzchnia obszarów chronionego krajobrazu w granicach gminy zajmuje 6 479 ha, tj. 29,45% obszaru gminy.

Stosownie do Rozporządzenia Nr 3 Wojewody Lubuskiego z dnia 17 lutego 2005 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (DZ. Urz. Woj. Lubuskiego Nr 9 poz. 172 z późn. zm.) w granicach gminy znajdują się obszary chronionego krajobrazu, stanowiące fragmenty następujących jednostek (ekosystemów):

- **Nr 18 - Krośnieńska Dolina Odry**, obszar o powierzchni 13 265 ha położony w gminach: Czerwieńsk, Gubin, Krosno Odrzańskie, Sulechów i Zielona Góra.

W granicach gminy obszar obejmuje jej północną część położoną na północ od wsi Krępa, Zawada, w obrębie Doliny Środkowej Odry. Powierzchnia obszaru w granicach gminy wynosi - 1 863 ha.

- **Nr 21 - Nowosolska Dolina Odry**, obszar o powierzchni 9 852 ha położony w gminach: Bojadła, Nowa Sól, Siedlisko, Otyń, Sulechów, Trzebiechów, Zabór i Zielona Góra.

W granicach gminy obszar obejmuje jej północno - wschodnią część położoną na wschód od wsi Jany i przysiółka Stożne w obrębie Kotliny Kargowskiej. Powierzchnia obszaru w granicach gminy wynosi - 298 ha.

- **Nr 23 - Dolina Śląskiej Ochli**, obszar o powierzchni 10 350 ha położony w gminach: Świdnica, Kozuchów, Nowogród Bobrzański, Otyń i Zielona Góra.

W granicach gminy obszar obejmuje jej część południową położoną na południe od wsi Ochla, Drzonków i Sucha oraz na północ od wsi Jeleniów i Jarogniewice, w obrębie Obniżenia Nowosolskiego. Powierzchnia obszaru w granicach gminy wynosi - 4 318 ha.

Rezerwat przyrody „Zimna Woda”

Powierzchnia rezerwatu - 88,69 ha. Rezerwat położony jest na terenie nadleśnictwa Przytok, leśnictwo Kiełpin. Wielką wartość przyrodniczą rezerwatu stanowi ekosystem lasu łęgowego z dominacją ponad 100 - letnich drzewostanów olszowych, a także z okazałymi jesionami. W rezerwacie są również płaty olsów oraz zarastające roślinnością bagienną doły potorfowe. W środku rezerwatu bije wątle źródło.

Użytki ekologiczne

W granicach gminy (nadleśnictwo Przytok) znajdują się 4 użytki ekologiczne o łącznej powierzchni – 28,35 ha.

Trzy z nich położone są w leśnictwie Dąbrowa, w granicach wsi Krępa. Są to naturalne zbiorniki wodne stanowiące pozostałość po starorzeczu Odry oraz tereny zabagnione trudne do prowadzenia gospodarki leśnej, a przyrodniczo bardzo cenne.

Czwarty użytek położony jest w leśnictwie Kisielin, w granicach wsi Zawada i obejmuje podmokły teren zadrzewiony, wśród pól, stanowiący naturalne schronienie dla zwierząt.

Zabytkowy park położony w Zatoniu

Park obejmuje fragment pierwotnego lasu liściastego z domieszką grabu, buku, klonu i lipy z przylegającym ogrodem pałacowym. Powierzchnia parku - 52,37 ha.

Pomniki przyrody

Na terenie gminy znajduje się 20 pomników przyrody, w tym 2 uznane przez Radę Gminy Zielona Góra w latach 2005 i 2006

Są to między innymi:

- dąb szypułkowy, Jeleniów dz. nr ewid. 112/1
- grupa drzew, 4 dęby szypułkowe, Nowy Kisielin dz. nr ewid. 10/1
- grupa drzew, 2 dęby szypułkowe, Nowy Kisielin dz. nr ewid. 15/5
- dąb szypułkowy, Łężyca dz. nr ewid. 163
- grupa drzew, 7 dębów szypułkowych, Kiełpin dz. nr ewid. 224/5
- grupa drzew. 3 dęby szypułkowe, Jarogniewice dz. nr ewid. 231/9.

6. UWARUNKOWANIA OCHRONY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

6.1. Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

Zakres rozpoznania zasobów dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej w gminie dokonano pod względem ilościowym i jakościowym. Założono, że dogłębna ocena może być jedynie przeprowadzona w ramach specjalistycznych studiów historyczno-urbanistycznych i wytycznych konserwatorskich.

Dokonując oceny ww. zasobów i ich walorów kulturowych określono uwarunkowania, stosując następujące kryteria:

- ochrony prawnej zasobów objętych rejestrem zabytków o wybitnych i dużych wartościach kulturowych,
- ochrony zasobów objętych wojewódzką ewidencją zabytków (wskazującą obiekty przeznaczone do ujęcia w ramach gminnej ewidencji zabytków),
- innych, posiadających znaczenie dla tożsamości kulturowej gminy i atrakcyjności jej krajobrazu.

Wyodrębniono zabytkowe elementy i układy, świadczące o tożsamości kulturowej gminy takie jak:

- założenia ruralistyczne,
- obiekty i założenia sakralne,
- obiekty i założenia rezydencjonalne,
- założenia folwarczne,
- zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza,
- obiekty użyteczności publicznej,
- obiekty i urządzenia techniczne i przemysłowe,
- cmentarze,
- zieleń urządzona,
- zabytki archeologiczne.

6.2. Kalendarium ważniejszych wydarzeń

1222 r.- Książę Henryk Brodaty sprowadza pierwszych osadników na ten teren.

1369 r.- Śmierć Henryka V ks. głogowskiego i podział księstwa pomiędzy jego trzech synów Henryków VI, VII i VIII. Ziemie zielonogórskie dostają się pod panowanie Henryka VIII.

1376 r.- Dokument łaciński tzw. "Obwieszczenie Awiniońskie" wymienia 17 kościołów leżących w parafii zielonogórskiej. W piśmie figurują świątynie m.in. w Raculi, Nowym Kisielinie, Drzonkowie, Zatoniu, Ochli.

1466 r.- Książę Henryk IX sprowadza do Zielonej Góry sadzonki winorośli z zachodniej Europy. Rozszerzenie obszaru winnic na podmiejskie wsie: Krępa, Łęzyca, Przylep, Zawada

1495–1496 r. - Wielki wylew Odry, zalanie wsi Zawada.

1525–1526 r. - Przyjęcie przez większą część mieszczan zielonogórskich i mieszkańców podmiejskich wsi luteranizmu i przejęcie kościołów katolickich

1526 r.- W rejonie Zielonej Góry powstają parafie ewangelickie. Część wsi m.in. Krępa, Łęzyca, Przylep, Stary Kisielin i Zawada wchodzi w skład parafii św. Jadwigi w Zielonej Górze.

1620–1646 r. - Zielona Góra i okolice stają się areną działań wojennych, przemarszów i kwaterunków wojsk, w czasie wojny trzydziestoletniej. Zniszczeniu uległy wsie: Ochla, Nowy i Stary Kisielin.

1740 r. - Śląsk zajmują Prusy, koniec panowania Austrii.

- 1834 r. - Rozpoczęcie budowy drogi Zielona Góra - Kozuchów oraz w 1848 r. drogi Sulechów - Zielona Góra - Żary.
- 1871 r. - Zielona Góra otrzymuje połączenie kolejowe z Gubinem i Głogowem.
- 1908–1913 r. - Masowa likwidacja winnic w podzielonogórskich wsiach.
- 1910 r. - Telefonizacja miasta i okolicznych wsi.
- 1911 r. - Oddanie do użytku linii kolejowej Zielona Góra - Szprotawa.
- 1921–1923 r. - Elektryfikacja wsi powiatu zielonogórskiego.
- 1928–1930 r. - Parcelacja podmiejskich majątków ziemskich m.in. Starego Kisielina, Drzonkowa, Kiełpina, Ochli, Zatonia.
- 1940–1945 r.- W Zielonej Górze i okolicznych wsiach pracują "robotnicy przymusowi" z Polski, Francji, Białorusi i Ukrainy.
- 1945 r. - Wyzwolenie miasta i okolic w dniach 14 -15 lutego.
- 1945 r. - Organizacja polskiej administracji, utworzenie województwa poznańskiego, w skład którego wchodzi powiat zielonogórski podzielony na 9 gmin wiejskich.
- 1950 r.- Utworzenie województwa zielonogórskiego.
- 1999 r.- Utworzenie województwa lubuskiego

6.3. Charakterystyka rozwoju przestrzennego

Teren gminy i jej otoczenie posiada bogatą historię. Położona jest w południowej części województwa lubuskiego. Od północy graniczy z rzeką Odrą, z gminami Czerwieńsk, Świdnica, Nowogród Bobrzański od zachodu, oraz gminą Kozuchów od południa i gminami Otyń i Zabór od wschodu. Siedziba gminy zlokalizowana jest w granicach miasta Zielona Góra na prawach powiatu.

Z zachowanych 120 stanowisk archeologicznych wynika, że osadnictwo na tym terenie prawie we wszystkich wsiach (z wyłączeniem założonych w XIX wieku osad folwarcznych jak Stożne, Krępa Mała, Ługowo, Przygórze) istniało od czasów wczesnodziejowych przez średniowiecze do czasów nowożytnych.

Odnajdujemy na terenie gminy różne układy ruralistyczne jak: ulicówki i ulicowo-placowe jak Racula, Ługowo, Kiełpin, Barcikowice, Sucha, Przylep; wielodrożnice jak Krępa, Ochla, Stary Kisielin, Zawada; owalnice i widlice jak Jarogniewice, Łężyca, Drzonków, które dopiero w XIX wieku w wyniku dynamicznego rozwoju stały się wielodrożnicami. Notuje się także wsie o układzie rzędowym jak Nowy Kisielin, Zatonie, Jany, które następnie w wyniku rozwoju przestrzennego stały się ulicówkami. Przykładem dobrze zachowanego układu łańcuchówki jest wieś Jeleniów.

Dominantami w układzie przestrzennym wsi są kościoły, które w przeciwieństwie do zespołów rezydencjonalnych zachowane są w dobrym stanie technicznym. Do nich należą średniowieczne kościoły w Raculi, Zawadzie i Ochli, oraz późniejsze nowożytne świątynie w Jarogniewicach, Sucheju, Zawadzie, Zatoniu (poewangelicki).

Pałace, dwory i zespoły rezydencjonalne występują na terenie gminy w niewielkiej ilości i zachowały się w różnym stanie technicznym. Zespół pałacowy w Zatoniu o rodowodzie XVII-wiecznym, przebudowany w pocz. XIX w (łączony z nazwiskiem K.F.Schinkla) zachowany w stanie ruiny. Rozległy park o charakterze krajobrazowym o zatartym układzie i licznych ubytkach starodrzewu. Dwór w Ochli z XVII wieku, przejęty przez Muzeum Etnograficzne w stanie przerwane remontu sprzed ok. 25 lat ulega postępującej degradacji. XVIII-wieczny pałac w Ochli użytkowany przez kilka rodzin ulega degradacji, użytkowany niezgodnie ze swoim pierwotnym przeznaczeniem.

W złym stanie technicznym znajduje się nieużytkowany od wielu lat pałac w Nowym Kisielinie, założenie pałacowo-parkowo-folwarczne zdeformowane przez nową zabudowę. W stosunkowo dobrym stanie znajduje się pałac w Starym Kisielinie. Przy nim zaniedbany

niewielki park ze zdewastowanym mauzoleum rodowym. Także park w Jarogniewicach ma układ częściowo zatarty, położony jest przy folwarku o niepełnym układzie obiektów. Niewielkich rozmiarów dwór w Drzonkowie został wtórnie przekształcony, co zatarało częściowo jego cechy stylowe.

Do obiektów przemysłowych interesujących pod względem architektonicznym należy piarnia i młyny w Krępie oraz młyny w Ochli.

Przełom XIX i XX wieku obfitował w liczne realizacje szkół i świetlic wiejskich np. w Ochli, Nowym Kisielinie, Sucheju, Starym Kisielinie, Zatoniu, Jarogniewicach, Raculi, Łężycy i Krępie.

Na terenie wsi zachował się duży zespół zabudowy mieszkalnej i gospodarczej, pochodzącej głównie z XIX i pocz. XX wieku, ale bywają również przykłady zabudowy starszej. Na uwagę zasługują szachulcowe domy w Łężycy. Wśród zabudowy drewnianej wyróżniają się dzwonnice w Raculi i Jeleniowie oraz kaplica z dzwonnica w Łężycy.

6.4. Opis wybranych wsi o wartościach kulturowych i ich zasobów

DRZONKÓW

- Dwór - murowany, parterowy, nakryty mansardowym dachem z naczółkami. Zbudowany na przełomie XVIII - XIX wieku, w stylu klasycystycznym, usytuowany w środku wsi przy podwórzu dawnego majątku otoczonego budynkami inwentarskimi. Jest założony na planie prostokąta i ma skromny wystrój architektoniczny, znacznie przekształcony.

JAROGNIEWICE

- Kościół - zbudowany w latach 1749-1790, w konstrukcji szachulcowej. W 1857 roku został obmurowany cegłą i wzmocniony. Obiekt jest założony na planie ośmioboku 22 x 15,3 m. Wnętrze salowe z chórami, amboną i ołtarzem. Dach wielospadowy z latarnią.

- Wieża - dzwonnica zbudowana w 1842 roku. Wykonana z cegły i rudy darniowej jest nakryta dachem namiotowym i założona na planie kwadratu. Do wieży przylega mur kościelny. Obiekt wyposażony jest w nieczynny zegar i dwa dzwony. Przez wieżę prowadzi droga na podwórze kościelne.

- Plebania - budowana w 1 poł. XIX wieku, obecnie zamieszkała. Założona na planie wydłużonego prostokąta, murowana z cegły i kamienia, parterowa.

- Dawna szkoła - obiekt powstał w poł. XIX wieku, założony na rzucie wydłużonego prostokąta, jest murowany i parterowy.

JELENIÓW

- Dzwonnica - drewniana, zbudowana prawdopodobnie na początku XIX wieku, o konstrukcji słupowej. Wieża oszalowana deskami i nakryta namiotem dachowym. Obiekt stoi na miejscu dawnej dzwonnicy z końca XV wieku, która uległa zawaleniu.

KIĘLPIN

- Dwór klasycystyczny - wybudowany został w latach 1786-1787 przez właścicielkę majątku Theodorę von Braun. Informuje o tym tablica fundacyjna, znajdująca się na elewacji frontowej. Piętrowy pałac jest położony we wschodniej części podwórza. Jest zbudowany z kamienia i cegły, prawdopodobnie na części fundamentów starszej siedziby. Budynek założony jest na rzucie litery L o wymiarach 24 x 19,5 m., jest nakryty sześciospadowym dachem. Elewacje zewnętrzne były wielokrotnie zmieniane, pozostały tylko pilastry na narożnikach i ryzalit na głównej osi. W czasie ostatniego remontu zamurowano główne wejście pod tablicą fundacyjną, zmieniając je w dodatkowe okno, a dach przykryto eternitem.

Jest

bardzo

zaniedbany

Park pałacowy - rozciąga się po zachodniej stronie pałacu. Powstał prawdopodobnie na przełomie XVIII i XIX wieku, choć 300 letnie dęby mogą świadczyć o wcześniejszych początkach. Obecnie można jeszcze odtworzyć miejsca alei, altany oraz dwóch stawów. Przez park przepływał z północy na południe strumień, po którym zostało dziś suche koryto, wzdłuż którego rozciąga się szpaler dębów. Obecnie zdewastowany.

KREPA

-Dwór - murowany, parterowy, wysoko podpiwniczony, nakryty mansardowym dachem, jest usytuowany w południowej części wsi przy drodze Chynów - Krepa. Budynek założony na rzucie wydłużonego prostokąta 25 x 11,5, jest zwrócony fasadą na północ, gdzie dawniej rozciągało się kwadratowe podwórze folwarczne z zabudowami gospodarczymi. Do dworu wiodą zewnętrzne schody. Fasada jest sześciosiowa, w środku której znajduje się wejście główne. Elewacja tylna jest trzyosiowa z drugim wejściem i przybudówką. Otwory okienne w budynku są zamknięte prosto, a fasadę i elewację tylną wieńczy podokapowy gzyms profilowany. Data budowy dworu nie jest znana. Można przypuszczać, że miała miejsce pod koniec XVIII wieku. Obiekt był dawniej siedzibą generalnego zarządcy majątku i posiadał: 5 pokoi, komorę, alkowę i piwnicę. Remontowany w 1855 i 1979 roku zatracił swój pierwotny wygląd i układ wewnętrzny. Dziś otynkowany i pokryty dachem z eternitu. Po 1945 roku spełniał rolę leśniczówki, a następnie po 1954 roku szkoły, w 1974 roku przejęty przez PGR został wyremontowany i przeznaczony na mieszkania.

Obecnie mocno zaniedbany.

-Młyn - budynek szachulcowy jest usytuowany na Młyńskim Potoku. Zbudowany został na początku XIX wieku, jest nakryty dachem dwuspadowym.

-Mostek przy Młynie wykonany z cegły około XIX wieku.

-Fabryka papieru - obecny budynek papierni zlokalizowany nad tzw. "górnym stawem" stoi na miejscu starego, który został rozebrany w 1845 roku. Pierwsza papiernia była położona niżej nad "dolnym stawem", przeniesiona została na dzisiejsze miejsce w 1763 roku. Dzisiejszy budynek murowany, parterowy jest nakryty dwuspadowym dachem. Całość zespołu w prywatnych rękach ulega dewastacji.

ŁĘZYCA

-Kaplica z dzwonnica - drewniana o konstrukcji słupowej, założona na planie prostokąta, przykryta jest dwuspadowym dachem z gontów. Zbudowana została w 1727 roku na miejscu starej wymienionej w XVII wieku. Jest typową kaplicą cmentarną z wieżą drewnianą nakrytą dachem namiotowym. Obiekt był remontowany i konserwowany w 2004 roku.

NOWY KISIELIN

-Pałac - zbudowany prawdopodobnie pod koniec XVIII wieku przez właściciela wsi Wenzela Rudolpha von Stentscha. Obiekt powstał w centrum osady przy drodze Zielona Góra - Milsko. Budynek jest piętrowy, założony na rzucie prostokąta 16x30m, przylega do niego od zachodu współczesna dobudówka. Elewacje zostały zubożone przez remont w latach 50-tych. Na parterze zachowały się sklepienia kolebkowe. Całość nakryta jest czterospadowym dachem. Obiekt leżący przez wiele lat w gestii PGR-u, w 1998 roku przejęty przez Uniwersytet Zielonogórski. Wymaga gruntownego remontu. Otoczenie pałacu stanowi podwórze rozciągające się przed południową fasadę oraz liczne budynki gospodarcze z pozostałościami założenia parkowego.

-Park - dawniej otaczał pałac od południa zajmując w formie trawników część podwórza gospodarczego. Całość składała się z dwóch kwater otoczonych na kształt ósemki alejkami oraz dwóch stawów. Został zniszczony częściowo już na początku XX wieku, kiedy to na części jego obszaru zbudowano nowy budynek rezydencjonalny tzw. "willę".

-Dzwonnica - kamienna, dwukondygnacyjna, założona na planie kwadratu, nakryta jest dachem namiotowym. Została zbudowana w 1840 roku na miejscu nieistniejącego już wówczas kościoła katolickiego, zniszczonego jeszcze w XVIII wieku. Fundatorem dzwonnicy był Wilhelm Ernst von Boyanowsky, ówczesny właściciel majątku.

OCHLA

-Kościół - wzmiankowany już w 1376 roku w tzw. "Obwieszczeniu Awiniońskim". Zbudowany został prawdopodobnie na przełomie XIII i XIV wieku. Kościół położony jest w dawnej Górnej Ochli, posiada prostokątne salowe wnętrze wraz z wyodrębnionym w bryle prezbiterium, zamkniętym trójbocznie. Budulcem był kamień polny i ruda darniowa. Posiada kamienną kruchtę dobudowaną w XVII wieku. Dawniej kościół otoczony był kamiennym murem z bramą oraz cmentarzem katolickim. W latach 1525-1654 był we władaniu protestantów. Spalony w 1631 roku przez stacjonujący we wsi oddział wojsk szwedzkich. Po pożarze zmieniono mu kształt dachu i stropu. W wyniku kolejnych remontów (szczególnie w 1976 roku), kościół zatracił swój barokowy wystrój wnętrz. W 1982 roku dobudowano wieżę, a w 1985 dach pokryto aluminiową blachą. W otoczeniu kościoła znajdują się pozostałości cmentarza i muru oraz krzyż pokutny upamiętniający morderstwo, którego dopuścił się rycerz von Rothenburg w 1604 roku.

-Pałac, oficyny dworskie i zespół parkowy.

Neoklasycystyczny pałac w Średniej Ochli został zbudowany z inicjatywy komisarza sądowego z Zielonej Góry, Jana Adolfa Schneidera. Obiekt został wzniesiony około 1792 roku na miejscu dawnej drewnianej rezydencji. Ma on w odróżnieniu od dworu z Górnej Ochli bogatą szatę zewnętrzną nie zmienioną na przestrzeni 250 lat. Pałac remontowany w latach 1968 - 1972 jest przebudowany wewnątrz i zamieszkały. Otoczenie obiektu stanowią dawne oficyny dworskie, budynki inwentarskie, podwórze oraz szczątki murów z bramami. Na uwagę zasługują także fragmenty dawnego zespołu parkowego zdewastowanego w latach 1928 - 1932 w czasie parcelacji majątku oraz w okresie powojennym. Do parku ogrodzonego murem kamiennym wiodła brama, ponadto znajdowały się w jego granicach trzy stawy, oranżeria i przebieralnia kąpielowa. Starodrzew jest dziś bardzo mocno przetrzebiony i trudno jest odtworzyć dawne aleje. Park od strony zachodniej pałacu został przeznaczony w 1930 roku na potrzeby remizy strażackiej, a istniejący tam staw zaczął spełniać rolę zbiornika przeciwpożarowego.

RACULA

-Kościół - gotycki kościół p.w. św. Mikołaja został zbudowany na przełomie XIV-XV wieku. Założony na planie prostokąta z wydzielonym w bryle prezbiterium. Obiekt murowany jest z kamienia polnego z użyciem cegły. W 2 poł. XVIII wieku został gruntownie przebudowany, w wyniku czego otrzymał nowe barokowe wyposażenie wnętrz oraz strop i dach. Kościół w Raculi był w latach 1525-1654 we władaniu miejscowych protestantów, którzy uczynili z niego swój zbór. Od 1833 roku do 1945 był kościołem filialnym parafii p.w. św. Jadwigi w Zielonej Górze. Świątynia ogrodzona jest kamiennym murem, w obrębie którego znajdował się cmentarz katolicki.

-Dzwonnica - wybudowana została w 2 poł. XVIII wieku na miejscu starej walącej się wieży przykościelnej pochodzącej z XV wieku. Obiekt założony na planie kwadratu, drewniany o konstrukcji słupowej. Na wieży wiszą 3 stare dzwony, które nie pochodzą z Raculi. Największy dzwon został przywieziony w 2 poł. XVIII wieku z Leśniowa Wielkiego, średni z zawałonego kościoła w Drzonkowie i najmniejszy z Milska.

STARY KISIELIN

-Pałac - siedziba von Stoschów, budowla dwukondygnacyjna, częściowo podpiwniczona, wzniesiona na rzucie litery "T". Obiekt znajduje się w północno-wschodniej części wsi i jest zwrócony fasadą na południe. Całość nakryta jest dwuspadowym dachem zwieńczonym na kalenicy wieżyczką - latarnią. Budynek posiada dość bogatą szatę architektoniczną. Był siedzibą Wojewódzkiego Archiwum Państwowego. *OBECNIE NIEUŻYTKOWANY.*

-Zespół podworski - powstał wcześniej niż murowana siedziba von Stoschów, prawdopodobnie w 2 poł. XVIII wieku. Budynki murowane z kamienia i cegły są założone na rzucie wydłużonego prostokąta usytuowanego wzdłuż drogi do Milska. Dawniej otaczały podwórze dworskie. Zespół folwarczny składa się obecnie ze stajni i dwóch obór. Większość budynków gospodarczych nie zachowała się do dnia dzisiejszego.

SUCHA

- Kościół filialny p.w. św. Marcina - zbudowany w 1821 roku na miejscu starej kaplicy katolickiej. Obiekt założony jest na planie prostokąta, murowany z cegły, salowy, przy ścianie południowej czworokątna wieża, a przy ścianie północnej zakrystia. Wieża wyposażona jest w dzwony, z których jeden datowany jest na XV wiek, pochodzi prawdopodobnie z któregoś z pobliskich kościołów, które w 1 poł. XIX wieku popadły w ruinę. Drugi dzwon był zakupiony przez mieszkańców Suchej w 1869 roku.

ZATONIE

-Kościół katolicki - obecnie ruina. Wzniesiony prawdopodobnie w 2 poł. XIII wieku. Wzmiankowany w 1376 roku. Budowany z kamienia polnego, rudy i cegły, salowy, bez wydzielonego prezbiterium. Kościół posiada przy północnej ścianie zakrystię. Od 1833 roku jest ruiną z zachowaną resztką muru do wysokości dawnego gzymsu. Przy kościele znajdował się cmentarz i drewniana dzwonnica z 3 dzwonami. Całość ogrodzona była wysokim, kamiennym murem, którego pozostałości zachowały się w kilku miejscach.

-Pałac - obecnie ruina. Zbudowany w latach 1685 - 1689 przez Balthasara von Unruha. Pracami kierował mistrz murarski z Zielonej Góry Jan Kolcken. Założony na rzucie wydłużonego prostokąta 17 x 40 metrów. Usytuowany jest w północnej części wsi, u zbiegu dróg do Zielonej Góry i Niedoradza. Budowla wzniesiona przez Unruha była piętrowa i nakryta wysokim czterospadowym dachem. W 1842 roku księżna Dorota Talleyrand - Perigord przebudowała pałac nadając mu inny, odpowiadający ówczesnej modzie wygląd. W wyniku remontu dobudowano półpiętro, zdjęto czterospadowy dach, zastępując go płaskim, zwieńczonym mocnym, wysokim gzymsem z wazonami. Na ścianie południowej w gzymsie wieńczącym, ustawiono tablicę herbową, podtrzymywaną przez dwa lwy. Ponadto podczas rozbudowy na osi ścian południowej i północnej pozostawiono dwa doryckie portyki z balkonami. Przebudowa przebiegała zgodnie z planami wybitnego berlińskiego architekta Karola Fryderyka Schinckla. O budowie dworu w 1689 roku i przebudowie w 1842 informowały dawniej dwie tablice, dziś już nie zachowane. Tak zmieniony dwór przetrwał do końca II wojny Światowej. Splądrowany w 1945 roku i spalony, pozostaje ruiną do dzisiaj.

-Oranżeria - obecnie ruina. Powstała po 1861 roku, była cieplarnią, gdzie zgromadzone były okazy roślinności tropikalnej. Budynek spełniał rolę zimowego salonu i był oszklony. Obiekt był usytuowany przy wschodniej ścianie pałacu, z którym był połączony tzw. dolną cieplarnią, a następnie galeria. Oranżeria zniszczona w 1945 roku pozostaje do dnia dzisiejszego w ruinie.

-Park - założony został w 1842 roku przez nadwornego berlińskiego ogrodnika Piotra Lenego, którego dziełem była też oranżeria, przebudowana gruntownie w 1861 roku. Obecnie park jest zaniedbany i przetrzebiony, zajmuje około 50 ha powierzchni. Przez jego środek, wzdłuż południowej elewacji pałacu przebiega aleja lipowa. Wjazd do parku

poprzedzony jest bramą wyjazdową, składającą się z dwóch pawilonów. W parku obecnie czytelne są główne aleje, gazony, trawnik oraz sztuczne ruiny. Cały zespół parkowy ogrodzony jest kamiennie ceglany murem (w stanie szczątkowym).

-KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, OBECNIE RZYMSKOKATOLICKI KOŚCIÓŁ FILIALNY PW. MATKI BOSKIEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ JEST OBIEKTEM MUROWANYM Z CEGŁY KLINKIEROWEJ, WZNIESIONYM NA RZUCIE PROSTOKĄTĄ O ŚCIĘTYCH NAROŻACH, Z PREZBITERIUM SKIEROWANYM NA POŁUDNIOWY WSCHÓD. OD PÓŁNOCNEGO ZACHODU DOSTAWIONA CZTEROKONDYGNACYJNA WIEŻA. KORPUS KRYTY WYSOKIM DACHEM DWUSPADOWYM, WIEŻA DACHEM NAMIOTOWYM. KOŚCIÓŁ JEST BUDOWŁĄ JEDNONAWOWĄ, BEZ WYODRĘBNIONEGO PREZBITERIUM. WEWNĄTRZ ZACHOWAŁA SIĘ EMPORA DREWNIANA JEDNOKONDYGNACYJNA WSPARTA NA SŁUPACH, OBIEGAJĄCA CAŁE WNĘTRZE Z WYJĄTKIEM CZĘŚCI OLTARZOWEJ. NAD WEJŚCIEM GŁÓWNYM USYTUOWANY JEST CHÓR MUZYCZNY. WNĘTRZE NAKRYWA SKLEPIENIE POZORNE, OBECNIE ODESKOWANE. POSADZKI WTÓRNE, WYKONANE Z LASTRIKO, NA EMPORACH PODŁOGI DESKOWE. W CAŁOŚCI ZACHOWAŁO SIĘ HISTORYCZNE WYPOSAŻENIE KOŚCIOŁA, NA KTÓRE SKŁADAJĄ SIĘ OLTARZ AMBONOWY Z 1797 R., CHRZCIELNICA Z 1795 R., PROSPEKT ORGANOWY Z 1799 R., ŁAWKI Z KOŃCA XVIII W., TRZY KONFESJONAŁY Z KOŃCA XVIII W. ORAZ DWA ŚWIECZNIKI KORPUSOWE MOSIĘŻNE Z KOŃCA XVIII W. W DZWONNICY ZAWIESZONE DWA DZWONY Z 1880 R. I KOŃCA XIX W. KONSTRUKCJA DO ZAWIESZANIA DZWONÓW POCHODZI Z 1869 R.

KOŚCIÓŁ POWSTAŁ W 1765 R. JAKO OBIEKT W KONSTRUKCJI SZACHULCOWEJ, GDZIE WYPEŁNIENIE FACH STANOWIŁA CEGŁA. W LATACH 1865-1866 ZOSTAŁ ROZBUDOWANY O WIEŻĘ I ROZPOCZĘTO WYMIANĘ ISTNIEJĄCEJ KONSTRUKCJI NA MUROWANĄ. PROCES CAŁKOWITEJ WYMIANY FACHWERKU ZAKOŃCZONY ZOSTAŁ NA POCZ. XX W. W TAKIEJ FORMIE OBIEKT ZACHOWAŁ SIĘ DO CZASÓW OBECNYCH.

POWSTANIE KOŚCIOŁA POZOSTAWAŁO W ŚCISŁYM ZWIĄZKU ZE ZMIANĄ SYTUACJI POLITYCZNEJ ŚLĄSKA PO WŁĄCZENIU TEJ PROWINCJI PRZEZ FRYDERYKA II W GRANICE KRÓLESTWA PRUSKIEGO. ZEZWOLENIE NA BUDOWĘ WŁASNEGO KOŚCIOŁA MIESZKAŃCY ZATONIA OTRZYMAŁI W 1741 R. WRAZ Z POCZĄTKIEM PANOWANIA PRUSKIEGO WPROWADZONY ZOSTAŁ RÓWNIEŻ NA URZĄD PASTOR. Z UWAGI NA TRUDNĄ SYTUACJĘ MATERIALNĄ GMINY EWANGELICKIEJ FUNKCJĘ KOŚCIOŁA PEŁNIŁA POCZĄTKOWO STODOŁA NALEŻĄCA DO JEDNEGO Z MIESZKAŃCÓW WSI NAZWISKIEM ANDREAS FIEDLER. W 1743 R. POWSTAŁ BUDYNEK PROBOSTWA. DOPIERO W 1765 R. ROZPOCZĘTO BUDOWĘ KOŚCIOŁA. OD 2 POŁ. XVIII W. DO 1945 R. BYŁ ON OŚRODKIEM ŻYCIA DUCHOWEGO OKOLICZNEJ LUDNOŚCI WYZNANIA EWANGELICKO-LUTERAŃSKIEGO. WKŁAD W BUDOWĘ I WYPOSAŻENIE KOŚCIOŁA WNIĘŚLI WŁAŚCICIELE ZATONIA – FRIEDERIKE HRABINA COSEL I JOHANN MELCHIOR JULIUS HRABIA VON SCHWEINITZ, A TAKŻE THEODORE ERNESTINE BARONOWA VON KOTTWITZ Z KIELPINA. JUŻ OD POCZĄTKU PANOWANIA PRUSKIEGO FUNKCJONOWAŁA WE WSI SZKOŁA EWANGELICKA. KAŻDY ZATRUDNIONY NAUCZYCIEL PEŁNIŁ JEDNOCZEŚNIE FUNKCJĘ ORGANISTY I ZAKRYSTIANA W MIEJSCOWYM KOŚCIELE. W 1945 R. OBIEKT ZOSTAŁ KONSEKROWANY JAKO RZYMSKOKATOLICKI KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. MATKO BOSKIEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ. W ZWIĄZKU Z NOWĄ PRZYNALEŻNOŚCIĄ WYZNANIOWĄ USUNIĘTO AMBONĘ OLTARZOWĄ. W LATACH 60-TYCH XX W. WYMIENIONO POKRYCIE DACHU Z DACHÓWKI CERAMICZNEJ KARPÍÓWKI NA ETERNIT FALISTY. W LATACH 1991-1992 WYMIENIONO POSADZKĘ CERAMICZNĄ NA LASTRIKO, SKLEPIENIE POZORNE OBITO PŁYTAMI PILŚNIOWYMI LAMINOWANYMI, ODESKOWANO ORYGINALNE SŁUPY I BALUSTRADY EMPOR.

ZAWADA

-Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP - zbudowany w 1900 roku na miejscu starej kaplicy katolickiej wymienionej w XVI wieku. Obiekt założony na planie prostokąta, wykonany jest z czerwonej cegły, salowy, nawiązuje architekturą do stylu neogotyckiego. Wybudowany został jako zbór ewangelicki. Do świątyni przylega wieża.

6.5. Elementy o wartościach kulturowych:

▪ Wykaz zabytków wpisanych do rejestru zabytków woj. lubuskiego

Obiekt	Miejscowość	Adres	Numer
1. Dwór	DRZONKÓW	ul.Olimpijska 3	2034
2. Dom nr 28 (d. szkoła)	JAROGNIEWICE	nr 28	1424
3. Kościół fil. pw. św. Antoniego	JAROGNIEWICE		1423
4. Dom nr 25 (d. plebania)	JAROGNIEWICE	nr 25	1425
5. Dzwonnica	JELENIÓW		1753
6. Pałac	KIEŁPIN		2037
7. Fabryka tektury wraz z wyposażeniem	KRĘPA	dz. 713	1996
8. Młyn wodny	KRĘPA		1761
9. Dom nr 83	ŁĘŻYCA	ul.Dolna 37	1765
10. Dom nr 85	ŁĘŻYCA	ul.Polna 4	1767
11. Kaplica cmentarna z dzwonnica	ŁĘŻYCA		1763
<i>12. DOM NR 75</i>	<i>ŁĘŻYCA</i>	<i>UL. ODRZAŃSKA 13</i>	<i>2041</i>
<i>13. PAŁAC</i>	<i>NOWY KISIELIN</i>		<i>2038</i>
<i>14. DZWONNICA</i>	<i>NOWY KISIELIN</i>		<i>2039</i>
15. Kościół Wszystkich Świętych <i>(OB. NAJSWIĘTSZEJ TRÓJCY)</i>	OCHLA		306
16. Leśniczówka	OCHLA		2090
<i>17. PAŁAC I</i>	<i>OCHLA</i>	<i>UL.GÓRNA 5</i>	<i>2044</i>
<i>18. PAŁAC II I OFICYNY</i>	<i>OCHLA</i>	<i>UL.ŻAGAŃSKA 22</i>	<i>2045</i>
<i>19. ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWO-FOLWARCZNY</i>	<i>OCHLA</i>	<i>OSIEDLE DWORSKIE</i>	<i>3327</i>
20. Dzwonnica	RACULA	ul.Głogowska	524
21. Kościół pw. św. Mikołaja	RACULA	ul.Głogowska	34
22. XIX-w. zespół pałacowo-parkowy	STARY KISIELIN	ul.PionierówLubuskich 53	3238
23. Kościół pw. św. Marcina	SUCHA		1786
24. Dom nr 47	ZATONIE	nr 47 ob.75	1788
25. Pałac (ruina), dom mieszkalny, oranżeria	ZATONIE		1787
26. Park (pow. 52,3704ha)	ZATONIE		1747
27. Ruina Kościoła	ZATONIE		1992
28. Kościół fil. pw. Matki Boskiej Częstochowskiej	ZATONIE		nr L-184/A

▪ **WYKAZ ZABYTKÓW WPISANYCH DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW**

Obiekt	Miejscowość	Adres
1. Cmentarz parafialny (czynny)	DRZONKÓW	za wsią, przy drodze leśnej
2. Remiza	DRZONKÓW	
3. Trafostacja	DRZONKÓW	
4. Zespół dworski: budynek gospodarczy, spichleż, stajnia, wolarnia, 3 domy mieszkalne, cieleśnik, trojak, obora, silos, stodoła	DRZONKÓW	Olimpijska 3
5. Dom	DRZONKÓW	Boczna 3
6. Dom	DRZONKÓW	Krótką 4
7. Dom	DRZONKÓW	Leśna 2
8. Dom, budynek gospodarczy	DRZONKÓW	Leśna 6
9. Dom	DRZONKÓW	Olimpijska 25
10. Dom, stodoła	DRZONKÓW	Olimpijska 29
11. Dom	DRZONKÓW	Olimpijska 38
12. Dom, budynek gospodarczy	DRZONKÓW	Olimpijska 50
13. Dom	DRZONKÓW	Olimpijska 51
14. Dom	DRZONKÓW	Olimpijska 52
15. Dom	DRZONKÓW	Olimpijska 53
16. Dom, budynek gospodarczy	DRZONKÓW	Olimpijska 54
17. Dom	DRZONKÓW	Olimpijska 63
18. Dom	DRZONKÓW	Olimpijska 67
19. Budynek gospodarczy	DRZONKÓW	Olimpijska 68
20. Dom	DRZONKÓW	Olimpijska 71
21. Dom	DRZONKÓW	Olimpijska 73
22. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	DRZONKÓW	Olimpijska 74
23. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	DRZONKÓW	Olimpijska 78
24. Dom	DRZONKÓW	Podgórna 1
25. Dom, stodoła	DRZONKÓW	Słoneczna 4
26. Dom, budynki gospodarcze, stodoła	DRZONKÓW	Słoneczna 10
27. Dom	DRZONKÓW	Strumykowa 3
28. Domy, budynki gospodarcze	DRZONKÓW	Strumykowa 4
29. Stodoła	DRZONKÓW	Strumykowa 5
30. Dom	DRZONKÓW	Strumykowa 16
31. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	DRZONKÓW	Strumykowa 26
32. Cmentarz leśny (nieczynny)	JANY	przy drodze Zawada-Przytok
33. Trafostacja	JANY	
34. Dom, obora	JANY	3
35. Dom, budynek gospodarczy	JANY	4
36. Dom, budynki gospodarcze, stodoła	JANY	5
37. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	JANY	6
38. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	JANY	8
39. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	JANY	12
40. Budynek gospodarczo-mieszkalny	JANY	22
41. Budynek gospodarczo-mieszkalny	JANY	23

42. Budynek gospodarczo-mieszkalny	JANY	25
43. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	JANY	26
44. Dom, świetlica (d. restauracja)	JANY	28
45. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	JANY	40
46. Budynek gospodarczy	JANY	40a
47. Dom, budynki gospodarcze, stodoła	JANY	46
48. Dom, budynek gospodarczy	JANY	47
49. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	JANY	50
50. Szkoła (d. dom)	JANY	55
51. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	JANY	56
52. Dom, budynek gospodarczy	JANY	62
53. Cmentarz śródpolny	JAROGNIEWICE	poza wsią
54. Historyczne otoczenie kościoła, dzwonnica, budynek gospodarczy		
55. Pomnik poległych w latach 1914-1918 (cokół)	JAROGNIEWICE	
56. Budynek mieszkalno-gospodarczy	JAROGNIEWICE	1
57. Budynek mieszkalny	JAROGNIEWICE	3
58. Budynek mieszkalny, stodoła	JAROGNIEWICE	4
59. Budynek mieszkalny, stodoła	JAROGNIEWICE	5
60. Budynek mieszkalny	JAROGNIEWICE	7
61. Budynek mieszkalny, stodoła	JAROGNIEWICE	10
62. Budynek mieszkalny, stodoła	JAROGNIEWICE	11
63. Leśniczówka, budynek gospodarczy	JAROGNIEWICE	12
64. Budynek mieszkalny	JAROGNIEWICE	13
65. Budynek mieszkalny	JAROGNIEWICE	13a
66. Budynek mieszkalny	JAROGNIEWICE	16
67. Dom, budynki gospodarcze, obora	JAROGNIEWICE	17
68. Dom, budynki gospodarcze, stodoła	JAROGNIEWICE	18
69. Dom, budynki gospodarcze	JAROGNIEWICE	19
70. Budynek mieszkalny	JAROGNIEWICE	19a
71. Budynek mieszkalno-gospodarczy, budynek inwentarski, stodoła	JAROGNIEWICE	20
72. Budynki mieszkalne	JAROGNIEWICE	21
73. Budynek inwentarski	JAROGNIEWICE	21a
74. Budynek mieszkalny	JAROGNIEWICE	22
75. Budynek mieszkalny i inwentarski	JAROGNIEWICE	23
76. Budynek gospodarczy	JAROGNIEWICE	25
77. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	JAROGNIEWICE	27
78. Zespół folwarczny: wjazd (słupki bramy), stodoła, budynek inwentarski, park podworski (2,5 ha), lodownia parku, spichlerz z magazynem	JAROGNIEWICE	29
79. Budynek mieszkalny	JAROGNIEWICE	29a
80. Budynek mieszkalny i gospodarczy	JAROGNIEWICE	29b
81. Budynek mieszkalny, stodoła, kuźnia	JAROGNIEWICE	30
82. Budynek usługowy	JAROGNIEWICE	30a
83. Dom, budynki gospodarcze	JAROGNIEWICE	33

84. Budynek mieszkalny	JAROGNIEWICE	33a
85. Dom, budynek gospodarczy	JAROGNIEWICE	34
86. Budynek mieszkalny	JAROGNIEWICE	35
87. Dom, stodoła, budynek inwentarski z gołębnikiem	JAROGNIEWICE	37
88. Budynek mieszkalny	JAROGNIEWICE	38
89. Domy, budynki gospodarcze	JAROGNIEWICE	40
90. Budynek mieszkalny	JAROGNIEWICE	42
91. Budynek mieszkalno-gospodarczy, budynek inwentarski, stodoła	JAROGNIEWICE	44
92. Budynek mieszkalno-gospodarczy	JAROGNIEWICE	46
93. Budynek mieszkalny	JAROGNIEWICE	47
94. Dom, budynek inwentarski	JAROGNIEWICE	48
95. Budynek mieszkalno-gospodarczy	JAROGNIEWICE	49
96. Dom, budynki gospodarcze	JAROGNIEWICE	51
97. Dom, stodoły	JAROGNIEWICE	52
98. Dom, stodoła	JAROGNIEWICE	53
99. Budynek mieszkalny	JAROGNIEWICE	53a
100. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	JAROGNIEWICE	54
101. Budynek mieszkalno-gospodarczy, budynek inwentarski	JAROGNIEWICE	56
102. Cmentarz leśny	JELENIÓW	poza wsią, przy drodze do Żagania
103. Kaplica	JELENIÓW	
104. Trafostacja	JELENIÓW	
105. Dom, stodoła, obora	JELENIÓW	1
106. Dom, stajnia, warsztat	JELENIÓW	2
107. Dom, stodoła	JELENIÓW	3
108. Budynek mieszkalny	JELENIÓW	4
109. Dom (d. bud.gospodarczy), stodoła	JELENIÓW	5
110. Budynek mieszkalny	JELENIÓW	6
111. Budynek mieszkalny (d. gospodarczy), budynek mieszkalno-gospodarczy	JELENIÓW	7
112. Dom, budynek gospodarczy	JELENIÓW	8
113. Budynek mieszkalny	JELENIÓW	8a
114. Dom, stodoła	JELENIÓW	9
115. Budynki mieszkalne (d. gospodarczy),	JELENIÓW	11
116. Budynek mieszkalny	JELENIÓW	12
117. Dom, stodoła, budynek inwentarski	JELENIÓW	13
118. Dom, stodoła, stajnia	JELENIÓW	14
119. Budynek mieszkalno-gospodarczy	JELENIÓW	15
120. Dom, stodoła	JELENIÓW	16
121. Dom (d.stodoła z oborą)	JELENIÓW	17
122. Dom, stodoła, budynek inwentarski	JELENIÓW	18
123. Dom, budynek inwentarski	JELENIÓW	19
124. Budynek mieszkalno-gospodarczy, stodoła	JELENIÓW	21
125. Dom, stodoła	JELENIÓW	22

126. Dom, budynek gospodarczy, wędzarnia	JELENIÓW	24
127. Domy, budynek gospodarczy	JELENIÓW	25
128. Budynek mieszkalny	JELENIÓW	26
129. Dom, budynki gospodarcze	JELENIÓW	27
130. Dom, budynek gospodarczy	JELENIÓW	28
131. Dom, stodoła, obora	JELENIÓW	32
132. Budynek mieszkalno-gospodarczy, stodoła	JELENIÓW	33
133. Dom, stodoła, budynek inwentarski	JELENIÓW	35
134. Budynek mieszkalny	JELENIÓW	36
135. Kaplica i biblioteka	JELENIÓW	42
136. Park dworski	KIEŁPIN	
137. Oficyna dworska	KIEŁPIN	28
138. Budynek gospodarczy (ruina)	KIEŁPIN	
140. Budynek inwentarski	KIEŁPIN	
141. Stajnia	KIEŁPIN	
142. Trafostacja	KIEŁPIN	
143. Dom, stodoły, budynek inwentarski	KIEŁPIN	3
144. Budynek mieszkalny	KIEŁPIN	4
145. Budynek mieszkalny	KIEŁPIN	5
146. Dom, budynek inwentarski	KIEŁPIN	6
147. Dom, stodoła, obora	KIEŁPIN	9
149. Budynek mieszkalny	KIEŁPIN	12
150. Dom z oborą, stodoła	KIEŁPIN	13
151. Dom, stodoła	KIEŁPIN	14
152. Dom, stodoła	KIEŁPIN	15
153. Dom, stodoła, budynek inwentarski	KIEŁPIN	16
154. Dom ze stodołą	KIEŁPIN	17
155. Budynek mieszkalny	KIEŁPIN	18
156. Dom, stodoła	KIEŁPIN	19
157. Budynek mieszkalny	KIEŁPIN	20
158. Budynek mieszkalno-gospodarczy	KIEŁPIN	21
159. Dom, stodoły, budynek inwentarski	KIEŁPIN	22
160. Budynek mieszkalny	KIEŁPIN	24
161. Dom, stodoła	KIEŁPIN	25
162. Domy, budynki gospodarcze	KIEŁPIN	26
163. Budynek mieszkalny (d.stodoła)	KIEŁPIN	26a
164. Dom, budynek gospodarczy	KIEŁPIN	27
165. Układ ruralistyczny	KRĘPA	historyczny układ wsi
166. Cmentarz leśny	KRĘPA	poza wsią, ok. 150m od drogi do Zielonej Góry
167. Cmentarz	KRĘPA	ul. Dolna, dz. 369/3
168. Magazyn (d. kaplica)	KRĘPA	przy nr 23
169. Dzwonnica	KRĘPA	
170. Stodoła przy młynie	KRĘPA	

171. Dom – zespół młyński	KRĘPA	70
172. Dwór	KRĘPA	59a
173. Budynek gospodarczy, budynek	KRĘPA	59b
174. Dom, stodoła, zagroda	KRĘPA	9
175. Dom, stodoła	KRĘPA	16
176. Dom, stodoła	KRĘPA	18
177. Dom, budynek gospodarczy	KRĘPA	21
178. Budynek gospodarczy	KRĘPA	38
179. Zespół dworski	KRĘPA	39
180. Budynek gospodarczy	KRĘPA	45
181. Dom z budynkiem gospodarczym	KRĘPA	52
182. Dom, budynek gospodarczy	KRĘPA	60
183. Przedszkole	KRĘPA	68
184. Dom, budynek gospodarczy	KRĘPA	79
185. Budynek gospodarczy	KRĘPA	87
186. Dom, budynek gospodarczy	KRĘPA	105
187. Cmentarz przykościelny rzymsko-katolicki (czynny)	ŁĘŻYCA	dz. nr 219 (d. 795)
188. Szkoła podstawowa	ŁĘŻYCA	
190. Świetlica	ŁĘŻYCA	
191. Dom	ŁĘŻYCA	3
192. Dom	ŁĘŻYCA	8
193. Dom, budynek gospodarczy	ŁĘŻYCA	9
194. Dom	ŁĘŻYCA	10
195. Dom	ŁĘŻYCA	11
196. Dom	ŁĘŻYCA	24
197. Dom	ŁĘŻYCA	25
198. Dom	ŁĘŻYCA	33
199. Dom	ŁĘŻYCA	36
200. Dom	ŁĘŻYCA	42
201. Budynek gospodarczy	ŁĘŻYCA	49
202. Budynek gospodarczy	ŁĘŻYCA	51
203. Dom, stodoła, budynek gospodarczy	ŁĘŻYCA	57
204. Budynek gospodarczy	ŁĘŻYCA	68
205. Dom, stodoła, budynek gospodarczy	ŁĘŻYCA	69
206. Dom, budynek gospodarczy	ŁĘŻYCA	70
207. Dom	ŁĘŻYCA	74
208. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	ŁĘŻYCA	76
209. Dom	ŁĘŻYCA	78
210. Dom	ŁĘŻYCA	83
211. Stodoły	ŁĘŻYCA	84
212. Dom	ŁĘŻYCA	85
213. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	ŁĘŻYCA	89
214. Dom	ŁĘŻYCA	92
215. Dom, budynki gospodarcze, stodoły	ŁĘŻYCA	97
216. Stodoła	ŁĘŻYCA	105a
217. Stodoły	ŁĘŻYCA	106
218. Dom	ŁĘŻYCA	107

219. Budynek gospodarczy	ŁUGOWO	5
220. Stodoła	ŁUGOWO	7
221. Dom, budynek gospodarczy	ŁUGOWO	10
222. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	ŁUGOWO	14
223. Folwark: budynek mieszkalny, chlewnia stajnie, obora, spichlerz i magazyn, budynek gospodarczy, dwojak	MARZĘCIN	
224. Cmentarz rodowy Bojanowskich w Buszu Kisielińskim	NOWY KISIELIN	
225. Mauzoleum	NOWY KISIELIN	dz. nr 102 zamknięty cmentarz
226. Dzwonnica	NOWY KISIELIN	
227. W zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym: willa ostatnich właścicieli /1a/, dom /1b/, /2/, magazyn (d.stajnia koni roboczych) /3/, stodoła/4/, magazyn (d. spichlerz)/5/, stajnia (d.obora) /7/, /7a/ cielętnik /8/, stodoła /9/, remiza (d.kostnica) /15/, kwietnik (d.chrzcielnica średniowieczna) /17/	NOWY KISIELIN	
228. Dom/14/	NOWY KISIELIN	49
229. Dom robotników folwarcznych /16/	NOWY KISIELIN	41
230. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	NOWY KISIELIN	Dębowa 8
231. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	NOWY KISIELIN	Kolejowa 1
232. Dom	NOWY KISIELIN	Kościelna 1
233. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	NOWY KISIELIN	Kościelna 4
234. Dom	NOWY KISIELIN	Kościelna 7
235. Dom	NOWY KISIELIN	Odrzańska 15
236. Dom	NOWY KISIELIN	Odrzańska 23
237. Dom	NOWY KISIELIN	Odrzańska 25
238. Dom	NOWY KISIELIN	Odrzańska 41
239. Dom	NOWY KISIELIN	Odrzańska 52
240. Dom	NOWY KISIELIN	Odrzańska 54
241. Dom	NOWY KISIELIN	Odrzańska 59
242. Dom ze stodołą	NOWY KISIELIN	Odrzańska 61
243. Dom	NOWY KISIELIN	Odrzańska 63
244. Dom z budynkiem gospodarczym, stodoła	NOWY KISIELIN	Odrzańska 69
245. Dom	NOWY KISIELIN	Odrzańska 70
246. Dom	NOWY KISIELIN	Odrzańska 72
247. Dom	NOWY KISIELIN	Odrzańska 73
248. Dom	NOWY KISIELIN	Odrzańska 78
249. Dom z budynkiem gospodarczym	NOWY KISIELIN	Odrzańska 79
250. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	NOWY KISIELIN	Odrzańska 81
251. Dom, budynek gospodarczy	NOWY KISIELIN	Odrzańska 85
252. Dom przy parku	NOWY KISIELIN	Pałacowa 1
253. Dom	NOWY KISIELIN	Spokojna 2
254. Dom	NOWY KISIELIN	Syrkiewiczza 5
255. Willa	NOWY KISIELIN	Syrkiewiczza 6

256. Dom	NOWY KISIELIN	44
257. Układ ruralistyczny	OCHLA	historyczny układ wsi
258. Remiza (d.kostnica)	OCHLA	
259. Historyczne otoczenie kościoła	OCHLA	
260. Wieża kościelna	OCHLA	
261. Młyn wodny (dawny)	OCHLA	Młyńska 4
262. Młyn wodno-elektryczny (dawny)	OCHLA	Olchowa 11
263. Młyn wodny (dawny)	OCHLA	Sportowa 5
264. Kuźnia (dawna)	OCHLA	Św. J. Śląskiej
265. W zespole pałacowo-folwarcznym: stodoły/6/, remiza/10/, mur ozdobny/11/ kamienny fragment muru/11a/	OCHLA	Osiedle Dworskie
266. Dom mieszkalny (d.oficyna, ujeżdżalnia) /2/	OCHLA	Osiedle Dworskie 12, 14
267. Dom z budynkiem gospodarczym (d.stajnia) /3a,b,c/	OCHLA	Osiedle Dworskie 16, 18
268. Dom mieszkalny (d.oficyna) /4/	OCHLA	Osiedle Dworskie 118, 119
269. Owczarnia /5/	OCHLA	Osiedle Dworskie 1, 3
270. Budynek mieszkalny (d.zajazd)	OCHLA	Żagańska
271. W zespole dworsko-folwarcznym: budynek gospodarczy /3/ w ruinie	OCHLA	Grabowskich, Górna, J. Śląskiej
272. Dom (d.budynek inwentarski) /2/	OCHLA	Górna 2
273. Dom mieszkalny z warsztatem /4/	OCHLA	Grabowskich 1
274. Dom (d.dom mieszkalny robotników folwarcznych) /5/	OCHLA	Grabowskich 2
275. Dom (d.budynek inwentarski) /6/	OCHLA	Grabowskich 6
276. Dom (d.budynek inwentarski) /7/	OCHLA	Grabowskich 8
277. Dom z częścią gospodarczą /9/	OCHLA	Grabowskich 9
278. Dom z częścią inwentarsko-gospodarczą /10/	OCHLA	Grabowskich 3
279. Dom, stodoła	OCHLA	3 Maja 1
280. Dom, stodoła	OCHLA	3 Maja 2
281. Dom, stodoła, budynek gospodarczy	OCHLA	3 Maja 3
282. Dom	OCHLA	3 Maja 4
283. Dom	OCHLA	3 Maja 6
284. Dom	OCHLA	3 Maja 8
285. Dom z budynkiem gospodarczym	OCHLA	3 Maja 9
286. Oficyna (d.dom nr 68)	OCHLA	Grabarskich 1
287. Dom	OCHLA	Grabarskich 2
288. Dom	OCHLA	Grabarskich 4
289. Dom	OCHLA	Grabarskich 6, 10
290. Dom	OCHLA	Grabarskich 12
291. Dom, budynek gospodarczy	OCHLA	Kozuchowska 3
292. Dom	OCHLA	Kozuchowska 4
293. Dom	OCHLA	Kozuchowska 8

294. Dom	OCHLA	Kożuchowska 10
295. Dom	OCHLA	Kożuchowska 13
296. Dom, budynek gospodarczy	OCHLA	Kożuchowska 15
297. Dom	OCHLA	Kożuchowska 24
298. Dom	OCHLA	Krótką 2
299. Dom	OCHLA	Leśna 5
300. Dom	OCHLA	Osiedle Dworskie 2
301. Dom	OCHLA	Błyskoszowej 2
302. Dom	OCHLA	Błyskoszowej 5
303. Plebania	OCHLA	Błyskoszowej 6
304. Dom	OCHLA	Błyskoszowej 7
305. Dom	OCHLA	Błyskoszowej 9
306. Dom	OCHLA	Błyskoszowej 11
307. Dom	OCHLA	Błyskoszowej 12
308. Dom	OCHLA	Błyskoszowej 14
309. Dom	OCHLA	Błyskoszowej 16
310. Dom	OCHLA	Sosnowa 4
311. Dom, stodoła	OCHLA	Sosnowa 14
312. Biblioteka, dom	OCHLA	Św. J. Śląskiej 1
313. Dom	OCHLA	Terlikowskiego 50
314. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	OCHLA	Zacisze 4
315. Dom, stodoła	OCHLA	Zacisze 6
316. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	OCHLA	Zacisze 8
317. Dom, budynek gospodarczy	OCHLA	Zacisze 12
318. Dom, budynek gospodarczy	OCHLA	Zacisze 14
319. Dom, budynek gospodarczy	OCHLA	Zielonogórska 12
320. Stodoła	OCHLA	Zielonogórska 18
321. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	OCHLA	Zielonogórska 20
322. Dom	OCHLA	Zielonogórska 28
323. Dom	OCHLA	Zielonogórska 31
324. Budynek gospodarczy	OCHLA	Zielonogórska 32
325. Dom, stodoła	OCHLA	Zielonogórska 43
326. Dom, stodoła	OCHLA	Zielonogórska 47
327. Cmentarz	PRZYLEP	Turystyczna
328. Cmentarz leśny (czynny)	PRZYLEP	w pobliskim lesie
329. Dzwonnica	PRZYLEP	22 Lipca
330. Park krajobrazowy	PRZYLEP	Szewska
331. Zespół folwarczny: wieża/2/, stodoła/4/, budynek gospodarczy/5/, obora/6/, stajnia/7/, magazyn/8/, gorzelnia/9/, dom/10/	PRZYLEP	22 Lipca 61, 65
332. Przedszkole (d.dom dzierżawcy) /1/	PRZYLEP	22 Lipca 61
333. Dom, stajnia /3/	PRZYLEP	65
334. Dom (d.dom robotników folwarcznych) /14/	PRZYLEP	Szewska 21
335. Kaplica pw.św. Antoniego Padewskiego wraz z historycznym otoczeniem	PRZYLEP	
336. Dom	PRZYLEP	108

337. Dom	PRZYLEP	22 Lipca 9
338. Dom	PRZYLEP	22 Lipca 10
339. Dom	PRZYLEP	22 Lipca 20
340. Dom Kultury	PRZYLEP	22 Lipca
341. Dom	PRZYLEP	22 Lipca 34
342. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	PRZYLEP	22 Lipca 41
343. Dom	PRZYLEP	22 Lipca 43
344. Dom	PRZYLEP	22 Lipca 44
345. Dom	PRZYLEP	22 Lipca 46
346. Dom	PRZYLEP	22 Lipca 54
347. Szkoła	PRZYLEP	22 Lipca 56
348. Dom	PRZYLEP	22 Lipca 59
349. Dom	PRZYLEP	22 Lipca 60
350. Dom	PRZYLEP	22 Lipca 74
351. Magazyn	PRZYLEP	Robotnicza
352. Budynek gospodarczy przy młynie	PRZYLEP	Robotnicza
353. Młyn	PRZYLEP	Robotnicza
354. Dom, budynek gospodarczy	PRZYLEP	Robotnicza 2
355. Dom, budynek gospodarczy	PRZYLEP	Robotnicza 3
356. Dom, budynek gospodarczy	PRZYLEP	Robotnicza 5
357. Dom, stodoła	PRZYLEP	Robotnicza 7
358. Dom	PRZYLEP	Robotnicza 8
359. Dom, budynki gospodarcze	PRZYLEP	Robotnicza 12
360. Dom, budynek gospodarczy	PRZYLEP	Robotnicza 14
361. Dom	PRZYLEP	Robotnicza 15
362. Dom	PRZYLEP	Robotnicza 16
363. Dom	PRZYLEP	Robotnicza 20
364. Dom	PRZYLEP	Robotnicza 23
365. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	PRZYLEP	Robotnicza 30
366. Dom	PRZYLEP	Spokojna 4
367. Dom	PRZYLEP	Strażacka 3
368. Dom	PRZYLEP	Strażacka 8
369. Budynek gospodarczy, stodoła	PRZYLEP	Szewska 4
370. Dom	PRZYLEP	Szewska 21
371. Dom	PRZYLEP	144
372. Cmentarz wiejski	RACULA	na skraju wsi
373. Cmentarz śródpolny	RACULA	ok. 300m za wsią
374. Historyczne otoczenie kościoła	RACULA	
375. Komin przy cegielni	RACULA	
376. Dom	RACULA	3
377. Dom, budynek gospodarczy	RACULA	38?
378. Dom	RACULA	44
379. Dom, budynek gospodarczy	RACULA	49
380. Dom	RACULA	63
381. Budynek gospodarczy, stodoła	RACULA	132
382. Dom	RACULA	Cierniaka 1
383. Dom	RACULA	Głogowska
384. Dom (d. budynek gospodarczy)	RACULA	Głogowska

385. Dom	RACULA	Głogowska 10
386. Poczta	RACULA	Głogowska 30
387. Dom	RACULA	Głogowska 37
388. Dom, budynek gospodarczy	RACULA	Głogowska 49
389. Dom	RACULA	Głogowska 52
400. Dom	RACULA	Głogowska 61
401. Budynek gospodarczy	RACULA	Głogowska 63
402. Dom, dom-sala widowiskowa	RACULA	Głogowska 64
403. Przedszkole	RACULA	Głogowska 65
404. Dom	RACULA	Głogowska 66
405. Dom	RACULA	Głogowska 68
406. Dom	RACULA	Głogowska 69
407. Dom, stodoła	RACULA	Głogowska 72
408. Dom	RACULA	Głogowska 73
409. Budynek gospodarczy	RACULA	Głogowska 76 lub 63a
410. Dom	RACULA	Głogowska 77
411. Dom, budynek gospodarczy	RACULA	Głogowska 78
412. Domy, budynki gospodarcze	RACULA	Głogowska 89
413. Dom	RACULA	Głogowska 98
414. Budynek gospodarczy	RACULA	Głogowska
415. Dom	RACULA	Jaśminowa 106
416. Dom	RACULA	Jaśminowa 107
417. Dom	RACULA	Korczaka 30
418. Szkoła Podstawowa	RACULA	Rodła
419. Izba Wyrzeźwień	RACULA	Rodła
420. Dom	RACULA	Saperska 63a
421. Dom, budynek gospodarczy	RACULA	Saperska 72
422. Dom, stodoła	RACULA	Saperska 73
423. Dom, budynek gospodarczy	RACULA	Saperska 74
424. Dom	RACULA	Św. Mikołaja 3
425. Dom	RACULA	Św. Mikołaja 28
426. Dom, budynek gospodarczy	RACULA	Witosa 17
427. Budynek gospodarczy	RACULA	Witosa 22
428. Dom	RACULA	Witosa 26
429. Dom	RACULA	Witosa 30
430. Dom	RACULA	Witosa 34
431. Cmentarz rodowy rodziny v. Stosch-nieczynny	STARY KISIELIN	dz. nr 88/9 (pd.-wsch. cz. wsi)
432. Cmentarz wiejski (czynny)	STARY KISIELIN	na krańcu wsi, przy drodze do Raculi
433. Wiatrak	STARY KISIELIN	
434. Kaplica pw. Matki Boskiej Wspaniałej Wspomożenia Wiernych	STARY KISIELIN	Pionierów Lubuskich 49, 51
435. Zespół pałacowo-parkowo-folwarczny: park, stodoła I, stodoła II, stajnia	STARY KISIELIN	Pionierów Lub.
436. Dom w zespole folwarcznym	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 47
437. Budynek gospodarczy	STARY KISIELIN	Dojazdowa 1

438. Dworzec kolejowy	STARY KISIELIN	Dworcowa
439. Szalet	STARY KISIELIN	Dworcowa
440. Budynki magazynowe	STARY KISIELIN	Dworcowa
441. Dom	STARY KISIELIN	54
442. Dom	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 24
443. Dom	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 25
444. Dom, stodoła, obora	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 26
445. Dom	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 27
446. Budynek gospodarczy	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 28
447. Domy	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 29
448. Dom, stodoły, budynek gospodarczy	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 30
449. Dom	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 31
450. Dom, budynek gospodarczy	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 32
451. Dom	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 33
452. Dom	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 34
453. Dom	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 36
454. Dom	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 37
455. Dom	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 38
456. Dom, stodoła, obora, budynki gospodarcze	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 39
457. Dom, budynek gospodarczy	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 40
458. Letnia kuchnia, dom, budynek inwentarski, warsztat	STARY KISIELIN	Pionierów Lubuskich 42
459. Dom	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 43
460. Dom	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 45
461. Dom	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 46
462. Domy, budynek gospodarczy	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 52
463. Dom, budynek gospodarczy	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 55
464. Dom	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 57
465. Dom, budynek gospodarczy	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 59
466. Budynek gospodarczy	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 60
467. Dom, budynek gospodarczy	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 62
468. Dom	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 63
469. Dom, budynek gospodarczy, chlewnia	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 64
470. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 66
471. Szkoła Podstawowa i biblioteka	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 70
472. Dom	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 74
473. Przedszkole	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 75
474. Dom	STARY KISIELIN	Pionierów Lub. 76
475. Dom	STARY KISIELIN	Pocztowa 1
476. Dom	STARY KISIELIN	Pocztowa 2
477. Dom	STARY KISIELIN	Pocztowa 6
478. Dom	STARY KISIELIN	Pocztowa 7
479. Zespół folwarczny: obora (d.stodoła) /2/, spichlerz z cz. mieszkalną /3/, budynek gospodarczy (d.stodoła) /4/, fundamenty obory /6/, stodoła /7/, budynek inwentarski w ruinie /8/, budynek gospodarczy /12/	STOŻNE	

480. Budynek (d.rządcówka) /1/	STOŻNE	9
481. Dom (d. obora) /5/	STOŻNE	2
482. Dom /11/	STOŻNE	5
483. Trafostacja	STOŻNE	
484. Dom	STOŻNE	1
485. Dom	STOŻNE	obok nr 1
486. Dom	STOŻNE	4
487. Dom	STOŻNE	5
488. Dom	STOŻNE	6
489. Dom, budynek gospodarczy	STOŻNE	7
490. Budynek gospodarczy I, II	STOŻNE	9
491. Cmentarz polny (czynny)	SUCHA	w pobliżu wsi, wśród pól
492. Historyczne otoczenie kościoła	SUCHA	
493. Kapliczka	SUCHA	
494. Świetlica	SUCHA	
495. Trafostacja	SUCHA	
496. Dom	SUCHA	1
497. Dom, budynek gospodarczy	SUCHA	8
498. Dom	SUCHA	10
499. Dom, zagroda, stodoła	SUCHA	11
500. Budynek gospodarczy, zagroda, stodoła	SUCHA	13
501. Budynek gospodarczy	SUCHA	14?
502. Budynek gospodarczy	SUCHA	17
503. Budynek gospodarczy	SUCHA	18
504. Budynek gospodarczy, zagroda, stodoła	SUCHA	22
505. Budynek gospodarczy	SUCHA	23
506. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	SUCHA	27
507. Dom	SUCHA	30
508. Budynek gospodarczy, stajnia	SUCHA	36
509. Dom	SUCHA	38
510. Dom	SUCHA	39
511. Dom	SUCHA	42
512. Budynek gospodarczy	SUCHA	43
513. Dom	SUCHA	44
514. Cmentarz przykościelny (nieczynny, ewang.)	ZATONIE	w pobliżu kościoła we wsi
515. Historyczne otoczenie kościoła	ZATONIE	
516. Mury przy kościele	ZATONIE	
517. Historyczne otoczenie kościoła w ruinie	ZATONIE	
518. Zespół parkowo-pałacowo-folwarczny: palmiarnia/3/, oficyna/4/, cieplarnia/6/, stelmacharnia/7/, budynek gospodarczy /11/, stajnia/13/,/16/, wozownia/14/, kuźnia/15/, gorzelnia/17/, dom dzierżawcy gorzelni i sklepu/18/	ZATONIE	42, 42a
519. Leśniczówka (d.dom ogrodnika) /10/	ZATONIE	42a
520. Zespół folwarczny: rządcówka/1/, stodoły/2/,/5/, stelmacharnia/3/, kuźnia	ZATONIE - Marzęcin	

/4/, warsztat/6/, spichlerz/7/, stajnia/8/, dom/9/,/16/,/19/, obory/11/,/12/,/15/, czworak/13/, budynek gospodarczy /14/,/18/		
521. Dom	ZATONIE	47
522. Trafostacja	ZATONIE	
523. Dom, stodoła, obora, chlewnia	ZATONIE	1
524. Dom, budynek inwentarski	ZATONIE	2
525. Dom	ZATONIE	3
526. Dom, stodoła, obora	ZATONIE	4
527. Dom, stodoła, budynek mieszkalno- gospodarczy	ZATONIE	5
528. budynek mieszkalno-gospodarczy, budynek inwentarski	ZATONIE	6
529. Dom	ZATONIE	8
530. Dom, stodoła, budynek inwentarski	ZATONIE	12
531. Budynek gospodarczy	ZATONIE	13
532. Dom	ZATONIE	14
533. Dom, stodoła, budynek gospodarczy	ZATONIE	16
534. Dom, budynki gospodarcze, budynek inwentarski, kuźnia	ZATONIE	18
535. Dom, stodoła, chlewnia	ZATONIE	19
536. Dom, stodoła, obora, chlewnia	ZATONIE	20
537. Dom	ZATONIE	21
538. Dom, stodoła, obora, chlewnia	ZATONIE	22
539. Dom, budynek gospodarczy, warsztat	ZATONIE	23
540. Dom, stodoła z przejazdem	ZATONIE	24
541. Dom, stodoła, chlewnia, kuźnia, stajnia	ZATONIE	25
542. Dom	ZATONIE	25a
543. Dom, stodoły	ZATONIE	26
544. Dom	ZATONIE	26a
545. Dom, budynek gospodarczy	ZATONIE	27
546. Dom, budynki gospodarcze, stodoła	ZATONIE	28
547. Dom, stodoła, stajnia, obora, chlewnia	ZATONIE	29
548. Domy, obory, stodoły, kuźnia, warsztat	ZATONIE	30
549. 3 domy, 3 budynki gospodarcze, chlew, obora, wiata	ZATONIE	31
550. Szkoła Podstawowa, bud. gospodarczy	ZATONIE	33
551. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	ZATONIE	34
552. Dom mieszkalno-gospodarczy	ZATONIE	35
553. Dom, stodoły	ZATONIE	36
554. Dom, budynek gospodarczy	ZATONIE	37
555. Dom, stodoła	ZATONIE	38
556. Dom, budynek inwentarski, sklep	ZATONIE	39
557. Dom, budynek gospodarczy	ZATONIE	39a
558. Budynek mieszkalny (d. plebania ewangelicka)	ZATONIE	40
559. Szkoła	ZATONIE	40a
560. Dom, budynek gospodarczy	ZATONIE	42

561. Dom, stodoła	ZATONIE	43
562. Dom, budynek gospodarczy, szopa	ZATONIE	44
563. Dom	ZATONIE	46
564. Dom, budynek gospodarczy	ZATONIE	47
565. Domy, browar	ZATONIE	48
566. Dom, warsztat, stodoły	ZATONIE	54
567. Dom, stodoła, obora	ZATONIE	57
568. Dom, stodoły, obora	ZATONIE	59
569. Dom	ZATONIE	62
570. Dom, budynek gospodarczy	ZATONIE	64
571. Dom	ZATONIE	65
572. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	ZATONIE	66
573. Dom, budynek gospodarczy	ZATONIE	67
574. Dom, stodoła, obora	ZATONIE	68
575. Dom, stodoła, budynek inwentarski	ZATONIE	69
576. Dom, stodoła, warsztat	ZATONIE	70
577. Dom mieszkalno-gospodarczy, stodoła	ZATONIE	71
578. Dom, stodoła	ZATONIE	72
579. Domy	ZATONIE	75
580. Dom, budynek inwentarski	ZATONIE	76
581. Kościół par.pw. Wniebowzięcia NMP wraz z historycznym otoczeniem	ZAWADA	Kościelna 3
582. Dom, stodoła, budynek gospodarczy I,II	ZAWADA	Akacyjowa 6
583. Dom, stodoła, budynek gospodarczy	ZAWADA	Akacyjowa 7
584. Stodoła	ZAWADA	Kożuchowska 3
585. Dom, stodoła, budynek gospodarczy	ZAWADA	Kożuchowska 8
586. Dom, stodoła, budynek gospodarczy I,II	ZAWADA	Kożuchowska 9
587. Dom, budynki gospodarcze	ZAWADA	Kożuchowska 10
588. Dom, stodoła	ZAWADA	Kożuchowska 11
589. Stodoła, budynek gospodarczy	ZAWADA	Kożuchowska 13
590. Dom, budynek gospodarczy	ZAWADA	Kożuchowska 14
591. Dom, stodoła, budynek gospodarczy	ZAWADA	Kożuchowska 16
592. Dom, budynek gospodarczy	ZAWADA	Kożuchowska 17
593. Dom, budynek gospodarczy	ZAWADA	Kożuchowska 18
594. Dom, budynki gospodarcze	ZAWADA	Kożuchowska 20
595. Stodoła, budynek gospodarczy	ZAWADA	Kożuchowska 28
596. Dom, budynek gospodarczy	ZAWADA	Kożuchowska 43
597. Dom, budynek gospodarczy	ZAWADA	Leśna 2
598. Dom	ZAWADA	Leśna 4
599. Dom, budynek gospodarczy	ZAWADA	Papiernicza 6
600. Dom, budynek gospodarczy	ZAWADA	Stolarska 3
601. Szkoła Podstawowa	ZAWADA	Szkolna 24
602. Budynek gospodarczy	ZAWADA	Winna 10
603. Dom, budynek gospodarczy	ZAWADA	Winna 6
604. Budynek gospodarczy	ZAWADA	Zielonogórska 6
605. Poczta	ZAWADA	Zielonogórska 18
606. Dom	ZAWADA	Zielonogórska 19
607. Dom	ZAWADA	Zielonogórska 26

608. Dom	ZAWADA	Zielonogórska 27
609. Budynek gospodarczy	ZAWADA	Zielonogórska 28
610. Dom	ZAWADA	Zielonogórska 34
611. Budynek gospodarczy	ZAWADA	Zielonogórska 35
612. Stodoła, budynek gospodarczy	ZAWADA	Zielonogórska 41
613. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	ZAWADA	Zielonogórska 42
614. Dom, budynek gospodarczy	ZAWADA	Zielonogórska 45
615. Dom, budynek gospodarczy	ZAWADA	Zielonogórska 46
616. Dom, budynek gospodarczy	ZAWADA	Zielonogórska 49
617. Stodoła, budynek gospodarczy	ZAWADA	Zielonogórska 51
618. Dom	ZAWADA	Zielonogórska 52
619. Budynek gospodarczy	ZAWADA	Zielonogórska 55
620. Dom, budynek gospodarczy	ZAWADA	Zielonogórska 56
621. Dom, budynek gospodarczy	ZAWADA	Zielonogórska 58
622. Dom	ZAWADA	Zielonogórska 61
623. Dom, stodoła, budynek gospodarczy	ZAWADA	Zielonogórska 64
624. Stodoła, budynek gospodarczy	ZAWADA	Zielonogórska 68
625. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	ZAWADA	Zielonogórska 69
626. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	ZAWADA	Zielonogórska 70
627. Budynek gospodarczy	ZAWADA	Zielonogórska 71
628. Budynek gospodarczy	ZAWADA	Zielonogórska 74
629. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	ZAWADA	Zielonogórska 75
630. Dom, budynek gospodarczy, stodoła	ZAWADA	Zielonogórska 77
631. Dom, budynek gospodarczy	ZAWADA	Zielonogórska 78
632. Budynek gospodarczy, stodoła	ZAWADA	Zielonogórska 79
633. Dom	ZAWADA	Zielonogórska 83

▪ **WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH NA TERENIE GMINY ZIELONA GÓRA**

GMINA ZIELONA GÓRA - 60-14, 60-15, 61-13, 61-14, 61-15, 62-14, 62-15, 63-13,
63-14, 63-15, 64-13, 64-14, 64-15

Miejscowość	Nr stan. miejscowość	Nr stan. obszar	Funkcja	Chronologia kultura	Rejestr uwagi	obszar
Krępa	1	1	śląd osadn.	WS?		60-14
Zawada	1	6	osada	WŚ	8-1966 jako grodzisko	60-15
Stożne	1	7	śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ	arch.	60-15
Zawada	7	10	droga z przyczółkami mostowymi	PŚ-NŻ		60-15
Zawada	6	12	osada śląd osadn. śląd osadn. śląd osadn.	H,k.łużycka EK PŚ-NŻ k.łużycka		60-15
Przylep	1	18	cmentarzysko	OWR,k.przew.		61-13

			cmentarzysko ślad osadn.	OWR,k.lubosz. PŚ		
Przylep	8	19	osada	OWR,k.lubosz.	arch.	61-13
Przylep	3	20	ślad osadn. ślad osadn.	L-OWR PŚ		61-13
Przylep	4	21	ślad osadn.	PS		61-13
Przylep	5	22	ślad osadn.	L		61-13
Przylep	6	23	cmentarzysko	EB,k.łużycka		61-13
Przylep	9	25	cmentarzysko	EB,k.łużycka		61-13
Przylep	9	26	ślad osadn.	PŚ/NŻ		61-13
Przylep	10	27	ślad osadn.	PŚ		61-13
Łężyca	1	1	osada	ŚR		61-14
Łężyca	2	2	cmentarzysko	EB,k.łużycka		61-14
Łężyca	3	3	osada ślad osadn.	WŚ ŚR		61-14
Przylep	2	6	ślad osadn. ślad osadn.	EB,k.łużycka		61-14
Przylep	7	8	cmentarzysko	EB,k.łużycka		61-14
Jany	1	13	ślad osadn. ślad osadn.	WŚ PŚ		61-15
Jany	3	14	osada osada osada	WEB H,k.łużycka OWR,k.przew.		61-15
Jany	2	15	ślad osadn.	WEB	430-1973	61-15
Jany	4	16	osada ślad osadn. ślad osadn. osada osada osada	OWR,k.przew. WŚ WŚ PŚ EB-H,k.przew. OWR,k.przew.	365-1973 366-1971	61-15
Jany	5	17	ślad osadn. ślad osadn. ?	k.łużycka OWR,k.przew. EB,k.łużycka		61-15
Jany	6	18	?	EB-H,k.łużycka	arch.	61-15
Jany	7	19	ślad osadn.	EB-H,k.łużycka	arch.	61-15
Jany	8	20	cm.kurhanowe	?		61-15
Jany	9	21	ślad osadn. sada osada ?	EK WŚ WŚ S	276-1970	61-15
Zawada	2	22	cmentarzysko	EB,k.łużycka		61-15
Zawada	3	23	ślad osadn. ślad osadn. ślad osadn.	EK EB,k.łużycka PŚ		61-15
Zawada	4	24	cmentarzysko? ślad osadn.	H-L,k.łużycka PR		61-15
Zawada	5	25	cmentarzysko	EB,k.łużycka		61-15
Jany	-	26	cmentarzysko	L	arch.	61-15
Jany	10	27	ślad osadn.	EK		61-15

Stary Kisielin	9	11	cmentarzysko kurhanowe	EB?,k.łużycka	arch.	62-14
Stary Kisielin	2	12	cmentarzysko	L,k.pomorska	arch.	62-14
Stary Kisielin	18	13	?	k.łużycka	arch.	62-14
Racula	10	14	cmentarzysko? osada	EB- H/L,k.łużycka PS		62-14
Racula	11	15	śląd osadn. osada śląd osadn.	EK L PŚ		62-14
Racula	12	16	osada prod.	WŚ		62-14
Racula	14	17	śląd osadn.	PŚ		62-14
Racula	13	18	śląd osadn. cmentarzysko śląd osadn.	EK H-L PŚ		62-14
Racula	1	19	osada	H,k.łużycka		62-14
Racula	2	20	osada	H-L,k.łużycka		62-14
Racula	3	21	osada	H-L,k.łużycka		62-14
Racula	4	22	osada	H-L,k.pomorska		62-14
Racula	5	23	osada	H-L,k.pomorska		62-14
Racula	6	24	śląd osadn. osada	N H-L		62-14
Racula	7	25	osada	K-L,k.pomorska		62-14
Racula	8	26	osada śląd osadn. śląd osadn.	OWR H,k.łużycka PŚ		62-14
Racula	9	27	osada	WEB		62-14
Nowy Kisielin	10	1	śląd osadn. osada osada śląd osadn.	EK H-L pradzieje WŚ		62-15
Nowy Kisielin	22	2	śląd osadn. osada	EK PŚ		62-15
Nowy Kisielin	8	3	śląd osadn. śląd osadn.	EK WEB?		62-15
Nowy Kisielin	21	4	osada	PL-OWR		62-15
Nowy Kisielin	4	5	śląd osadn.	PŚ		62-15
Nowy Kisielin	3	6	Osada Osada śląd osadn. pkt osadn.	L L PŚ NOW	2010 r. Badania uzupełniające -obejscie drogowe Dz. 15/38	62-15
Nowy Kisielin	2	7	osada	L, k.jastorfska		62-15
Nowy Kisielin	1	8	osada śląd osadn.	L, k.jastorfska PŚ		62-15
Nowy Kisielin	5	9	znal. luźne	EK	arch.	62-15
Nowy Kisielin	6	10	cmentarzysko	EB,k.łużycka	arch.	62-15
Stary Kisielin	18	11	śląd osadn. śląd osadn.	EK pradzieje		62-15

			osada	PŚ		
Stary Kisielin	8	12	osada śląd osadn.	L,k.pomorska PŚ		62-15
Stary Kisielin	7	13	cmentarzysko?	L,jastorfska?		62-15
Stary Kisielin	6	14	osada	OWR,k.przeworska		62-15
Stary Kisielin	5	15	osada śląd osadn.	L,k.przeworska PŚ		62-15
Stary Kisielin	4	16	śląd osadn.	EK		62-15
Stary Kisielin	3	17	osada śląd osadn. śląd osadn.	OWR WŚ PŚ		62-15
Racula	25	18	śląd osadn.	PŚ		62-15
Racula	15	19	cm.kurhanowe	EB,k.łużycka		62-15
Racula	17	20	cmentarzysko śląd osadn.	EB-H PŚ		62-15
Racula	18	21	osada	WEB		62-15
Racula	19	22	osada śląd osadn.	H-L,k.pomorska		62-15
Racula	20	23	śląd osadn. śląd osadn.	WŚ? PŚ		62-15
Racula	21	24	śląd osadn. śląd osadn.	WS PS		62-15
Racula	22	25	śląd osadn. śląd osadn.	WS PS		62-15
Racula	23	26	śląd osadn. śląd osadn. śląd osadn.	k.łużycka WŚ PŚ		62-15
Racula	16	27	śląd osadn.	WŚ?		62-15
Racula	24	28	śląd osadn.	WŚ		62-15
Ługowo	6	29	śląd osadn.	WEB		62-15
Nowy Kisielin	11	30	śląd osadn. śląd osadn.	L PŚ		62-15
Nowy Kisielin	12	31	śląd osadn. śląd osadn. śląd osadn.	EK WEB? PŚ		62-15
Nowy Kisielin	24	32	śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ		62-15
Nowy Kisielin	14	33	śląd osadn.	PŚ		62-15
Nowy Kisielin	23	34	osada śląd osadn.	L PŚ		62-15
Stary Kisielin	1	35	cmentarzysko	H,k.łużycka	13-1966	62-15
Nowy Kisielin	16	36	śląd osadn. cmentarzysko osada śląd osadn.	EK H-L,k.pomorska OWR PŚ		62-15
Nowy Kisielin	17	37	cmentarzysko?	L		62-15
Nowy Kisielin	18	38	osada	OWR-WŚ PŚ		62-15

Nowy Kisielin	19	39	śląd osadn.	EK-znal.luźne		62-15
Nowy Kisielin	20	40	cmentarzysko?	H,k.łużycka		62-15
Nowy Kisielin	7	41	osada	OWR	288-1970	62-15
Nowy Kisieli rej.-Droszków,gm.Zabór	9	42	osada	L-k.pomorska	286-1970	62-15
Nowy Kisielin	15	43	osada	H-L,k.łużycka?	427-1973	62-15
Nowy Kisielin rej.-Droszków,gm.Zabór	13	44	śląd osadn. omentarzysko osada osada śląd osadn. śląd osadn.	EK EB,k.łużycka L,k.pomorska? OWR WŚ PŚ	287-1970	62-15
Nowy Kisielin	25	45	cmentarzysko śląd osadn.	EB,k.łużycka PŚ		62-15
Stary Kisielin	10	93	ślady osadn.	N		62-15
Stary Kisielin	11	94	cmentarzysko	EB,k.łużycka		62-15
Stary Kisielin	12	95	cmentarzysko	k.łużycka		62-15
Stary Kisielin	13	96	osada	WŚ		62-15
Stary Kisielin	14	97	śląd osadn.	k.łużycka?		62-15
Stary Kisielin	15	99	śląd osadn. śląd osadn. śląd osadn.	N OWR PŚ		62-15
Stary Kisielin	16	100	śląd osadn.	PŚ		62-15
Stary Kisielin	17	101	śląd osadn. śląd osadn.	WŚ Śr		62-15
Nowy Kisielin	26	102	śląd osadn. śląd osadn. osada	WEB WŚ PŚ		62-15
Ługowo	7	103	śląd osadn.	EB,k.łużycka		62-15
Nowy Kisielin	27	104	śląd osadn. pkt osadn.	Pradzieje NOW	2010 r. Badania uzupełniające -obejscie drogowe Dz. 15/38	62-15
Stary Kisielin	18	104	śląd osadn.	EK-WEB	2010 r. Badania uzupełniające -obejscie drogowe 320/5,320/7	62-15
Ochla	33	18	znal.luźne	EK		63-13
Ochla	2	24	śląd osadn.	k.łużycka	arch.	63-13
Ochla	6	25	osada	H-L,k.łużycka	421-1972	63-13
Ochla	7	26	osada	H,k.łużycka	arch.	63-13
Ochla	8	27	osada	M	arch.	63-13
Ochla	11	28	znal.luźne	EK	arch.	63-13
Ochla	17	29	osada	H-L,k.łużycka	281-1970	63-13
Ochla	18	30	osada	H,k.łużycka	282-1970	63-13
Ochla	19	31	osada	H-L,k.pomorska	340-1971	63-13
Ochla	20	32	osada	H-L,k.pomorska		63-13

			śląd osadn.	PŚ		
Ochla	21	33	osada	H-L,k.pomorska		63-13
Ochla	22	34	osada	H-L,k.pomorska	424-1972?	63-13
Ochla	23	35	osada śląd osadn.	H-L,k.pomorska PŚ	422-1972?	63-13
Ochla	24	36	śląd osadn.	H,k.pomorska	426-1972?	63-13
Ochla	25	37	osada	H-L,k.pomorska	423-1972?	63-13
Ochla	26	38	osada	H,k.łużycka		63-13
Ochla	27	39	osada śląd.osadn.	H-L,k.pomorska PŚ	425-1972?	63-13
Ochla	31	40	osada śląd osadn.	M PS		63-13
Ochla	32	41	śląd osadn. śląd osadn.	M EB,k.łużycka		63-13
Ochla	16	1	osada śląd osadn.	H-L,k.pomorska PŚ	279-1970	63-14
Ochla	13	2	cmentarzysko?	EB- L,k.łuż.,pomor.		63-14
Ochla	3	3	śląd osadn.	pradzieje		63-14
Ochla	34	4	śląd osadn. śląd osadn.	H-L,k.pomorska PŚ		63-14
Drzonków	2	5	osada śląd osad.	L,k.pomorska PŚ		63-14
Drzonków	3	6	śląd osadn. osada śląd osadn.	EK L,k.pomorska PŚ		63-14
Drzonków	4	7	osada śląd osadn.	L,k.pomorska PŚ		63-14
Drzonków	5	8	cmentarzysko śląd osadn. śląd osadn.	H-L,k.pomorska OWR,k.przewor ska		63-14
Drzonków	6	9	cmentarzysko śląd osadn.	H-L,k.pomorska PŚ		63-14
Drzonków	7	10	śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ		63-14
Drzonków	8	11	osada	H-L,k.pomorska		63-14
Ochla	1	12	cmentarzysko	EB,k.łużycka	277-1970	63-14
Ochla	4	13	znal.łużne	EK	arch.	63-14
Ochla	5	14	cmentarzysko	EB,k.łużycka	280-1970 arch.	63-14
Ochla	9	15	cmentarzysko kurhanowe	k.łużycka	arch.	63-14
Ochla	10	16	śląd osadn.	k.łużycka	arch.	63-14
Ochla	12	17	osada	EB,k.łużycka	278-1970 arch.	63-14
Ochla	14	18	śląd osadn.	k.łużycka	arch.	63-14
Ochla	15	19	śląd osadn.	EK	arch.	63-14

Ochla	28	20	śląd osadn. osada	EK L,k.pomorska	arch.	63-14
Ochla	29	21	obozowisko	mezolit	arch.	63-14
Ochla	30	22	śląd osadn.	EB,k.łużycka	arch.	63-14
Kiełpin	1	23	śląd osadn.	k.łużycka	arch.	63-14
Kiełpin	2	24	cmentarzysko	EB,k.łużycka	341-1971 arch.	63-14
Kiełpin	3	25	obozowisko	M	arch.	63-14
Kiełpin	4	26	obozowisko	M	arch.	63-14
Zatonie	1	27	śląd osadn.	EK	arch.	63-14
Drzonków	26	28	osada	L,k.pomorska?		63-14
Drzonków	28	29	osada	EK	arch.	63-14
Ochla	35	30	znal.łuźne	NŻ		63-14
Ochla	36	31	osada grób szkieł., monety	k.łużycka XVII w.		63-14
Zatonie	4	32	studnia	NŻ		63-14
Drzonków	18	1	cmentarzysko? śląd osadn.	L,k.pomorska WS		63-15
Drzonków	9	2	śląd osadn.	pradzieje		63-15
Drzonków	10	3	cmentarzysko	EB-H,k.łużycka		63-15
Drzonków	11	4	śląd osadn.	EB,k.łużycka		63-15
Drzonków	12	5	śląd osadn. śląd osadn. osada	H pradzieje ŚR		63-15
Drzonków	13	6	śląd osadn. osada	EB,k.łużycka ŚR		63-15
Drzonków	14	7	śląd osadn. śląd osadn.	EK ŚR		63-15
Drzonków	15	8	osada	ŚR		63-15
Drzonków	16	9	śląd osadn. osada	EK ŚR		63-15
Drzonków	17	10	osada	ŚR		63-15
Sucha	2	11	śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje ŚR		63-15
Sucha	1	12	skarb	H,k.łużycka	arch.	63-15
Sucha	3	13	śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje ŚR		63-15
Sucha	4	14	śląd osadn. śląd osadn. śląd osadn.	EK L ŚR		63-15
Sucha	5	15	osada	ŚR		63-15
Sucha	6	16	śląd osadn. osada	pradzieje osada		63-15
Sucha	7	17	śląd osadn. śląd osadn.	H,k.łużycka ŚR		63-15
Sucha	8	18	osada śląd osadn.	EB,k.łużycka ŚR		63-15
Sucha	9	19	śląd osadn.	EK		63-15

			śląd osadn.	WEB? ŚR		
Sucha	10	20	cmentarzysko	EB		63-15
Sucha	11	21	śląd osadn. cmentarzysko?	EK EB,k.łużycka		63-15
Sucha	12	22	śląd osadn. cmentarzysko śląd osadn.	EK L,k.przeworska PŚ		63-15
Ługowo	1	40	śląd osadn. śląd osadn.	EB,k.łużycka OWR,k.przeworska		63-15
Ługowo	2	41	śląd osadn.	WŚ		63-15
Ługowo	3	42	osada	EB,k.łużycka		63-15
Ługowo	4	43	śląd osadn. osada	EB,k.łużycka OWR		63-15
Ługowo	5	44	cmentarzysko	H-L,k.łużycka		63-15
Sucha	13	45	śląd osadn.	M		63-15
Drzonków	19	46	cmentarzysko śląd osadn. śląd osadn.	L WŚ ŚR		63-15
Sucha	14	47	śląd osadn.	EK		63-15
Drzonków	20	48	osada	ŚR		63-15
Drzonków	24	49	śląd osadn. śląd osadn.	pradzieje ŚR		63-15
Drzonków	21	50	śląd osadn. śląd osadn.	N OWR,k.przeworska		63-15
Drzonków	22	51	śląd osadn. śląd osadn.	k.łużycka WŚ		63-15
Drzonków	23	52	cmentarzysko?	OWR		63-15
Sucha	14	53	osada?	EB,k.łużycka	arch.	63-15
Sucha	15	54	cmentarzysko kurhanowe	EB,k.łużycka	arch.	63-15
Sucha	16	55	znal.łużne	N?	arch.	63-15
Drzonków	27	59	cmentarzysko	EB,k.łużycka	arch.	63-15
Drzonków	25	60	skarb	EB,k.łużycka	arch.	63-15
Ługowo	6	61	śląd osadn.	NOW,XVII- XVIIIw.		63-15
Jeleniów	2	35	pkt osadn.	PŚ		64-13
Jeleniów	1	36	pkt osadn.	EK	arch.	64-13
Zatonie	2	1	pkt osadn. śląd osadn.	OWR PŚ		64-14
Zatonie	3	2	śląd osadn.	PŚ		64-14
Barcikowice Duże	1	3	pkt osadn. śląd osadn.	pradzieje PŚ		64-14
Barcikowice Duże	2	4	śląd osadn.	PŚ		64-14
Zatonie	1	12	pkt osadn. pkt osadn. osada	k.łużycka WŚ PŚ		64-15

7. KOMUNIKACJA

7.1. Komunikacja drogowa

Reforma administracji publicznej, która weszła w życie 1.01.1999 r. objęła również administrację drogową. Wskutek wprowadzonych zmian oprócz autostrad powstały 4 kategorie dróg publicznych:

- drogi krajowe
- drogi wojewódzkie
- drogi powiatowe
- drogi gminne

Drogi krajowe

Przez teren gminy przebiegają 2 drogi krajowe:

- droga **EKSPRESOWA S-3** o znaczeniu międzynarodowym, Świnoujście - Szczecin - Gorzów Wlkp.- Zielona Góra - Lubawka (przejście graniczne).
- droga nr 32, Poznań - Sulechów - Zielona Góra - Gubinek, Gubin (przejścia graniczne), z odgałęzieniem w Krośnie Odrzańskim do Świecka i Słubic (droga krajowa nr 29).

Z drogą nr 32 powiązana jest droga krajowa nr 27, Zielona Góra - Żary - Przewóz (przejście graniczne), przebiegająca w rejonie Zielonej Góry przez obszar gminy Świdnica.

Droga S-3 przebiega przez wschodnią część gminy na osi północ - południe. Droga nr 32 na odcinku Sulechów - Zielona Góra pokrywa się z drogą S-3, a następnie skręca w kierunku zachodnim, przebiegając przez Zieloną Górę (trasa północna) i dalej do przejścia granicznego Gubinek oraz Gubin.

Wymienione drogi stanowią bardzo ważne ogniwo w systemie komunikacyjnym województwa i kraju.

Drogi wojewódzkie

Drogi wojewódzkie tworzą 5 ciągów komunikacyjnych. Drogi nr 280, 281, 282 i 283 przebiegają przez obszar gminy promieniście, wyprowadzając ruch kołowy z Zielonej Góry w kierunkach: północno-zachodnim, północnym, wschodnim i południowym. Droga nr 279 tworzy ciąg komunikacyjny okalający miasto Zielona Góra.

Drogi zaliczone do kategorii dróg wojewódzkich

Lp.	Numer drogi	Nazwa drogi (ciąg komunikacyjny)
1.	279	Zawada - Jany - Stary Kisielin - Racula - Drzonków - Kiełpin - Ochla - Świdnica - Buchałów - Drzonów - Leśniów Wielki - Nietków - Czerwieńsk - Wysokie, do drogi wojewódzkiej nr 281
2.	280	Zielona Góra - Przylep - Płoty - Czerwieńsk - Brody
3.	281	Zielona Góra - Łężyca - Wysokie - Pomorsko
4.	282	Stary Kisielin - Nowy Kisielin - Droszków - Łaz - Zabór - Miłsko - Bojadła
5.	283	Zielona Góra - Zatonie - Książ Śląski - Studzieniec - Mirocin Dolny - Kożuchów - droga S-3

Drogi wojewódzkie wraz z drogami powiatowymi stanowią podstawowy układ komunikacyjny gminy.

Drogi powiatowe

Drogi powiatowe tworzą 11 ciągów komunikacyjnych i wraz z drogami wojewódzkimi stanowią podstawowy układ komunikacyjny gminy.

Drogi zaliczone do kategorii dróg powiatowych

Lp.	Numer drogi	Nazwa drogi (ciąg komunikacyjny)
1.	1029 F	Zabór - Czarna - Niedoradz – Zatonie
2.	1050 F	Świdnica - Jeleniów - Książ Śląski - Ługi – Otyń
3.	1051 F	Koźuchów - Lelechów - Ługi - droga powiatowa nr 1029 F
4.	1053 F	Kiełpin - Jarogniewice - Radwanów - Wichów - Chodków - Jelenin
5.	1071 f	Zielona Góra - Ochla - Niwiska - Przybymierz - Brzeźnica - Żagań
6.	1175 F	Drzonków - Sucha - do drogi S-3
7.	1176 F	Zawada - Krępa - Łężyca - Płoty - Leśniów Mały
8.	1185 F	Łaz - Przytok – Jany
9.	1186 F	Zielona Góra – Krępa
10.	1187 F	Sulechów – Zawada
11.	1188 F	Stary Kisielin - (droga wzdłuż linii kolejowej - strona zachodnia, odcinek o długości 360 m)

Przeważająca część dróg powiatowych posiada nawierzchnie ulepszone.

Drogi gminne

Sieć dróg gminnych stanowi uzupełniający układ w stosunku do dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych.

Lp.	Miejscowość	Nr drogi gminnej	Przebieg	Długość
1		007252F	Ochla-Jarogniewice	5,220km
2		006016F	Ochla-Wilkanowo	1,504 km
3		004005F	Lelechów-Czasław-Sucha	4,092 km
4		007008F	Ługowo-Droszków	1,172 km
5		007004F	od dr. woj. 279-Przytok-Rajewo-Przytoczki-Stożne	2,203 km
6		007202F	Krępa-do rz. Odra	3,896 km
7		007203F	Jany-Stożne	5,387km
8		007204F	Ochla-Drzonków	7,694 km
9		007205F	Kiełpin-Racula	5,465 km
10		007256F	Ochla-Słone	3,092 km
11		007206F	Ługowo-Nowy Kisielin-Przytok	7,916 km
12		007254F	Drzonków - do drogi gminnej nr 007206F	3,815 km
13		007007F	Przytok - Chynów - Łężyca	4,667km
14		007255F	Stary Kisielin – węzeł Trasa Północna	3,166 km
15		007201F	Sucha - Zatonie	3,426 km
16		007207F	Zatonie - Drzonków	1,747 km
17		007257F	Kiełpin – Zatonie-Ługi	6,663 km
18		007253F	Ochla – Zielona Góra(Jędrzychów)	0,510 km
19		006003F	Łężyca - Przylep - Wilkanowo	6,420 km
20		001117F	Łężyca – do drogi gm. nr 001119F Krępa-Wysokie	2,060 km
21		001119F	Krępa - Wysokie	3,491 km
22		003812F	Kaczeniec - Jeleniów	1,575 km
23		002413F	Jeleniów - Jarogniewice – Troska- Stydzieniec	5,969km
24		007208F	Barcikowice Małe - Barcikowice Duże	3,995 km
25		007003F	Jany – Rajewo – Wieloblota – Przełaz - Łaz	1,177 km
26		007209F	Stożne - do drogi powiatowej F 1187	2,449 km
27	Drzonków	007210F	ul. Rajtarowa od ul. Słonecznej (droga powiatowa nr 1175F) do ul. Cisowej	0,832 km
28	Drzonków	007211F	ul. Podgórna od ul. Olimpijskiej (droga wojewódzka nr 279) do ul. Rajtarowej	0,135 km
29		007258F	Racula-Niedoradz-Nowa Sól	5,250 km
30	Przylep	007212F	ul. 9 Maja od drogi woj. nr 280 do granicy dz. nr 643/3	0,684 km

31	Przylep	007213F	ul. Skokowa od drogi gminnej nr 006003F do pętli autobusowej na lotnisku	1,386 km
32	Przylep	007214F	ul. Ogrodnicza od drogi gminnej. nr 006003F do ul. Handlowej	0,370 km
33	Przylep	007215F	ul. Handlowa od ul. Kolejowej do granicy dz. nr 107/6	0,524 km
34	Przylep	007216F	ul. Dojazdowa od drogi wojewódzkiej nr 280 do ul. Kolejowej	0,410 km
35	Przylep	007217F	ul. Kolejowa od ul. Piłsudskiego do przejazdu kolejowego	0,930 km
36	Przylep	007218F	ul. Szewska od ul. Piłsudskiego do ul. Robotniczej	0,250 km
37	Przylep	007219F	ul. Robotnicza od ul. Szewskiej do ul. Turystycznej i od ul. Szewskiej do ul. Szewskiej	0,730 km
38	Przylep	007220F	ul. Turystyczna od drogi wojewódzkiej nr 280 do granicy dz. nr 435/2	0,674 km
39	Przylep	007221F	ul. Sosnowa od ul. Turystycznej do drogi woj. nr 280	0,240 km
40		007222F	Łężyca - Czerwieńsk od drogi wojewódzkiej nr 281 do drogi wojewódzkiej nr 279	3,073 km
41	Łężyca	007223F	ul. Dolna od drogi wojewódzkiej nr 281 do ul. Sportowej	1,430 km
42	Stary Kisielin	007224F	ul. Wiosenna od drogi wojewódzkiej nr 279 do drogi położonej na dz. nr 666	0,684 km
43	Stary Kisielin	007225F	ul. Dojazdowa od ul. Wiosennej do drogi wojewódzkiej nr 282	0,938 km
44	Stary Kisielin	007226F	ul. Szkolna od drogi wojewódzkiej nr 282 do ul. Dworcowej	0,820 km
45	Stary Kisielin	007227F	ul. Dworcowa od drogą wojewódzkiej nr 282 do granicy dz. nr 606	0,523 km
46	Racula	007228F	ul. Grabowa od ul. Głogowskiej do drogi wojewódzkiej nr 279	1,570 km
47	Racula	007229F	ul. Wincentego Witosa od drogi wojewódzkiej nr 279 do ul. Polnej	1,187 km
48	Racula	007230F	ul. Polna od drogi wojewódzkiej nr 279 do granicy dz. nr 303/7	0,634 km
49	Drzonków	007231F	ul. Bażantowa od drogi wojewódzkiej nr 279 do drogi gminnej nr 007207F	0,189 km
50	Drzonków	007232F	ul. Lisia od drogi gm. nr 007207F do granicy dz. nr 113	0,335 km
51	Drzonków	007233F	ul. Wilcza od ul. Lisiej do drogi gm. nr 007207F	0,310 km
52	Drzonków	007234F	ul. Szkolna od drogi wojewódzkiej nr 279 do ul. Ośrodkowej	0,457 km

53	Nowy Kisielin	007235F	ul. Spokojna od drogi gm. nr 007206F do drogi wojewódzkiej nr 282	0,702 km
54	Nowy Kisielin	007260F	ul. Odrzańska od wiaduktu kolejowego do ronda obwodnicy Nowego i Starego Kisielina	2,75 km
55	Nowy Kisielin	007261F	dz. drog. nr 12/19, 12/21	
56	Zawada	007236F	ul. Torfowa od drogi powiatowej nr 1186 F do ul. Łąkowej	0,166 km
57	Zawada	007237F	ul. Łąkowa od ul. Torfowej do ul. Sportowej	0,639 km
58	Zawada	007238F	ul. Sportowa od ul. Łąkowej do drogi powiatowej nr 1186F	0,179 km
59	Zawada	007239F	ul. Kozuchowska od drogi powiatowej nr 1187F do granicy dz. nr 788/5	0,596 km
60	Zawada	007240F	ul. Stolarska od ul. Kozuchowskiej do granicy dz. nr 1098/4	0,160 km
61	Zawada	007241F	droga na dz. nr 1083/9 od ul. Stolarskiej do drogi woj. nr 279	0,100 km
62	Zawada	007242F	ul. Akacyjowa od ul. Kozuchowskiej do ul. Kozuchowskiej	0,387 km
63	Ochla	007243F	ul. Muzealna od drogi drogą powiatowej nr 1171F do parkingu na terenie Muzeum Etnograficznego	0,547 km
64	Ochla	007244F	ul. Sadowa od drogi powiatowej nr 1171F do ul. Grzybowej	0,724 km
65	Ochla	007245F	ul. Szkolna na odcinku od ul. Sportowej do drogi wojewódzkiej nr 279	0,513 km
66	Ochla	007246F	ul. Makuszyńskiego od ul. Szkolnej do ul. Konopnickiej	0,323 km
67	Ochla	007247F	ul. Konopnickiej od ul. Makuszyńskiego do ul. Sosnowej	0,227 km
68	Ochla	007248F	ul. Sosnowa od drogi wojewódzkiej nr 279 do gruntów leśnych	0,325 km
69	Ochla	007249F	ul. Zacisze od drogi powiatowej nr 1171F do drogi wojewódzkiej nr 279	0,648 km
70	Barcikowice	007250F	droga na dz. nr 222 od drogi wojewódzkiej nr 283 do drogi gminnej nr 007208F	0,433 km
71	Zatonie	007251F	droga na dz. nr 207, 342, 252, 159 od drogi wojewódzkiej nr 283 do drogi Kiełpin-Zatonie-Ługi	1,294 km

Przeważająca część dróg gminnych posiada nawierzchnię gruntową.

Urządzenia obsługi podróżnych i pojazdów samochodowych

Urządzenia obsługi podróżnych i pojazdów samochodowych usytuowane są przy drodze ekspresowej S-3 w rejonie wsi Racula i Sucha. Są to stacja paliw, obiekty gastronomiczne i parking. Wymienione obiekty i urządzenia związane są przede wszystkim z obsługą ruchu kołowego na tej drodze.

Uwarunkowania rozwoju komunikacji drogowej

Walorem układu komunikacyjnego gminy jest dobre powiązanie z siecią dróg krajowych i regionalnych.

Najważniejszą rolę w tym układzie spełniają drogi krajowe:

- S-3 o znaczeniu międzynarodowym, stanowiąca powiązanie między północną a południową Europą
- nr 32, stanowiąca odgałęzienie od drogi S-3 w kierunku zachodnim do przejść granicznych z Niemcami i w kierunku wschodnim do Poznania (odgałęzienie w Sulechowie).

W układzie tym zaznacza się brak ciągu komunikacyjnego przebiegającego od Zielonej Góry w kierunku wschodnim, z mostem na rzece Odrze w Milsku, łączącego wspomniane przejścia graniczne z Niemcami ze środkową częścią kraju. Ciąg ten usprawniłby również powiązania pomiędzy miejscowościami usytuowanymi po obu stronach Odry w południowo-wschodniej części województwa.

Jeśli chodzi o pozostałą sieć dróg, ich modernizacja winna objąć:

- utworzenie z drogi wojewódzkiej nr 279 pełnej obwodnicy Zielonej Góry, poprzez uzupełnienie odcinka pomiędzy wsiami Zawada i Wysokie
- usprawnienie powiązania komunikacyjnego pomiędzy Zieloną Górą a lotniskiem w Przylepie, szczególnie podczas imprez masowych
- udogodnienie przebiegu dróg wojewódzkich przez miejscowości podmiejskie.

Nadmienia się, że przeważająca część dróg gminnych oraz część dróg powiatowych posiada nawierzchnię gruntową, nieulepszoną. Drogi te mają niezadowalające parametry techniczne i geometryczne (zbyt mała szerokość, nienormatywne łuki).

7.2. Komunikacja kolejowa

Przez teren gminy na osi południowy -wschód i północny-zachód przebiega linia kolejowa o znaczeniu magistralnym Wrocław - Zielona Góra - Szczecin, łącząca Śląsk ze Szczecinem. Magistrala stanowi ważny element krajowego systemu kolejowego. Jest w pełni zelektryfikowana. W gospodarce gminy magistrala ta nie odgrywa większej roli, z uwagi na jej tranzytowy charakter. Jej znaczenie dla gospodarki gminy związane jest z wykorzystaniem węzłów kolejowych w Zielonej Górze i Czerwieńsku. Bliskość tych węzłów ma tutaj istotne znaczenie.

W sąsiedztwie granic gminy przebiegają jeszcze 2 linie kolejowe o znaczeniu pierwszorzędym

- Zielona Góra - Żary
- Gubin - Czerwieńsk - Sulechów - Zbąszynek.

7.3. Komunikacja wodna

Szlak komunikacji wodnej stanowi rzeka Odra, przepływająca północnym skrajem gminy, na odcinku ok. 4km. Jest to ważny szlak transportowy o znaczeniu krajowym, wymagający jednak modernizacji i przystosowania do nowoczesnych standardów żeglugowych..

7.4. Komunikacja lotnicza

W granicach gminy, w Przylepie znajduje się lotnisko sportowo - sanitarne. Dostęp do lotniczej komunikacji pasażerskiej możliwy jest przez port lotniczy w Babimoście.

Sąsiedztwo miasta Zielona Góra stanowi czynnik, który może wpłynąć na wzrost znaczenia lotniska w Przylepie, poprzez rozszerzenie istniejących jego funkcji o funkcje dyspozycyjne związane z patrolowaniem i transportem ludzi do lotnisk pasażerskich.

8. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

8.1. Zaopatrzenie w wodę.

Działalność w zakresie zaopatrzenia gminy Zielona Góra w wodę prowadzi Komunalny Zakład Gospodarczy z/s w Zawadzie.

Wodociągi zbiorowego zaopatrywania w wodę oraz ujęcia komunalne:

- Ochla - Jeleniów

Ujęcie wody zlokalizowane jest na terenie miasta Zielona Góra na północ od kąpieliska miejskiego. Eksploatowane wody pochodzą z utworów czwartorzędowych. Pozwolenie wodno-prawne na pobór wód w ilościach $Q_{\text{sr d}}=850 \text{ m}^3/\text{d}$ i $Q_{\text{max h}}=48\text{m}^3/\text{h}$. Woda doprowadzona jest do Ochli wzdłuż dróg leśnych od strony ul. Św. Huberta.

Miejscowość Jeleniów zaopatrywana jest w wodę z Ochli wodociągiem biegnącym wzdłuż drogi powiatowej *ORAZ DRUGOSTRONNIE WODOCIĄGIEM Z MIEJSCOWOŚCI JAROGNIEWICE. ISTNIEJE TEŻ MOŻLIWOŚĆ DOSTARCZANIA WODY Z JAROGNIEWIC DO CZĘŚCI MIEJSCOWOŚCI OCHLA, A TAKŻE DALEJ DO KIELPINA I BARCIKOWIC MAŁYCH.*

Ujęcie posiada strefę ochrony sanitarnej bezpośredniej o promieniu 10m wokół studni. Strefa ochrony pośredniej nie została ustanowiona.

- Jarogniewice

Ujęcie wody i stacja uzdatniania wody zlokalizowane są na południe od miejscowości Jarogniewice. Wydajność tego ujęcia zgodnie z pozwoleniem wodno-prawnym wynosi $Q_{\text{sr d}}=280 \text{ m}^3/\text{d}$ i $Q_{\text{max h}}=20\text{m}^3/\text{h}$. Z ujęcia tego zaopatrywana jest miejscowość Jarogniewice wodociągiem biegnącym wzdłuż drogi powiatowej.

Ujęcie posiada strefę ochrony sanitarnej bezpośredniej o promieniu 10m wokół studni. Strefa ochrony pośredniej nie została ustanowiona.

- Zatonie, Barcikowice, Marzęcin, Drzonków, Racula, Stary Kisielin

Ujęcie wody i stacja uzdatniania wody zlokalizowane są na północny zachód od miejscowości Zatonie. Wydajność tego ujęcia zgodnie z pozwoleniem wodno-prawnym wynosi $Q_{\text{sr d}}=2000 \text{ m}^3/\text{d}$ i $Q_{\text{max h}}=120 \text{ m}^3/\text{h}$. Z wodociągu w Zatoniu zaopatrywana jest wieś Barcikowice Duże i Marzęcin *ORAZ ŁUGOWO I SUCHA*. Od stacji podnoszenia ciśnienia zlokalizowanej w północnej części wsi Zatonie wzdłuż drogi leśnej biegnie wodociąg przesyłowy o średnicy 325mm zaopatrujący miejscowości Drzonków – Racula – Stary Kisielin.

Ujęcie posiada ustanowione w 2001 roku strefy ochrony sanitarnej bezpośredniej (grunty działki nr 87/2 i otaczający je pas gruntu w kształcie czworoboku o wymiarach 51m x 108m), pośredniej wewnętrznej (grunty w całości lub części działek nr 74, 75, 87/1, 327/1) i pośredniej zewnętrznej (według mapy do niniejszego studium). W obrębie stref obowiązują wprowadzone zakazy i nakazy dotyczące użytkowania gruntów i korzystania z wód.

W strefie ochrony bezpośredniej należy odprowadzić wody opadowe w taki sposób aby nie mogły przedostać się do urządzeń do poboru wody, zagospodarować teren zielenią i ograniczyć do niezbędnych potrzeb przebywanie osób niezatrudnionych stale przy urządzeniach służących do poboru wody.

W strefie ochrony pośredniej wewnętrznej:

- zakazuje się: wprowadzania do gruntów i rowów ścieków i płynnych odpadów; rolniczego wykorzystania ścieków i odpadów; urządzania parkingów i obozowisk; mycia pojazdów mechanicznych; grzebania zwierząt i opakowań po środkach

chemicznych oraz przeterminowanych środków chemicznych; urządzania przyrz kisonkowych i kompostowych; stosowania środków ochrony roślin i do zwalczania szkodników leśnych; wypasania zwierząt,

- nakazuje się: stosowania dolistnie płynnych nawozów sztucznych; utworzenia i eksploataowania przez użytkownika ujęcia monitoringu lokalnego w formie sieci osłonowej założonej w pierwszej warstwie wodonośnej.

W strefie ochrony pośredniej zewnętrznej:

- zakazuje się: lokalizacji składowisk i wylewisk; wprowadzania ścieków do ziemi oraz ścieków do wód powierzchniowych nienależycie oczyszczonych; lokalizowania nowych ujęć wody dla innych celów niż zasilanie w wodę wodociągu Zatonie – Racula – Drzonków; lokalizowania cmentarzy i grzebowisk zwierząt; lokalizowania obiektów mogących znacząco oddziaływać na środowisko; rolniczego wykorzystania ścieków i odpadów; lokalizowania magazynów produktów ropopochodnych i innych substancji chemicznych oraz rurociągów do ich transportu bez dodatkowej ochrony uniemożliwiającej zanieczyszczenie gruntu i wód podziemnych,
- nakazuje się: stosowanie środków ochrony roślin na uprawach polowych i leśnych dopuszczonych do stosowania w strefach ochronnych zgodnie z wykazem art.30 ust. 2 ustawy z dnia 12 lipca 1995r. o ochronie roślin uprawnych (Dz. U. Nr 90, poz. 440, ze zmianami); ograniczenie poruszania się po drogach wojewódzkich nr 279 na odcinku Drzonków – Kiełpin i 283 na odcinku Jędrzychów – Zatonie pojazdami z materiałami, które mogą skażić wodę.

Ujęcie znajduje się w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnego 301.

● Nowy Kisielin

Ujęcie wody zlokalizowane jest w północnej części Starego Kisielina na Zatorzu. Ujęcie posiada pozwolenie wodno prawne na pobór wód w ilościach $Q_{\text{sr d}}=437 \text{ m}^3/\text{d}$ i $Q_{\text{max h}}=43,2 \text{ m}^3/\text{h}$.

Ujęcie obsługuje oprócz miejscowości Nowy Kisielin niewielką część Starego Kisielina od strony wschodniej.

Ujęcie posiada strefę ochrony sanitarnej bezpośredniej o promieniu 10m wokół studni. Strefa ochrony pośredniej nie została ustanowiona.

LUBUSKI PARK PRZEMYSŁOWO-TECHNOLOGICZNY W NOWYM KISIELINIE ZAOPATRYWANY JEST W WODĘ MAGISTRALĄ WODOCIĄGOWĄ BIEGNĄCĄ Z ZIELONEJ GÓRY POPRZEC STARY KISIELIN NA TEREN LPPT.

● Jany

Ujęcie i stacja uzdatniania wody zlokalizowane są w centralnej części wsi na północ od drogi głównej. Ujęcie posiada pozwolenie wodno prawne na pobór wód w ilościach $Q_{\text{sr d}}=115 \text{ m}^3/\text{d}$ i $Q_{\text{max h}}=14 \text{ m}^3/\text{h}$

Ujęcie posiada strefę ochrony sanitarnej bezpośrednią o promieniu 10m wokół studni. Strefa ochrony pośredniej nie została ustanowiona.

● Zawada

Miejscowość Zawada z wodociągowana jest z własnego ujęcia zlokalizowanego w zachodniej części wsi na południe od drogi głównej, przy Komunalnym Zakładzie Gospodarczym. Ujęcie posiada pozwolenie wodno-prawne na pobór wód w ilościach $Q_{\text{sr d}}=350 \text{ m}^3/\text{d}$ i $Q_{\text{max h}}=23,94 \text{ m}^3/\text{h}$.

Ujęcie posiada wydzieloną strefę ochrony bezpośrednią o promieniu 10m wokół studni. Strefa ochrony pośredniej nie została ustanowiona.

We wschodniej części wsi przy ul. Kozuchowskiej znajduje się studnia wiercona na potrzeby własne Zakładu Stacji Uzdatniania Wody dla miasta Zielonej Góry. Ponadto z tego ujęcia zaopatrywana w wodę jest parę domów we wschodniej części wsi Zawada. Studnia posiada ogrodzoną strefę ochrony bezpośredniej o promieniu 10m.

Na terenie gminy zlokalizowane jest Centralne Ujęcie Wody i SUW dla miasta Zielona Góra. Ujęcie wód podziemnych znajduje się na północny wschód od wsi Zawada i na wschód od trasy S3. Jest to ujęcie lewarowe składające się z 22 studni. Zasoby eksploatacyjne ujęcia zatwierdzone w kat.B wynoszą $Q_e = 1416,6 \text{ m}^3/\text{h}$. Pozwolenie wodno-prawne na pobór wód w ilościach $Q_{\text{sr d}} = 18\ 400 \text{ m}^3/\text{d}$ i $Q_{\text{max h}} = 770 \text{ m}^3/\text{h}$. Ujęcie ma więc duże zasoby, które wykorzystywane są w ok. 20%. Pobierane wody pochodzą z utworów czwartorzędowych. Ujęcie posiada ustanowione w 2004 r. (*ROZPORZĄDZENIEM DYREKTORA REGIONALNEGO ZARZĄDU GOSPODARKI WODNEJ WE WROCŁAWIU Z DNIA 15 MARCA 2004 R. W SPRAWIE USTANOWIENIA STREFY OCHRONNEJ DLA CENTRALNEGO UJĘCIA WODY W ZAWADZIE K. ZIELONEJ GÓRY DLA ZAKŁADU WODOCIĄGÓW I KANALIZACJI W ZIELONEJ GÓRZE ORAZ ROZPORZĄDZENIEM DYREKTORA REGIONALNEGO ZARZĄDU GOSPODARKI WODNEJ WE WROCŁAWIU Z DNIA 8 PAŹDZIERNIKA 2004 R. ZMIENIAJĄCYM ROZPORZĄDZENIE Z DNIA 15 MARCA 2004 R. W SPRAWIE USTANOWIENIA STREFY OCHRONNEJ DLA CENTRALNEGO UJĘCIA WODY W ZAWADZIE K. ZIELONEJ GÓRY DLA ZAKŁADU WODOCIĄGÓW I KANALIZACJI W ZIELONEJ GÓRZE*) strefy ochrony sanitarnej: bezpośrednią o powierzchni 47,5 ha i pośrednią o powierzchni 1450 ha, w obrębie których obowiązują wprowadzone zakazy i nakazy dotyczące użytkowania terenu.

Na terenie ochrony bezpośredniej:

- zabrania się: użytkowania gruntów do celów niezwiązanych z eksploatacją ujęcia wody,
- nakazuje się: odprowadzanie wód opadowych w sposób uniemożliwiający ich przedostanie się do urządzeń służących do poboru wody; zagospodarowanie terenu zielenią; odprowadzenie poza granice terenu ochrony bezpośredniej ścieków z urządzeń sanitarnych, przeznaczonych do użytku osób zatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody; ograniczenie do niezbędnych potrzeb przebywanie osób niezatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody.

Na terenie ochrony pośredniej:

- zabrania się: rolniczego wykorzystywania ścieków; odprowadzania ścieków komunalnych i przemysłowych do wód powierzchniowych i do ziemi (z wyjątkiem oczyszczonych wód opadowych odprowadzanych na podstawie pozwolenia wodnoprawnego oraz odprowadzanych z przydomowych oczyszczalni biologicznych z drenażem rozsączającym w ramach zwykłego korzystania z wód); lokalizowania składowisk odpadów komunalnych i przemysłowych; grzebania zwłok zwierzęcych; rozbudowy cmentarza zlokalizowanego przy drodze Zawada – Jany oraz lokalizowania nowych cmentarzy; realizacji zwartej zabudowy mieszkaniowej wzdłuż drogi Zawada – Jany, za wyjątkiem zabudowy rozproszonej; lokalizowania obiektów eksploatacji złóż kopalin w ramach działalności gospodarczej; lokalizowania magazynów płynnych produktów ropopochodnych oraz nowych stacji paliw (z wyjątkiem stacji gazu propan – butan) oraz rurociągów do ich transportu; lokalizowania ferm chowu zwierząt o wielkości przekraczającej 50DPJ a w przypadku zwierząt futerkowych i drobiu 10DPJ,
- nakazuje się: natychmiastową likwidację skutków awaryjnych lub przypadkowych wycieków do gruntu substancji mogących trwale zanieczyścić środowisko.

W południowo – wschodniej części wsi Zawada zlokalizowana jest Stacja Uzdatniania Wody dla Centralnego Ujęcia Wody miasta Zielona Góra. Oprócz wody podziemnej z ujęcia lewarowego uzdatniana jest również woda z ujęcia powierzchniowego na rzece Obrzyca. Ze SUW woda doprowadzona jest do miasta Zielonej Góry magistralami przesyłowymi o średnicach 500 mm i 800 mm wzdłuż istniejącej energetycznej linii napowietrznej biegnącej do SUW i przy drodze powiatowej z Zawady do Zielonej Góry.

● Stożne

Wieś zwodociągowana jest z własnego ujęcia wody znajdującego się na terenie byłego PGR-u w północno – wschodniej części wsi. Ujęcie posiada pozwolenie wodnoprawne na pobór wód w ilościach $Q_{\text{sr d}}=53 \text{ m}^3/\text{d}$ i $Q_{\text{max h}}=6,5 \text{ m}^3/\text{h}$.

Ujęcie posiada strefę ochrony sanitarnej bezpośredniej o promieniu 10m wokół studni. Strefa ochrony pośredniej nie została ustanowiona.

● Łężyca

Ujęcie i stacja uzdatniania wody zlokalizowane są w południowej części wsi u zbiegu ul. Liliowej i ul. Polnej. Ujęcie posiada pozwolenie wodnoprawne na pobór wód w ilościach $Q_{\text{sr d}}=157 \text{ m}^3/\text{d}$ i $Q_{\text{max h}}=13,0 \text{ m}^3/\text{h}$.

UJĘCIE POSIADA USTANOWIONE W 2012 R. (ROZPORZĄDZENIEM DYREKTORA REGIONALNEGO ZARZĄDU GOSPODARKI WODNEJ WE WROCŁAWIU NR 1/2012 W SPRAWIE USTANOWIENIA STREFY OCHRONNEJ UJĘCIA KOMUNALNEGO WODY PODZIEMNEJ W ŁĘŻYCY, NA TERENIE GM. ZIELONA GÓRA, POW. ZIELONOGÓRSKI, WOJ. LUBUSKIE Z DNIA 17.04.2012 R.) STREFY OCHRONY SANITARNEJ: BEZPOŚREDNIĄ O POWIERZCHNI OK. 0,2 HA I POŚREDNIĄ O POWIERZCHNI 76,19 HA, W OBRĘBIE KTÓRYCH OBOWIĄZUJĄ WPROWADZONE ZAKAZY I NAKAZY DOTYCZĄCE UŻYTKOWANIA TERENU.

NA TERENIE OCHRONY BEZPOŚREDNIEJ:

- A) ZABRANIA SIĘ UŻYTKOWANIA GRUNTÓW DO CELÓW NIEZWIĄZANYCH Z EKSPLOATACJĄ UJĘCIA WODY;*
- B) NAKAZUJE SIĘ:*
 - ODPROWADZANIE WÓD OPADOWYCH W SPOSÓB UNIEMOŻLIWIĄJĄCY ICH PRZEDOSTANIE SIĘ DO URZĄDZEŃ SŁUŻĄCYCH DO POBORU WODY;*
 - ZAGOSPODAROWANIE TERENU ZIELENIA;*
 - ODPROWADZENIE POZA GRANICE TERENU OCHRONY BEZPOŚREDNIEJ ŚCIEKÓW Z URZĄDZEŃ SANITARNYCH PRZEZNACZONYCH DO UŻYTKU OSÓB ZATRUDNIONYCH PRZY OBSŁUDZE URZĄDZEŃ SŁUŻĄCYCH DO POBORU WODY;*
 - OGRANICZENIE DO NIEZBĘDNYCH POTRZEB PRZEBYWANIE OSÓB NIEZATRUDNIONYCH PRZY OBSŁUDZE URZĄDZEŃ SŁUŻĄCYCH DO POBORU WODY.*

NA TERENIE OCHRONY POŚREDNIEJ:

- A) ZABRANIA SIĘ:*
 - LOKALIZOWANIA NOWYCH UJĘĆ WODY ZA WYJĄTKIEM UJĘĆ SŁUŻĄCYCH ZBIOROWEMU ZAOPATRZENIU LUDNOŚCI W WODĘ PRZEZNACZONĄ DO SPOŻYCIA;*
 - WPROWADZANIA ŚCIEKÓW DO WÓD LUB DO ZIEMI Z WYJĄTKIEM POPŁUCZYN ZE STACJI UZDATNIANIA WODY, OCZYSZCZONYCH WÓD OPADOWYCH I ROZTOPOWYCH, WÓD OPADOWYCH I ROZTOPOWYCH, KTÓRE ZGODNIE Z OBOWIĄZUJĄCYMI PRZEPISAMI MOGĄ BYĆ WPROWADZANE DO WÓD LUB DO ZIEMI BEZ OCZYSZCZENIA;*
 - ROLNICZEGO WYKORZYSTANIA ŚCIEKÓW;*
 - BUDOWY PRZYDOMOWYCH OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW;*
 - PRZECHOWYWANIA I SKŁADOWANIA ODPADÓW PROMIENIOTWÓRCZYCH;*

- *LOKALIZOWANIA NOWYCH FERM CHOWU LUB HODOWLI ZWIERZĄT, KTÓRE WYMAGAJĄ SPORZĄDZENIA RAPORTU O ODDZIAŁYWANIU NA ŚRODOWISKO;*
- *LOKALIZOWANIA NOWYCH I ROZBUDOWY ISTNIEJĄCYCH ZAKŁADÓW PRZEMYSŁOWYCH, KTÓRE WYMAGAJĄ SPORZĄDZENIA RAPORTU O ODDZIAŁYWANIU NA ŚRODOWISKO;*
- *LOKALIZOWANIA MAGAZYNÓW PRODUKTÓW ROPOPOCHODNYCH, A TAKŻE RUROCIĄGÓW DO ICH TRANSPORTU;*
- *LOKALIZOWANIA SKŁADOWISK ODPADÓW KOMUNALNYCH, NIEBEZPIECZNYCH, INNYCH NIŻ NIEBEZPIECZNE I OBOJĘTNE ORAZ OBOJĘTNYCH;*
- *LOKALIZOWANIA CMENSTARZY ORAZ GRZEBANIA ZWŁOK ZWIERZĘCYCH;*
- *LOKALIZOWANIA BUDOWNICTWA MIESZKALNEGO BEZ PODŁĄCZENIA OBIEKTÓW DO KANALIZACJI ZBIORCZEJ W MOMENCIE JEJ POWSTANIA;*
- *WYDOBYWANIA KOPALIN;*
- B) *OGRANICZA SIĘ STOSOWANIE:*
 - *ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN DO TYCH, KTÓRE DOPUSZCZONE SĄ DO STOSOWANIA W STREFACH OCHRONNYCH UJĘĆ WODY;*
 - *NAWOZÓW MINERALNYCH I NATURALNYCH, ZGODNIE Z ZASADAMI OKREŚLONYMI W KODEKSIE DOBREJ PRAKTYKI ROLNICZEJ.*

Budynki mieszkalne nowego Osiedla Czarkowo zlokalizowanego na południu wsi Łężyca zaopatrywane są wodę z sieci wodociągowej miasta Zielona Góra od ul. Batorego.

● Przylep

Miejscowość zwodociągowana, zaopatrywana w wodę z sieci wodociągowej miasta Zielona Góra od studzienki zlokalizowanej przy al. Zjednoczenia w okolicy istniejącej stacji benzynowej.

● *ŁUGOWO, SUCHA, KIELPIN, BARCIKOWICE MAŁE*

MIEJSCOWOŚCI ZOSTAŁY ZWODOCIĄGOWANE, ZAOPATRYWANE W WODĘ Z SIECI WODOCIĄGOWEJ.

Ujmowane wody z wyżej opisanych ujęć wód podziemnych pochodzą z utworów czwartorzędowych. Są to wody wymagające uzdatniania. Woda dostarczana odbiorcom pod względem bakteriologicznym nie budzi zastrzeżeń.

Komunalne ujęcia wód podziemnych posiadają rezerwy zasobowe. Ich zatwierdzone zasoby eksploatacyjne są dużo wyższe od istniejącego zapotrzebowania na wodę. Obserwuje się niewielki wzrost zapotrzebowania na wodę co spowodowane jest budową nowych odcinków sieci wodociągowej i podłączaniem nowych abonentów.

Sieć wodociągowa.

Długość sieci wodociągowej w poszczególnych miejscowościach:

Łężyca 5,7km, Ochla 13,4km, Jeleniów 4,1km, Zawada 8,9km, Jany 2,7km, Nowy Kisielin 7,7km, Jarogniewice 3,9km, Stożne 1,0km, Zatonie 10,5km, Racula 33,0km, Drzonków 10,9km, Marzęcin 1,3km, Przylep *22,9KM (W TYM MAGISTRALA PRZESYŁOWA 9,3KM NA TERENIE GMINY)*, Barcikowice 1,2km.

Łącznie długość sieci w gminie wynosi 144km plus 10,8km magistrali przesyłowej Zatonie – Drzonków.

Wodociągów komunalnych nie posiada miejscowość Krępa. Istnieją tam własne przydomowe i przyzakładowe ujęcia wód. Są to studnie wiercone lub kopane ujmujące górne poziomy wodonośne.

W miejscowościach zwodociągowanych również istnieją lokalne przykładowe i przydomowe ujęcia wód.

8.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków.

Gmina Zielona Góra nie posiada uporządkowanej gospodarki ściekowej. *NA DZIEŃ DZISIEJSZY SKANALIZOWANA JEST CZĘŚĆ POŁUDNIOWEGO I WSCHODNIEGO DRZONKOWA. PONADTO SYSTEMEM KANALIZACJI SANITARNEJ OBJĘTE JEST TEŻ CZĘŚCIOWO OSIEDLE CZARKOWO W ŁĘŻYCY, TEREN BYŁYCH ZAKŁADÓW MIĘSNYCH W PRZYLEPIE I AEROKLUB ZIEMI LUBUSKIEJ W PRZYLEPIE, SKĄD ŚCIEKI BYTOWE POPRZECZ PRZEPOMPOWNI I OTWARTY KANAŁ „ŁĄCZA” ODPROWADZANE SĄ DO CENTRALNEJ OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW „ŁĄCZA” DLA MIASTA ZIELONEJ GÓRY W ŁĘŻYCY.*

Oczyszczalnia ścieków „Łącza” - Centralna Oczyszczalnia Ścieków dla miasta Zielonej Góry działa od 1998 roku. Jest to nowoczesna oczyszczalnia mechaniczno – biologiczna. Ścieki doprowadzane są do oczyszczalni kanałem otwartym wyposażonym w budowlę spiętrzającą tworzącą 5 zbiorników retencyjnych.

Do otwartego kanału ściekowego „Łącza” wykonane są cztery miejsca wrzutu ścieków:

- z części terenu miasta Zielona Góra,
- z terenu Aeroklubu Ziemi Lubuskiej w Przylepie,
- z nowego mieszkaniowego Osiedla Czarkowo w Łężyicy,
- z terenu byłych Zakładów Mięśnych w Przylepie.

W MIEJSCOWOŚCIACH PRZYLEP, NOWY KISIELIN, STARY KISIELIN WYKONANA JEST SIEĆ KANALIZACJI SANITARNEJ W SYSTEMIE GRAWITACYJNO – CIŚNIENIOWYM ZE SKIEROWANIEM ŚCIEKÓW DO SYSTEMU KANALIZACYJNEGO MIASTA ZIELONEJ GÓRY I DALEJ RÓWNIEŻ DO CENTRALNEJ OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW „ŁĄCZA”.

AKTUALNIE TRWA BUDOWA KANALIZACJI SANITARNEJ W SYSTEMIE GRAWITACYJNO – CIŚNIENIOWYM W RACULI I DRZONKOWIE ZE SKIEROWANIEM ODEBRANYCH ŚCIEKÓW BYTOWO – GOSPODARCZYCH DO KANALIZACJI W STARYM KISIELINIE. ISTNIEJĄCĄ GMINNĄ OCZYSZCZALNIĘ ŚCIEKÓW, ZLOKALIZOWANĄ W POŁUDNIOWEJ CZĘŚCI DRZONKOWA PRZY UL. ŚWIERKOWEJ, PRZEZNACZONO DO LIKWIDACJI. W MIEJSCU OCZYSZCZALNI ZAPROJEKTOWANO PRZEPOMPOWNIĘ ŚCIEKÓW I PRZYSTĄPIONO DO JEJ REALIZACJI. DOPROWADZANE DO PRZEPOMPOWNI ILOŚCI ŚCIEKÓW SANITARNYCH NIE ULEGNĄ ZMIANIE.

PRZEWIDYWANY TERMIN URUCHOMIENIA KANALIZACJI, TO ROK 2015.

Na pozostałym terenie gminy powszechnym rozwiązaniem są bezodpływowe zbiorniki, które są opróżniane przy użyciu taboru asenizacyjnego, a ścieki wywożone do punktu zlewnego na terenie Oczyszczalni Ścieków „Łącza” w Łężyicy. Często zdarza się, iż zbiorniki bezodpływowe są nieszczelne i ścieki przedostają się do gruntu, co stwarza zagrożenie sanitarne szczególnie dla mieszkańców korzystających z ujęć przydomowych oraz zagrożenie ekologiczne dla ziemi i wód. Na terenie gminy są również zainstalowane przydomowe oczyszczalnie ścieków działające w systemie beztlenowego rozkładu z drenażem rozsączającym oczyszczone ścieki do gruntu. *ROZWIĄZANIE TO NIE MOŻE BYĆ JEDNAK UWAŻANE ZA SPOSÓB ROZWIĄZANIA GOSPODARKI ŚCIEKOWEJ NA TERENACH NIE SKANALIZOWANYCH. W MIEJSCOWOŚCIACH: ZATONIE, KIELPIN, JELENÓW, JAROGNIEWICE, BARCIKOWICE I MARZĘCIN NIE MOŻNA ZASTOSOWAĆ PRZYDOMOWYCH OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW ZE WZGLĘDU NA PŁYTKO WYSTĘPUJĄCY POZIOM WODY GRUNTOWEJ. PONADTO WW. MIEJSCOWOŚCI POŁOŻONE SĄ NA OBSZARZE ZBIORNIKA ZASOBOWEGO WÓD PODZIEMNYCH.*

Kanalizacja deszczowa na terenie gminy Zielona Góra jest szczątkowa. Ścieki deszczowe z ulic w poszczególnych miejscowościach odprowadzane są napowierzchniowo lub poprzez kanalizację deszczową do okolicznych rowów.

8.3. Usuwanie odpadów.

Gmina Zielona Góra nie posiada własnego, uporządkowanego wysypiska odpadów komunalnych, a stare zostały zrekultywowane.

Na terenie miasta Zielona Góra, lecz w niewielkiej odległości od miejscowości Racula funkcjonuje Zakład Zagospodarowania Odpadów. W obrębie tego zakładu istnieje kompostownia komorowa otwarta z napowietrzaniem, sortownia odpadów ze zbiórki selektywnej oraz punkt czasowego gromadzenia odpadów niebezpiecznych. Właścicielem i zarządzającym jest ZGKiM w Zielonej Górze.

Działalnością usługową w zakresie wywozu odpadów z terenu gminy Zielona Góra *DO TEJ PORY ZAJMOWAŁO SIĘ* kilka firm:

- Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Zielonej Górze, który wywozi odpady stałe z miejscowości Racula, Drzonków, Przylep, Ochla, Stary Kisielin, Nowy Kisielin na Komunalną Kompostownię Odpadów w Zielonej Górze.
- „TEW” Gospodarowanie Odpadami Sp. z o.o. z Nowej Soli obsługująca miejscowości: Jany, Krępa, Stożne, Zatonie, Barcikowice, Marzęcin, Jeleniów, Kiełpin, Ochla (mała część tej miejscowości), Jarogniewice, Sucha, Ługowo, Łężyca. Odpady wywożone są na Komunalną Kompostownię Odpadów w Zielonej Górze koło Raculi oraz poza teren gminy Zielona Góra.
- Przedsiębiorstwo Obrotu Odpadami „Geppo” s.c. z Nowej Soli, które posiada zezwolenie Wójta Gminy Zielona Góra na prowadzenie działalności polegającej na zbieraniu i wywozie odpadów, lecz obsługuje minimalną ilość mieszkańców (kilka gospodarstw na terenie gminy).

Wszystkie miejscowości na terenie gminy objęte są zorganizowanym systemem zbierania i utylizacji odpadów. Prowadzona jest selektywna zbiórka surowców wtórnych (szkło, plastik, makulatura).

8.4. Gazownictwo.

Przez teren gminy Zielona Góra przebiegają gazociągi przesyłowe wysokiego ciśnienia tj. gazociąg relacji Kościan – Zielona Góra o średnicy nominalnej DN300 i ciśnieniu nominalnym PN 6,3 MPa oraz gazociąg relacji Zakęcie – Zielona Góra o średnicy nominalnej DN250 i ciśnieniu nominalnym PN 6,3 MPa. Właścicielem i operatorem gazociągu w/c DN 300 relacji Kościan – Brońsko – EC Zielona Góra jest Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A. w Warszawie Oddział w Zielonej Górze. Przy drodze Zielona Góra – Zawada wybudowany został węzeł Chynów i stacja redukcyjno – pomiarowa I°.

Od wyżej wymienionego gazociągu wysokiego ciśnienia DN250 zostały wykonane dwa odgałęzienia. Jedno odgałęzienie w/c o parametrach DN150 i PN 6,3 MPa do stacji redukcyjno – pomiarowej I° Jędrzychów. Drugie odgałęzienie w/c o parametrach DN80 i PN 6,3 MPa do stacji redukcyjno – pomiarowej I° Kisielin. Przebieg tej sieci gazowej wysokiego ciśnienia pokazano na mapach.

Od strony południowej gmina zasilana jest gazociągiem średniego ciśnienia o średnicy DN200, który przebiega, omijając Zatonie do zachodniej strony, przez miejscowości Drzonków, Raculę do Zielonej Góry.

Miejscowości zgazyfikowane, które posiadają gaz dostarczany wyżej wymienianymi gazociągami to: Drzonków, Racula, Stary Kisielin, Nowy Kisielin i Przylep. Właścicielem i zarządcą istniejącej sieci wysokiego ciśnienia i stacji redukcyjno – pomiarowych I° na terenie gminy Zielona Góra jest Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A. w Warszawie,

Regionalny Oddział Przesyłu we Wrocławiu. Właścicielem i zarządcą sieci średniego ciśnienia w miejscowościach wyżej wymienionych jest Dolnośląska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. we Wrocławiu Zakład Gazowniczy Zgorzelec.

Inną firmą inwestującą w gazyfikację gminy Zielona Góra jest *EWE ENERGIA* Sp. z o.o. z/s w Międzyzrzeczu. *W POŁUDNIOWEJ CZĘŚCI GMINY PRZEBIEGA GAZOCIĄG WYSOKIEGO CIŚNIENIA - OD ISTNIEJĄCEJ STACJI REDUKCYJNO-POMIAROWEJ I° ZLOKALIZOWANEJ NA PÓŁNOC OD ŚWIDNICY POPRZEC OBREB OCHŁA I OBREB JAROGNIEWICE - W KIERUNKU KOŻUCHOWA*. Gazociągiem średniego ciśnienia o średnicy 225mm biegnącym od Czerwieńska zasilane są w gaz miejscowości: Łężyca, Krępa, Zawada, Jany. Natomiast gazociąg średniego ciśnienia o średnicy 225mm biegnący od stacji redukcyjno – pomiarowej I° w rejonie Świdnicy przebiega przez Ochłę i dalej wzdłuż drogi w stronę Kiełpina, przez Zatonie i Barcikowice w kierunku Kożuchowa.

W STOSUNKU DO GAZOCIĄGÓW WYBUDOWANYCH OD DNIA 12 GRUDNIA 2001 R. DO DNIA WEJŚCIA W ŻYCIE ROZPORZĄDZENIA MINISTRA GOSPODARKI Z DNIA 26 KWIETNIA 2013 R. W SPRAWIE WARUNKÓW TECHNICZNYCH, JAKIM POWINNY ODPOWIADAĆ SIECI GAZOWE O MAKSYMALNYM CIŚNIENIU ROBOCZYM DO 0,5 MPA WŁĄCZNIE (Dz. U. z DNIA 4 CZERWCA 2013 R.) NALEŻY WYZNACZYĆ, NA OKRES ICH UŻYTKOWANIA, ZGODNIE Z W/W ROZPORZĄDZENIEM, STREFY KONTROLOWANE GAZOCIĄGÓW. W STREFIE KONTROLOWANEJ NIE NALEŻY WZNOSIĆ BUDYNKÓW, URZĄDZAĆ STAŁYCH SKŁADÓW I MAGAZYNÓW, SADZIĆ DRZEW ORAZ NIE POWINNA BYĆ PODEJMOWANA ŻADNA DZIAŁALNOŚĆ MOGĄCA ZAGROZIĆ TRWAŁOŚCI GAZOCIĄGU PODCZAS JEGO EKSPLOATACJI.

W ODNIESIENIU DO GAZOCIĄGÓW O CIŚNIENIU ROBOCZYM DO 0,4 MPA WŁĄCZNIE, WYBUDOWANYCH I DLA KTÓRYCH WYDANO POZWOLENIE NA BUDOWĘ PRZED DNIEM 12 GRUDNIA 2001 R. PRZESTRZEGAĆ NALEŻY ODLEGŁOŚCI PODSTAWOWYCH GAZOCIĄGÓW OD OBIEKTÓW TERENOWYCH OKREŚLONYCH W ZAŁĄCZNIKU NR 2, TABELA NR 2 DO ROZPORZĄDZENIA MINISTRA GOSPODARKI Z DNIA 26 KWIETNIA 2013 R. W SPRAWIE WARUNKÓW TECHNICZNYCH, JAKIM POWINNY ODPOWIADAĆ SIECI GAZOWE I ICH USYTUOWANIE (Dz. U. z 2013 R., POZ. 640)

8.5. Ciepłownictwo.

W gminie Zielona Góra nie ma kotłowni tworzących zintegrowany system ciepłowniczy. Gospodarka cieplna oparta jest na indywidualnych bądź lokalnych kotłowniach. Są to przeważnie kotłownie na paliwo stałe (węgiel, koks, miał węglowy, drewno, słomę). Stosuje się również ekologiczne nośniki energii (gaz ziemny, olej opałowy, gaz butlowy). Kotłownie proekologiczne zakładane są szczególnie na nowych osiedlach mieszkaniowych.

8.6. Elektroenergetyka

Elektroenergetyczna sieć dystrybucyjna

Mieszkańcy gminy zaopatrywani są w energię elektryczną z terenowej sieci elektroenergetycznej 15 kV poprzez stacje transformatorowe 15/04 kV i sieć rozdzielczą 0,4 kV.

Terenowa sieć 15 kV zasilana jest z GPZ - 110/15kV usytuowanych w miejscowościach: Przylep, Zawada, Zielona Góra przy ul. Energetyków, Braniborskiej, Krośnieńskiej i Łużyckiej.

Na terenie gminy istnieje następujący rodzaj uzbrojenia:

- stacje rozdzielcze 110/15 kV
- stacje transformatorowe 15/0,4 kV
- napowietrzna linia 220 kV
- napowietrzne linie 110 kV
- napowietrzne linie 15 kV
- kablowe linie 15 kV

Stan techniczny uzbrojenia jest dobry.

Zagrożeniem dla rozwoju gminy może być starzejąca się infrastruktura elektroenergetyczna, która nie będzie w stanie zagwarantować ciągłości dostawy energii elektrycznej. Dobry stan techniczny będzie uzależniony od przeprowadzenia w porę odpowiednich remontów i modernizacji.

Elektroenergetyczna sieć przesyłowa

Obecnie na terenie gminy znajduje się fragment elektroenergetycznej linii jednotorowej o napięciu 220 kV relacji Leśniów – Żukowice. *WZDŁUŻ LINII 220kV OBOWIĄDUJE PAS TECHNOLOGICZNY O SZEROKOŚCI 50 METRÓW (PO 25 METRÓW OD OSI LINII W OBU KIERUNKACH). DLA TERENÓW ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W PASIE TECHNOLOGICZNYM OBOWIĄDUJĄ OGRANICZENIA ZAGOSPODAROWANIA I UŻYTKOWANIA ICH TERENÓW:*

I. W PASIE TECHNOLOGICZNYM LINII:

a) USTALA SIĘ ZAKAZ REALIZACJI OBIEKTÓW BUDOWLANYCH PRZEZNACZONYCH NA STAŁY POBYT LUDZI, T.J.:

- BUDYNKÓW MIESZKALNYCH I BUDYNKÓW UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ TYPU SZKOŁA, SZPITAL, INTERNAT, ŻŁOBEK, PRZEDSZKOLE I PODOBNE;
- MIEJSC STAŁEGO PRZEBYWANIA LUDZI W ZWIĄZKU Z PROWADZONĄ DZIAŁALNOŚCIĄ GOSPODARCZĄ;
- ODSTĘPSTWA OD TEJ ZASADY MOŻE UDZIELIĆ WŁAŚCICIEL LINII, NA WARUNKACH PRZEZ SIEBIE OKREŚLONYCH.

b) NALEŻY UZGADNIAĆ WARUNKI LOKALIZACJI WSZELKICH OBIEKTÓW Z WŁAŚCICIELEM LINII;

c) NIE WOLNO TWORZYĆ HAŁD, NASYPÓW, A POD LINIĄ I W ODLEGŁOŚCI PO 16,5 METRA OD OSI LINII W OBU KIERUNKACH NIE WOLNO SADZIĆ ROŚLINNOŚCI WYSOKIEJ.

II. TEREN W PASIE TECHNOLOGICZNYM LINII NIE MOŻE BYĆ KWALIFIKOWANY JAKO TEREN PRZEZNACZONY POD ZABUDOWĘ MIESZKANIOWĄ LUB ZAGRODOWĄ ANI JAKO TEREN ZWIĄZANY Z DZIAŁALNOŚCIĄ GOSPODARCZĄ (PRZESYŁOWĄ) WŁAŚCICIELA LINII.

III. WSZELKIE ZMIANY W KWALIFIKACJI TERENU W OBRĘBIE PASA TECHNOLOGICZNEGO LINII I W JEGO NAJBLIŻSZYM SĄSIEDZTWIE POWINNY BYĆ ZAOPINIOWANE PRZEZ WŁAŚCICIELA LINII.

IV. ZALESIENIA TERENÓW ROLNYCH W PASIE TECHNOLOGICZNYM LINII MOGĄ BYĆ PRZEPROWADZONE W UZGODNIENIU Z WŁAŚCICIELEM LINII, KTÓRY OKREŚLI MAKSYMALNĄ WYSOKOŚĆ SADZONYCH DRZEW I KRZEWÓW.

V. LOKALIZACJA BUDOWLI ZAWIERAJĄCYCH MATERIAŁU NIEBEZPIECZNE POŻAROWO, STACJI PALIW I STREF ZAGROŻONYCH WYBUCEM W BEZPOŚREDNIM SĄSIEDZTWIE PASÓW TECHNOLOGICZNYCH WYMAGA UZGODNIEŃ Z WŁAŚCICIELEM LINII.

9. UWARUNKOWANIA ROZWOJU - SYNTEZA

Ustawa o samorządzie gminnym stworzyła formalne warunki do ugruntowania samodzielności gmin w sterowaniu sprawami lokalnymi, obejmującymi przede wszystkim działania związane z rozwojem społeczno- gospodarczym. W podejmowaniu tych działań towarzyszą nowe jakościowo formy zarządzania gminą. Istotną rolę odgrywa planowanie strategiczne, które ma na celu sterowanie rozwojem gminy w oparciu o kształtowanie długookresowej prognozy rozwoju oraz programowanie konkretnych działań realizacyjnych, z uwzględnieniem:

- oceny stanu istniejącego gospodarki z określeniem jej silnych i słabych stron
- analizy trendów rozwojowych z określeniem preferencji, barier i zagrożeń.

9.1. Walory gminy. Możliwości rozwojowe i preferencje

1. Korzystne położenie gminy w strefie przygranicznej sprzyjające współpracy międzynarodowej, przede wszystkim z Niemcami oraz w sąsiedztwie ważnego ośrodka gospodarczego województwa - miasta Zielona Góra.
2. Dobre powiązanie komunikacyjne gminy z siecią dróg o znaczeniu krajowym i regionalnym. Spójny układ dróg wewnętrznych pozwalający na prawidłową organizację życia mieszkańców gminy.
3. Potencjał gospodarczy gminy, jej wielofunkcyjny charakter (mieszkalnictwo, przemysł, rolnictwo, usługi i rekreacja), stanowiący o zróżnicowaniu źródeł utrzymania się mieszkańców.
4. Dobre przygotowanie gminy na przyjęcie nowych inwestorów oraz aktywność samorządu w zakresie promocji i pozyskiwania środków unijnych.
5. Przynależność gminy do Euroregionu Sprewa - Nysa - Bóbr, sprzyjająca podejmowaniu działań na rzecz rozwoju i integracji kulturowo- gospodarczej obszarów przygranicznych.
6. Dobry stan istniejącego zainwestowania.
7. Obszary niezainwestowane korzystne dla procesów urbanizacyjnych położone w granicach wsi: Przylep, Łężyca, Stary Kisielin, Nowy Kisielin, Racula, Drzonków oraz Ochla.
8. Terenowe rezerwy dyspozycyjne położone w granicach wsi Sucha poza zasięgiem obszarów chronionych, z preferencją lokalizacji funkcji produkcyjno - technicznej i usługowej. Powierzchnia terenów - ok. 150 ha
9. Obszary dobrych gleb położone w granicach wsi: Krępa, Zawada i Jany, dające podstawy dalszej intensyfikacji produkcji rolnej.
10. Korzystne uwarunkowania przyrodnicze i klimatyczne w południowo- zachodniej części gminy, sprzyjające rozwojowi funkcji rekreacyjnej, związanej z wypoczynkiem świątecznym mieszkańców Zielonej Góry.
11. Wysoki stopień zwodociągowania wsi.
12. Wysoki stopień gazyfikacji gminy gazem ziemnym, obejmujący ok. 88,5 % ludności gminy.
13. Kompleksowe rozwiązanie usuwania odpadów stałych.

9.2. Ograniczenia rozwoju. Bariery

1. Niezadowalający stan techniczny dróg gminnych i części dróg powiatowych. Konieczność ich modernizacji, obejmującej przede wszystkim ulepszenie nawierzchni.
2. Niedoinwestowanie w infrastrukturze technicznej, w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków. Niski stopień skanalizowania miejscowości.

3. Znaczny stopień dekapitalizacji zasobów mieszkaniowych obniżający poziom życia mieszkańców.
4. Utrzymujący się stosunkowo wysoki stopień bezrobocia.

9.3. Konflikty i zagrożenia

1. Zagrożenie powodziowe, które wywołuje rzeka Odra, dla terenów położonych na północ od wsi: Krępa, Zawada i Jany.
2. Położenie północnej i południowej części gminy w granicach Głównych Zbiorników Wód Podziemnych 150 i 301, o statusie najwyższej ochrony. Możliwość przedostawania się zanieczyszczeń do wód podziemnych stanowi potencjalne zagrożenie dla tych zbiorników. Wyeliminowanie tego zagrożenia związane jest z wyposażeniem miejscowości w infrastrukturę obejmująca ich skanalizowanie i odprowadzenie ścieków do oczyszczalni.

9.4. Uwarunkowania wynikające z potrzeb i aspiracji społeczeństwa

Najważniejszym problemem dla mieszkańców gminy jest bezrobocie, chociaż samorząd gminy nie posiada bezpośrednich instrumentów do jego rozwiązania.

Również ważne miejsce w hierarchii potrzeb zajmują:

- rozwój infrastruktury, głównie modernizacja dróg i budowa kanalizacji
- przedsiębiorczość, rozwój przemysłu w tym rozwój małych i średnich przedsiębiorstw
- bezpieczeństwo publiczne
- opieka społeczna i ochrona zdrowia
- oświata i kultura
- modernizacja rolnictwa
- pozyskanie kapitału dla gminy.

Rady sołeckie wsi: Ochla, Racula, Drzonków oraz Zawada i Krępa opracowały programy rozwoju i odnowy tych miejscowości. Głównym celem programów jest poprawa jakości i życia mieszkańców oraz ochrona środowiska. Programy obejmują lokalne przedsięwzięcia związane z zaspokajaniem wyszczególnionych wyżej potrzeb. Włączono je do inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym, omówionych w p-ście 9 „Zadania służące realizacji ponadlokalnych i lokalnych celów publicznych”, podpunkt 9.3.